

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 65.

Måndagen den 14 juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 233 och 234.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 100, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden.

*Dyrtidstillägg
åt vissa befatt-
ningshavare i
statens tjänst.*

I utlåtande nr 91 hade jordbruksutskottet hemställt,

I. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95 måtte

1) godkänna utlåtandet bilagt förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst (bilaga A), att i tillämpliga delar gälla jämväl de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare,

2) medgiva, att till under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, som på grund av kungörelsen den 30 maj 1919, nr 262, åtnjutit dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, skulle utgå förhöjning i dyrtidstillägget motsvarande tjugu procent av de avlöningsförmåner för samma tidrymd, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, på vilka enligt nämnda kungörelse dyrtidstillägg finge beräknas, dock att sådant tillägg finge utgå allenast till befattningshavare, som vore familjeförsörjare. Där både man och hustru voro statsanställda, utginge likväl tillägget endast till endera av dem, och då till den, som åtnjöt högst lönen;

3) i avseende å dyrtidstillägget för år 1920

a) medgiva, att till befattningshavare vid statens domäner dyrtidstillägg finge utgå av de medel, av vilka verkets omkostnader i övrigt bestredes,

b) för bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare å tilläggsstat för år 1920 under nionde huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa 4,000,000 kronor;

Dyrtidstillägg
åt vissa befatt-
ningshavare i
statens tjänst.
(Forts.)

4) att i avseende å dyrtidstillägget för år 1921 förklara, att under år 1921 tillsvidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle bestridas, härför erforderliga belopp skulle utgå

beträffande befattningshavare vid domänverket och statens reproduktionsanstalt av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, samt

beträffande befattningshavare vid övriga under jordbruksdepartementet hörande verk och institutioner av det till bestridande av kostnaderna för dylik förmån åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1921 års riksstat anvisade förslagsanslag, högst, 200,000,000 kronor.

II. att de i ämnet av herrar Hult och Pålsson, Norling och Norin, Julin och Asplund, Clason m. fl., Hage och Lovén, Bårg m. fl., Eriksson i Stockholm, Thore och Bökelund, Björck i Jönköping, Nylander och Vennerström väckta motionerna i de delar de hänvisats till jordbruksutskottet måtte anses besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt.

Vid behandling av nämnda utlåtande hade första kammaren visat detsamma åter till utskottet, medan andra kammaren med viss ändring bifallit vad utskottet hemställt.

I nu föredragna memorial hade utskottet under erinran om vissa förhållanden hemställt, att första kammaren måtte i förevarande ärende de fatta beslut.

På grund härav tog kammaren jordbruksutskottets utlåtande nr 91 i förnyat övervägande.

Herr vice talmannen: Vid sitt beslut i anledning av jordbruksutskottets utlåtande nr 91 har andra kammaren gjort följande ändring, att vid punkt 1 mom. 2 närmast efter ordet »kungörelse» å fjärde raden uppifrån sid. 14 inskjutits orden »frånsett sista punkten i § 3».

Jag hemställer, att första kammaren nu vid fattande av sitt beslut måtte biträda andra kammarens i ärendet sålunda fattade beslut.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls på gjord proposition vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 91 med den ändring, att i punkten 1 mom. 2) närmast efter ordet »kungörelse» å fjärde raden uppifrån å sidan 14 insköttes orden »frånsett sista punkten i § 3».

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 101, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp

till gratifikationer åt tjänstemän hos jordbruksutskottet, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ordet lämnades till herr vice t a l m a n n e n, som yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista främst bland 2 gånger bordlagda ärenden måtte uppföras statsutskottets utlåtanden nr 233 och 234.

Denna hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 215, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande grunder för statsbidrag till epidemisjukvården, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister jämte en i ämnet väckt motion.

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.

I en till riksdagen avlåten, den 27 februari 1920 dagtecknad proposition, nr 260, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1:o) medgiva, att Ventholms kungsgård och Ventholms kungsäng i Hilleleshögs socken av Stockholms län finge, kungsgården den 14 mars 1921 och kungsängen den 14 mars 1922, upplåtas till anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister;

2:o) på extra stat för år 1921 anvisa dels för påbörjande av arbetena med uppförande av nämnda anstalt, varför kostnaderna beräknats till 964,000 kronor, ett reservationsanslag av 400,000 kronor, dels ock för bestridande av kostnaderna till ersättning åt kungsgårdens nuvarande arrendator för arrenderättens avstående och inlösen av honom tillhöriga överloppshus ävensom för anskaffande av yttre inventarier till anstalten ett förslagsanslag av 150,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande framställning hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr A. Schotte väckt motion, nr 269, vari hemställdes, att riksdagen måtte på så sätt bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 260, att riksdagen uttalade sig för ifrågavarande anstalts anordnande enligt alt. A i särskilda kommitterades förslag till en dylik anstalt och för en beräknad kostnad av tillsammans 987,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt herr Schottes berörda motion, för anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister vid Svartsjö, anvisa

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.
(Forts.)

- a) på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag å 25,000 kronor;
samt
b) å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 50,000 kronor;
med rätt för Kungl. Maj:t att med avseende å anstaltens organisation, drift och övriga härmed sammanhängande frågor fatta de beslut, vartill förhållandena kunde giva anledning.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *O. U. B. Olsson* på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

dels 1:o) medgiva, att Ventholms kungsgård och Ventholms kungsäng i Hilleshögns socken av Stockholms län finge, kungsgården den 14 mars 1921 och kungsängen den 14 mars 1922, upplåtas till anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister;

2:o) på extra stat för år 1921 anvisa *dels* för påbörjande av arbetena med uppförande av nämnda anstalt, varför kostnaderna beräknats till 964,000 kronor, ett reservationsanslag av 400,000 kronor, *dels* ock för bestridande av kostnaderna till ersättning åt kungsgårdens nuvarande arrendator för arrenderättens avstående och inlösen av honom tillhöriga överloppshus ävensom för anskaffande av yttre inventarier till anstalten ett förslagsanslag av 150,000 kronor;

och *dels* för anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister vid Svartsjö anvisa

a) på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag å 25,000 kronor;
samt

b) å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 50,000 kronor;
med rätt för Kungl. Maj:t att med avseende å anstaltens organisation, drift och övriga härmed sammanhängande frågor fatta de beslut, vartill förhållandena kunde giva anledning.

Herr *von Koch*: Herr talman, mina herrar! För några veckor sedan förelåg här på kammarens bord ett enhälligt statsutskottsutlåtande, som gällde ett miljonbygge för statens räkning. Det egendomliga med detta utlåtande var, att förslaget var framkommet från en-skild motionär — Kungl. Maj:t hade icke behandlat frågan — och vidare, att byggnadsstyrelsen icke heller hade granskat förslaget i något avseende. Icke desto mindre blev förslaget godkänt i båda kamrarna.

Nu föreligger ånyo ett statsutskottsutlåtande, som är i det närmaste enhälligt: endast en reservant är antecknad. Den skillnaden förefinnes emellertid, att det nu är Kungl. Maj:t som föreslår riksdagen att bevilja medel för ett miljonbygge, och vidare har icke allenast byggnadsstyrelsen utan även flera andra sakkunniga myndigheter noga prövat förslaget och funnit detsamma värt att antagas av riksdagen. Det föreligger dessutom ett mycket skriande behov av att en sådan anstalt som den ifrågavarande kommer till stånd. Jag tillåter mig fråga: vad är anledningen till att i denna sistnämnda fråga intresset från statsutskottets sida har varit så minimalt? Jag vågar säga, att det är beroende på att det här gäller ett område, som över huvud taget icke intresserar denna kammars ledamöter, eller om jag

skall uttrycka saken på annat sätt: det är här fråga om att hjälpa vissa individer, som många anser för obehagliga, knappast värda något stöd. Jag undrar, om man inte kan kalla alkoholisterna för riksdagens styvbarn? Historien om den behandling riksdagen låtit dem undergå är onekligen ganska belysande. 1913 antog riksdagen en lag om behandling av alkoholister. Det var efter en 30-årig utredning och diskussion i frågan som detta förslag framkom. Men man kunde inte låta denna lag träda i kraft omedelbart, därför att det fattades en anstalt, som skulle kunna taga vara på alkoholisterna, vårda och hjälpa dem tillrätta. Och det egendomliga inträffade, att i tre hela år lät man lagen så att säga ligga till sig. Den kunde inte tillämpas, och först när år 1916 anstalten Venngarn hade blivit färdigbyggd, kunde man låta denna lagstiftning träda i kraft. 1916 påbörjades ett intensivt och intresserat arbete för vårdandet och hjälpanDET av alkoholisterna. Det var ett löftesrikt arbete, som vid Venngarn kom till stånd, och man hade anledning att hoppas det bästa möjliga resultat utav detsamma. Jag för min del hade tillfälle — jag kan ju nämna det i förbigående — att i utlandet tala om det storartade intresse, som då i riksdagen för ett ögonblick visades denna fråga. Men, mina herrar, efter två års förlopp avbröt man denna verksamhet. I ett anfall av nervositet skulle jag vilja kalla det över den under kristiden hastigt uppflammande ungdomsbrottsligheten beslöt man framtida alkoholistvården det, som skulle utgöra kärnpunkten i det hela och i stället använda Venngarnsanstalten till en anstalt för ungdomliga förbrytare. Jag är glad att kunna säga, att statsutskottets ärade ordförande och herr Carl Gustaf Ekman och flera andra opponerade mot denna förhastade åtgärd, men jag ber dem, som voro med vid det tillfället, erinra sig, hur fåfängt det var att varna kammaren för denna förhastade åtgärd. Nu kan man se, hur utvecklingen givit oss rätt, som varnade därför. Denna ungdomsbrottslighet, som uppstod under kristiden, har hastigt sjunkit tillbaka. Anstalten vid Venngarn behöves nu inte i den utsträckning som då var fallet, och Bona skulle för ögonblicket kunna rymma, tror jag, de allra flesta av dessa ungdomliga förbrytare.

Men, mina herrar, vad har man då gjort för alkoholisterna under tiden? Ja, man har hänvisat dem till en gammal förfallen läroplats, som dessförinnan till underpris berövades sina egentliga värdefulla byggnader. Det sades, att det skulle vara ett provisorium, men man vet ju, hur dessa provisorier i allmänhet komma att verka. Jag tror, att alla, som sett denna anstalt, skola ge mig rätt i att den är fullkomligt otjänlig för sitt ändamål. Den är ur nästan varje synpunkt sådan, att den icke borde kunna vara en statens vårdanstalt för alkoholister. Jag skall bara antyda, att det där icke är möjligt att åstadkomma någon klassificering av de många olika kategorier alkoholister, som förekomma. Det blir en oerhört dyr anstalt i driften. Det är en anstalt, som genomfäres av en öppen landsväg, det är en anstalt med ett Hagalundssamhälle strax inpå knutarna, där lönnbränning kan äga rum! Och på de sista av dessa dagar har det framgått, att den vårdarpersonal, som finnes där, icke längre över huvud

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.

(Forts.)

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.
(Forts.)

taget är intresserad av att fortsätta sin verksamhet, så hopplöst och lönlöst har dess arbete varit. En av alkoholistanstaltens styrelses medlemmar har nyligen i tidningspressen förklarat, att de pengar, som användas för denna anstalts underhåll och skötsel äro bortkastade. Nu har man emellertid dragit sig fram med denna anstalt under den livliga förhoppningen, att riksdagen skulle behjerta behovet av en ny och tillfredsställande anstalt på det här området. Men, mina herrar, vad se vi då i dag? Jo, vi konstatera någonting, som för de flesta är nästan ett oöverstigligt hinder för en reform, nämligen ett så gott som enhälligt statsutskottsutlåtande! Jag vågar säga, att om statsutskottets medlemmar tänkt sig in i saken närmare, skulle de ha kommit till en annan uppfattning, ty det kan inte bero på annat än att utskottet inte haft tillräcklig tid att beakta och studera denna fråga, innan det fattat sitt beslut. Situationen är sålunda i denna dag den, att vi fått en lagstiftning om behandling av alkoholister, som ur många synpunkter är tillfredsställande och som visat sig gagnelig. Vi ha organiserat 2.500 nykterhetsnämnder runt om i Sveriges rike, som skola försöka bekämpa alkoholismen och vårda alkoholisterna. Men den anstalt, som skulle vårda och förbättra alkoholisterna, är sådan, att det verkligen är svårt att kunna sända personer med ett något hyggligare föregående till densamma. Jag ber för er, mina herrar få säga, att jag som ordförande i Stockholms nykterhetsnämnd verkligen hesiterar för närvarande att föreslå personer till internering, emedan jag vet, att resultatet är, att de komma till denna anstalt, där förhållandena äro sådana, att man knappast kan vänta en förbättring av deras tillstånd! Det vore nu inte så farligt, om man kunde säga i detta nu: »Alkoholismen är på retur; det gäller ett ofantligt litet antal personer, så att det inte är så farligt.» Nej, mina herrar, vi ha alla gått på Stockholms gator i dessa dagar, och vi ha kunnat konstatera, hur fylleriförseelserna tilltagit, vi veta att det för närvarande är över 70 personer, som borde vara intagna på Salbohed, medan det bara finnes plats för 44, och vi veta också, att även i landsorten är dryckenskapen i tilltagande. Det föreligger ett verkligt behov av att det göres någonting effektivt på det här området.

Det finnes två sätt att tillverka alkoholister i dessa dagar: det ena är på den s. k. motboksvägen, och det andra är på lönnbränningsvägen. Jag vill inte yttra mig om vilken metod som egentligen åstadkommer största resultatet, vilken väg som leder till de olyckligaste följderna, och jag vill inte här vid detta tillfälle yttra mig om det antal liter per månad, som egentligen borde försäljas. Men det tror jag mig kunna säga med den enfarenhet jag har, att inte är dryckenskapen stadd i avtagande. Den är tvärtom stadd i ökning.

Ja, vad skola vi då göra? Jo, mina herrar, jag vet på förhand, och tycker mig nästan nu ha fått det bestyrkt, att den här frågan inte tillvinner sig något större intresse hos kammarens ledamöter, men jag måste i alla fall säga det, att vi ovillkorligen böra försöka få denna fråga ordnad på ena eller andra sättet. Fattigare äro vi verkligen inte än att vi kunna få den ordnad på ett tillfredsställande sätt. Det är mycket gott och väl, som utskottet nu säger,

att de svärförbätterliga individerna, lösdryckarna och tvångsarbetarna och därmed likställda nu skola förflyttas till Svartsjö. Jag har ingenting emot detta, tvärtom tycker jag, att det är ett gott förslag. *Men frågan om alkoholistvården löses ingalunda på denna väg.* Det är ett mycket vanligt missförstånd, att de s. k. alkoholisterna äro alltigenom ett mindervärdigt släkte, som man över huvud taget inte bör bekymra sig om, som gärna kunna få suppa ihjäl sig så snart som möjligt. Jag ber få säga er mina herrar, att bland dessa alkoholister finnas visserligen många mindervärdiga och svärförbätterliga individer, men också många andra, som kunna tävla med vem som helst i begåvning, i andliga aspirationer och möjligheter, men som till följd av dåliga anlag eller en olycklig miljö eller andra omständigheter ha råkat på galet spår här i världen. Det gäller för oss att försöka taga hand om dessa personer och visa dem rättvisa och barmhärtighet, ty, mina herrar, även dessa personer äro svenska medborgare och kräva uppmärksamhet och intresse från riksdagens sida.

Ja, nu har utskottet visserligen framställt vissa förslag till den här frågans tillfälliga lösning, men jag ber att få fråga er, mina herrar: är det icke bara ord och halva löften, som man där har givit oss? Är det inte så, att man ingenting vet om det där halva löftet, att Venngarn skall kunna om ett eller annat år ställas till vårt förfogande? Det är ju bekant att det är fråga om att åstadkomma en anstalt för ungdomliga förbrytare mellan 18 och 21 år. och vi veta också, att det är tanke på att Venngarnsanstalten skall användas för det ändamålet. Det förefinnes förhoppning om att redan till nästa riksdag det skall föreligga ett lagförslag rörande dessa yngre förbrytare. Då faller det sig ju ganska naturligt, att man för vården av dessa reflekterar just på Venngarn, som ur flera synpunkter är lämplig för ändamålet. Och då få vi ju ingen alkoholistanstalt där! Jag tror därför, att vi vid detta tillfälle icke skola låta oss nöja med dessa halva löften eller förespeglningar, vilka sannolikt icke komma att uppfyllas i verkligheten. Vi måste här försöka fatta ett beslut i frågan, och vi böra gå på den reservation, som är antecknad till utskottsutlåtandet, den reservation, som tar fasta på tanken att använda Svartsjö i någon mån, men som dessutom yrkar på, att vi skola antaga Kungl. Maj:ts förslag rörande Ventholms anstalt.

Jag ber till slut att få säga två saker, som jag gärna skulle önska att herrarna ett ögonblick ville lyssna till. Jag ber att få erinra herrarna om att det är oerhörda inkomster som staten för närvarande har av rusdryckshanteringen. Ensamst Stockholms systembolag har givit staten föregående år en vinst av sju miljoner kronor, och för nästa år väntar man, att denna vinst skall uppgå till 15 miljoner kronor. Skulle det vara någonting alldeles orimligt att tänka sig, att någon liten del av denna vinst skulle kunna få användas till att hjälpa och stödja offren för alkoholismen? Om vi bara använde dessa 7 miljoner kronor, skulle vi ju kunna bygga 7 stycken anstalter av Ventholms storlek på ett enda år! Jag tror, att det från början rätt den uppfattningen, att just dessa medel, som staten erhållit av rusdryckshanteringen, skola i främsta rummet användas att bekämpa

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholist.

(Forts.)

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.

(Forts.)

alkoholismens följder och icke minst att taga hand om alkoholismens offer.

Jag vill säga ännu en sak till, och jag anhåller, att mina ärade vänner bland nykterhetsvännerna, inte skola taga anstöt därav. Jag vill säga, att det finnes nykterhetsvänner, lyckligtvis icke representerade i denna kammare, som resonera så här: »Ju galnare, ju bättre: låtom oss icke skaffa någon anstalt eller låtom oss göra så litet som möjligt, så att man riktigt får se eländet av rusdryckshanteringen för sina ögon! Som det nu är, får man inte rum på denna anstalt för alla de farliga alkoholister, som misshandla hustrur och barn, utan en del få kvarstanna i sina hem och tillåtas därigenom fortsätta sitt olyckliga liv. Låtom oss fortsätta på den vägen, så blir det kanske klart, huru outhärdligt tillståndet är och hur nödvändigt det är att komma fram till ett förbudstillstånd.» Jag kan ej gilla en dylik uppfattning. Jag är visserligen sedan gammalt förbudsvän och står fast på den ståndpunkten, men jag tror, att det är riktigt att göra ett ärligt försök med restriktionssystemet, ett försök, om det icke vore möjligt att på den vägen nå fram till ett nyktert tillstånd här i landet, och jag har därför från första början deltagit i Stockholms-systemets arbete och även tjänstgjort inom nykterhetsnämnden i Stockholm, och jag tror fortfarande, att det är nödvändigt i den situation, som nu råder, att göra det bästa möjliga för att försöka åstadkomma, att alkoholen gör så ringa skada som det över huvud taget är möjligt. Men, mina herrar, om saken utvecklar sig i den riktning, som nu framgår av utskottets förslag, ja, då fälles en ganska bestämd dom över hela restriktionssystemet, ett system, som skapar alkoholister i sådan massa, att de icke kunna omhändertagas utan fortfarande få misshandla och i vissa fall rentav mörda sina närmaste anhöriga. Ett tillstånd, som kan karakteriseras därav att staten icke orkar med att vårda alkoholismens offer, det är ju onekligen dömt att försvinna. Intet kraftigare argument kan i själva verket finnas för ett förbudssystem i detta land än att vi erkänna, att rusdryckerna skapa så mycket ont, att staten ej ser sig i stånd att bekämpa detta onda.

Herr talman, jag ber för min del få säga, att såväl klokheden som rättvisan mot alkoholismens offer bjuder, att vi nu antaga detta förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt. Det är i olikhet med ett annat förslag, som jag förut talade om, utrett i varje detalj av de mest sakkunniga myndigheter, som stått till vårt lands förfogande. Om detta förslag antages, för det oss upp på en ståndpunkt, som verkligen motsvarar kraven på en tillfredsställande alkoholistvård, och det är därför, herr talman, som jag ber för min del att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den föregående ärade talaren inledde sitt anförande med en erinran om den strid, som rådde för något år sedan, huruvida det då till alkoholistanstalt upplåtna Venngarn borde utrymmas av alkoholisterna och i stället inrättas till en anstalt för brottslig ungdom. För min del tillhörde jag då den lilla

grupp inom kammaren, som betecknade en sådan förflyttning som en oklokhets, och som försökte, så långt som möjligt, att förmå kammaren att vara med om ett annat beslut, som skulle innebära att alkoholistvården fortfarande skulle bibehållas vid Venn garn och vid den där då nyuppförda alkoholistanstalten. Men varje sådant försök var då fruktlöst. Kammaren och hela riksdagen för övrigt följde Kungl. Maj:t, som då föreslog, att denna anstalt skulle upplåtas åt ungdomsbrottslingar och att alkoholistvården skulle förläggas till Salbohed. Jag beklagade lika livligt som den föregående ärade talaren, att det beslutet då blev fattat, och jag vill i likhet med honom konstatera, att de, som trodde sig därmed göra en besparing och trodde tillfället var lämpligt att på så sätt omlägga denna verksamhet, begingo, såvitt jag förstår, både ur ekonomisk och humanitär synpunkt ett felgrepp.

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholist.

(Forts.)

Emellertid måste jag säga, att de, som äro ansvariga för alkoholistanstaltsvården vid Salbohed, även delvis voro medansvariga i det resultat, som riksdagen då kom till. Ty i den utredning, som då förelåg, uttalades från föreståndaren för alkoholistanstalten i Salbohed liksom ock från åtskilliga, som haft utredningen om hand, dock den meningen, att Salbohed skulle kunna bli en rätt god anstalt. Jag betvivlade detta likaväl som den föregående ärade talaren, men i det fallet tillmättes helt naturligt de då för riksdagen framställda förespeglningarna från nämnda håll mera vitsord, och därav föranleddes också riksdagens beslut att förlägga alkoholistvården till Salbohed. Jag tror, att man skall åtminstone i någon mån kunna säga, att de medansvariga sedermera fått genom egen erfarenhet konstatera, att Salbohed ingalunda var lämplig som anstalt för denna vård.

Emellertid fortsatte den föregående ärade talaren, och frågade vad anledningen var till, att intresset för alkoholistvården är så minimalt, och han riktade då naturligtvis denna erinran i första hand till statsutskottet. Jag vill därtill svara, att för själva det byggnadsförslag, som Kungl. Maj:t här hade föreslagit, tror jag, det är en riktig karakteristik, om man säger, att intresset var svagt i utskottet. På den avdelning, som förberedde ärendet, kunde, såvitt jag förstår, icke annat än från undertecknads sida något intresse spåras för den anstalt, som Kungl. Maj:t föreslagit. Däremot får jag säga, att för vidtagande av åtgärder för beredande av anstaltsvård på annat sätt saknades icke intresse vare sig inom avdelningen eller inom utskottet. Vi undersökte denna fråga och kommo för det första till det resultatet att det kunde ifrågasättas, huruvida en återgång till Venn garn kunde ske, men att den frågan icke nu föreläge i sådant skick, att något direkt beslut därom kunde fattas. Då blev ju den första frågan för utskottet: kan då ett uppskov med byggnaden ske tills vidare, i avvaktan på, huruvida nästa år en återgång till Venn garns anstalten kunde komma till stånd. Men utskottet konstaterade ju på sätt, som också omnämndes i utskottets utlåtande på sidan 4, att ett sådant uppskov med anskaffande av en ny anstalt omöjligen kunde vara försvarbart. Man kunde inte stå till svars med det därför, att det visar sig av den utredning, som verkställdes, att *omedelbara* åt-

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.

(Forts.)

gärder voro nödvändiga. Redan den omständigheten, att på Salbohed vårdades ett större antal än det, för vilken anstalten var avsedd, var ju i och för sig ett märkligt missförhållande. Därtill kom ju, att man kunde konstatera, att ett ganska stort antal anmälda icke kunde beredas plats, därför att för närvarande utrymme saknades. Då fann man inom utskottet det nödvändigt att försöka vidtaga åtgärder, som omedelbart kunde föranleda lättnad i detta förhållande och bereda ökad möjlighet till anstaltsvård. Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag om byggandet av en dylik anstalt, var man fullkomligt viss om, skulle icke på något år åtminstone lämna nya vårdplatser, och med de byggnadsförhållanden som rådde, kunde man tänka sig, att ett beslut här i riksdagen endast skulle ge till resultat, att ett penningbelopp stode till Kungl. Maj:ts förfogande för byggande av vårdanstalt, utan att därmed vårdanstalten komme till stånd. Det är inte alls säkert, att den mängd av byggen, som beslutas av riksdagen, och vartill medel anslås, komma till stånd inom därför avsedd tid, och det kunde därför väl hända, att anstalten trots ett anslag därtill icke komme till stånd inom den avsedda tiden. Då framstod det för utskottet, vara en nära liggande förstahandsuppgift att försöka åstadkomma anordningar, varigenom omedelbart vård av denna art kunde beredas, ehuru något förslag icke föreläge från Kungl. Maj:t. Efter övervägande av olika möjligheter, som i dessa avseenden stode till buds, kom utskottet till det resultatet, att en sådan vård kunde anordnas vid Svartsjö och att det då närmast gällde att för vården i fråga bevilja anslag. Jag vill sålunda säga, att det förefaller mig, som man från den sidan, där man visserligen förberett ett storartat förslag, att framdeles tagas i besittning, men där man icke föreslagit någonting, som omedelbart kunde avhjälpa den faktiska brist på vårdplatser, som för närvarande råder, det förefaller mig, säger jag, som man från den sidan icke alltför hårt borde bedöma dem, som gjort, vad som befunnits möjligt för att åstadkomma omedelbar vård, även om de ginge in för, att ett uppskov med byggandet av en ny anstalt skulle ske till nästa år.

Varför är det då som detta uppskov nu föreslås av utskottet? Efter åtskillig tveksamhet var också jag med om det. Det är därför, att man, innan man började bygga denna nya anstalt, ansåg sig böra ha en fullständig och avgörande utredning huruvida Venngarnsanstalten skulle bibehållas för det ändamål, vartill den under senaste åren varit använd, eller om den kunde återföras till sin tidigare uppgift. Till nästa riksdag — och det förutsätter ju också utskottet — bör den saken kunna närmare undersökas. Man bör då se huruvida nedgången i ungdomsbrottsligheten artar sig att bli av mera permanent karaktär, och huruvida man sålunda både kan och bör räkna med, att Venngarnsanstalten återföres till sin tidigare uppgift. Men i och med, att man har den saken klar för sig, kommer man också till bestämd uppfattning om, huruvida en nybyggnad, en anstalt för alkoholister bör ske eller icke. Dessförinnan är det väl ändå knappast riktigt rimligt, att man beslutar en ny anstalt, om man samtidigt är i tillfälle att genom andra och direkta åtgärder avhjälpa det nuva-

rände vårdbehovet, åtminstone i den omfattning som det hittills gjort sig gällande. Om vad här nyss yttrades föreföll det mig, som om förhållandena vid Salbohed på sista tiden blivit ännu sämre. Det är ju så att Salbohedsanstalten ingalunda är en mönsteranstalt, utan tvärtom förefaller att vara en ganska dålig sådan. Men just för Salbohedsanstalten skulle arbetsförhållandena bli lättare, om man från denna anstalt kunde på sätt som utskottet har förutsatt, särskilja de mest svårhanterliga elementen; sålunda bortskilja dem, för vilka Salbohedsanstaltens brister visa sig vara som mest betänkliga, och som i högsta grad försvåra anstaltens vård. Om man där får kvar endast de mera lätthanterliga, mera lättdisciplinerade elementen, bör bättre anstaltsvård också där kunna åstadkommas, och därmed jämväl för Salbohedsanstalten ett bättre vårdresultat uppnås.

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.

(Forts.)

När man sålunda kompromissvis kom fram till, att man var beredd att omedelbart föreslå medel för anordnande av anstaltsvård vid Salbohed och därtill kunde visa, att denna vårdanstalt kunde anordnas på ett från statens synpunkt ekonomiskt mycket billigt och fördelaktigt sätt, fann jag för min del slutligen, att jag kunde vara med om att acceptera ett uppskov till nästa år, för att man skulle få fullständig klarhet om Venngarmsanstaltens användande. Men jag ber att få betona, att utskottet kraftigt understryker, att snara åtgärder måste vidtagas både för de omedelbara vårdmöjligheternas utnyttjande och för en mera definitiv och lämplig lösning av detta vårdsspörmål i dess helhet. Om den föregående ärade talaren vill vara rättvis mot vad som skrivits av utskottet, får han erkänna att motiveringen går ut på, att man icke skall undanskjuta denna vård eller bagatellisera behovet av vården utan tvärtom betona statens plikt att på detta område verkligen åstadkomma goda och acceptabla vårdförhållanden.

På grund av vad jag nu anfört för utskottets förslag, som omedelbart öppnar nya vårdmöjligheter i betydligt ökad omfattning i förhållande till vad den kungl. propositionen innebär, och som dessutom ju visar på att snarast möjligt en mera definitiv lösning av denna fråga bör komma till stånd, och då jag tror, att det beslutet för närvarande bättre tillgodoser alkoholistvården och lämnar staten större möjlighet att överblicka vad som på ena eller andra området bör ske vid nästa års riksdag än ett bifall till reservationen skulle göra, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré, Alfred: Herr talman, mina herrar! Fastän kammaren på det mest oförtydbara sätt giver till känna, att denna fråga inte intresserar kammaren, kan jag dock inte avstå ifrån att, såsom arbetare på alkoholistvårdens område, vid detta tillfälle yttra, vad jag anser vara min plikt att säga.

Utskottets ärade ordförande anförde, att det föreföll, som om de, vilka endast gjort upp ett stort förslag, som för framtiden kunde fylla behovet av anstaltsplatser för alkoholister, icke skulle alltför hårt bedöma utskottet, när utskottet ändå gjort upp ett förslag, som omedelbart ger ökade vårdmöjligheter. Jag för min del vill

*Om anordnan-
de av en ny
stats vård-
anstalt för
alkoholister.*

(Forts.)

skänka utskottet allt erkännande för att utskottet har beaktat det önskemål, som upprepade gånger framställts av styrelsen för statens alkoholistvårdsanstalt, att anstalten skulle bli befriad från en del mera svårdisciplinerade element, vilka äro till stort obehag för alla de mera hyggliga alkoholisterna, och det är ju i alla fall så, att en stor mängd av dessa alkoholister, som måst tvångsinterneras, äro i nyktert tillstånd mycket godmodiga och hyggliga personer, fast de ha den svagheten att ute i ett samhälle med dess alkoholfrestelser icke kunna motstå dessa frestelser.

Det är alltså enligt mitt förmenande ett synnerligen förträffligt förslag, att sådana mer svårdisciplinerade individer, som äro störande för anstaltens verksamhet, bli överflyttade till Svartsjö. Men det är klart, att det är endast i en ganska begränsad omfattning, som därigenom kan erhållas någon avlastning från statsanstalten för alkoholister. Ty lika human som det är att avskilja dessa de mest svårhanterliga och därigenom från dem befria de andra på anstalten intagna, lika inhumant vore det, ifall man flyttade alltför många över till Svartsjö. Sådan överflyttning måste naturligtvis inskränkas i huvudsak till sådana, som förut varit straffade eller förut dömda till tvångsarbete och därjämte äro till obehag på alkoholistanstalten.

Sedan jag gjort detta erkännande åt utskottet, kan jag emellertid inte underlåta att övergå till min kritik. Den går i huvudsak ut därpå, att utskottet nästan endast fäst sig vid, att det genom dess förslag blir ökade vårdmöjligheter, att därigenom blir omedelbart ökat antal platser, som stå till buds för tvångsinternerade alkoholister, och utskottet har förmenat, att den föreslagna överflyttningen till Svartsjö säkerligen skall komma att utöva en god inverkan på anstaltsvården på Salbohed. Efter mitt förmenande har utskottet emellertid inte tillräckligt beaktat de lokala förhållandena å Salbohed. Visserligen är det sant att för dem, som stanna kvar på alkoholistanstalten å Salbohed, skulle det inte bli så obehagligt som förut, sedan de svåraste elementen flyttats därifrån, men jag tror, att man därför icke kan ha någon förhoppning om, att egentligen vinna något bättre resultat utav behandlingen och vistelsen därstädes. Ty det är inte möjligt, att en anstalt med det läge, som Salbohed har, kan fungera på ett tillfredsställande sätt. Det första villkoret, för att man skall få ett tillfredsställande resultat av en alkoholistanstalts verksamhet, är att den skall ha ett tillräckligt isolerat läge, så att den även är fredad från störande inflytelser utifrån. Detta är emellertid inte alls förhållandet med Salbohed, något som redan är antytt av den förste talaren. Anstalten ligger i ganska tät befolkad bygd, vars invånare lätt kunna sammanträffa med alkoholisterna, när dessa äro ute på sitt arbete eller under fritid, och jag vet, att det har förekommit, att de här intagna av personer från omgivningen blivit eggade till motvilja mot anstalten. Det är klart, att det under sådana förhållanden är ytterligt svårt att påverka alkoholisterna i den önskade riktningen. Det finnes till och med på området en handelsbod,

där de på anstalten intagna kunna göra affärer utan kontroll. Det finnes vidare i anstaltens omedelbara närhet ett postkontor, som gör det omöjligt att kontrollera med vilka personer de brevledes stå i förbindelse. Detta är allt förhållanden, som gör en anstalts verksamhet här fullkomligt omöjlig. Det har gått så långt, att anstaltens föreståndare har måst inköpa en till salu utbjuden lägenhet, som ligger alldeles intill anstalten, för att hindra att den blev inköpt av en person, om vilken man visste, att han skulle komma att utöva ett synnerligen skadligt inflytande på de internerade. Nu har ytterligare ett tråkigt moment tillkommit, nämligen det, att kronan i häradsrätten förlorat en process med byamännen, därvid dessa blivit tillerkända att omedelbart taga i besittning ett område, som förut disponerats av anstalten. Byamännen få därför nu beta sina kreatur alldeles inpå anstaltens område. Även en del av anstaltens park har genom detta utslag blivit tilldelat den intilliggande byn, och nu har bygdens ungdom anordnat en fotbollsplan invid själva parken ej långt från ena anstaltsbyggnaden, liksom man förut alldeles invid anstalten hade en offentlig dansbana. Man kan förstå, att det under sådana förhållanden är fullkomligt tröstlöst att arbeta på denna anstalt, och det har också visat sig, att personalen nu inte längre står ut med sitt arbete. Både föreståndaren och hufvudern, alltså de, som ha att närmast leda de här internerades återuppföstran till ett nyktert och ordnat liv, ha sökt andra platser. Jag har inte kunnat underlåta att till dagens protokoll erinra om dessa missförhållanden, som upprepade gånger förut ha blivit omnämnda, såväl här i kammaren som i anstaltsstyrelsens årsberättelse, som ock uti den utredning, vilken ligger till grund för det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ny alkoholistanstalt.

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.

(Forts.)

Otvivelaktigt har ett av de starkaste skälen för utskottets avvísande hållning i denna fråga varit, att anstalten blir så pass dyr, som utredningen visar. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att man får en något felaktig föreställning om kostnaderna för den en gång definitiva anstalten, om man beräknar dess kostnad per plats, efter kostnaderna för de byggnader, som nu begäras, jämfört med de platser, som däruti rymmas. Ty som det framgår av utredningen och även av det citat ur densamma, som återfinnes i den kungl. propositionen, utgöra de 70 platser, som rymmas i de byggnader, till vilka medel nu begäras, endast den första utbyggnaden. Men denna måste naturligtvis innehålla ekonomilokaler, expeditiionslokaler m. m. för anstalten i dess definitiva skick. I kostnaderna för denna första utbyggnad ingå alltså en icke oväsentlig kostnad för platserna i de kommande byggnaderna. Meningen är ju, som det framgår av utredningen, att anstalten först och främst skall utvidgas med två mindre paviljonger, vilka beräknas kosta 82,000 kronor vardera. Lägga vi nu kostnaderna för dessa två paviljonger, som skola rymma 14 å 15 platser vardera, till den summa, som nu begäres, skola vi finna att kostnaden per plats för de första 100 platserna blir avsevärt lägre än för

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.

(Forts.)

dessas sjuttio platser till vilka byggnadsanslag nu begäres. I utredningen sättes emellertid i fråga, att anstalten skall kunna ytterligare utvidgas, och de lokala förhållandena medge, att den skulle kunna få över huvud taget så stor omfattning och så många platser, som man kan våga sig på att förlägga under en organisation. Ju större omfång den definitiva anstalten sålunda får, desto mindre kommer emellertid kostnaden per plats att till sist bli. Detta har jag icke velat underlåta att framhålla.

Man har sagt, att man borde vänta att besluta i fråga om uppförande av en ny alkoholistanstalt, till dess man finge klarhet i om Vengarn kunde återtagas såsom alkoholistanstalt. Redan förut har från denna plats blivit erinrat om, att det inom kort torde här i riksdagen komma till behandling frågan om en utvidgning av tvångsuppföstringsinstitutet till högre åldersklasser. Skulle riksdagen bifalla ett sådant förslag, måste följden därav bli, att det behöves tvänne anstalter för tvångsuppföstran. Den frågan ställer sig då: bör man återflytta alkoholistanstalten till Vengarn och uppföra en ny tvångsuppföstringsanstalt; eller bör man låta Vengarn behålla sin nuvarande karaktär och i stället uppföra en ny alkoholistanstalt. För min del har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att det är mera ändamålsenligt, att Vengarn i fortsättningen blir en tvångsuppföstringsanstalt och att en ny alkoholistanstalt uppföres och detta av följande skäl. Den gamla tvångsuppföstringsanstalten å Bona kan, efter mitt förmenande, med sitt byggnadssätt mycket väl lämpa sig som tvångsuppföstringsanstalt för sådana yngre lagöverträdare, som ligga över minderårighetsgränsen, under det att Vengarn, i synnerhet efter tillbyggnad efter uppgjort förslag, väl lämpar sig till tvångsuppföstringsanstalt för de lägre årsklasserna. Däremot har erfarenheten från de gångna åren givit vid handen, att Vengarn icke fullt lämpar sig till en statens anstalt för alkoholister, därför att en anstalt uppförd i ett enda större block, som denna, tillåter inte den fördelning av de internerade på olika avdelningar, som det kan vara behöfligt att genomföra. Inom parentes må emellertid framhållas, att anledningen till att Vengarnsanstalten blev byggd i ett större block, var kostnadsfrågan. Ursprungligen var förslag uppgjort enligt paviljongssystem, men det befanns dyrare.

Erfarenheten har nu visat, att det inte går bra att ha endast en anstalt med öppna avdelningar, när fråga är om en statsanstalt, som är skyldig att mottaga alla slags alkoholister, även sådana, som de enskilda anstalterna med sina enklare förhållanden måste visa ifrån sig. Det behöves framför allt en särskilt sluten avdelning för de mer eller mindre abnorma, som en statens alkoholistanstalt måste omhändertaga. Det har visat sig vara en stor olägenhet att ha dessa blandade tillsammans med de övriga. Olägenhet såväl för de abnorma själva, som för de andra. Olägenheter för de övriga därigenom, att dessa abnorma ofta uppträda på ett sådant sätt, att de äro störande. För de abnorma själva åter skulle det bliva fördelaktigare att komma till en särskild avdelning, då man i sådant

fall icke behöfve för dem ha samma stränga disciplin som den eljest på anstalten rådande, utan inom den avdelningen kunde det bli en mera sjukvårdsbetonad behandling. Det skulle alltså bli till fördel för det hela, om man finge en särskild slutna avdelning för dessa mer eller mindre abnorma, och enligt mitt förmenande är inte minst just den frågan löst på ett gott sätt i det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t, men som avstyrkts av utskottet.

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholist.

(Forts.)

Det är emellertid även en annan grupp av tvångsinternerade alkoholist, för vilka det behöves i alldeles särskild grad en avdelning, skild från de övriga, och det är för smittosamt sjuka alkoholist. Enligt det reglemente, som hittills gällt för statens alkoholistanstalter, kan nämligen icke en smittosam sjuk alkoholist mottagas på anstalten. Så har tydligtvis bestämts därför, att man inte haft särskilda lokaler att avskilja, och det är givet, att de övriga intagna icke vilja bo tillsammans med en exempelvis lungtuberkulös. De flesta av de smittosamt sjuka alkoholisterna lida av lungtuberkulos. Från Stockholms stads nykterhetsnämnd, inom vilken även jag, liksom den förste talaren, arbetat alltsedan denna nämnd började sin verksamhet, har jag en ganska rik erfarenhet om hur otillfredsställande det nuvarande förhållandet är, att icke en smittosam och sjuk alkoholist skall kunna intagas på alkoholistanstalt. Man kan ju invända, att det finns tuberkulossjukvårdsanstalter för lungtuberkulösa, men ingen kan tvinga en tuberkulös alkoholist att lägga sig på en sådan anstalt för att få vård. Åtskilliga tuberkulösa alkoholister hava blivit anmälda till Stockholms stads nykterhetsnämnd, därvid de ställts under övervakning och tillräkts att ingå på tuberkulossjukvårdsanstalt. Somliga av dem ha helt enkelt vägrat att följa rådet och fortsatt sitt supiga leverne till stor olägenhet för att icke säga fara för omgivningen på grund av sin smittosamma sjukdom. Andra ha verkligen gått in på tuberkulosanstalt, men efter några veckor ofta låtit utskriva sig därifrån och åter fortsatt att till olägenhet för samhället hängiva sig åt alkoholmissbruk.

Nu har riksdagen ju beaktat detta missförhållande, i det riksdagen för tre år sedan skrev till Kungl. Maj:t och begärde utredning angående åtgärder för omhändertagande av de smittosamt sjuka alkoholisterna. Denna fråga är löst i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget så att man med den nya anstalts tillkomst skulle få möjlighet att omhändertaga alla slag av alkoholist, som behöva tvångsinterneras, och möjlighet att omhändertaga dem på ett ändamålsenligt sätt. Alkoholistvårdsfrågan kan över huvud taget ej lösas på ett tillfredsställande sätt, förrän vi fått en ny statlig alkoholistanstalt, som är anordnad så, att den kan fylla de krav, som, efter vad erfarenheten visar, måste ställas på en sådan anstalt.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att det naturligtvis är en synnerligen stor fördel att, när en lag om utvidgning av tvångsuppfostringsinstitutet blir antagen, det då finnes anstaltsplatser för sådana, som skola undergå tvångsuppfostran, så att man ej behöver, liksom förra gången då lagen rörande tvångsuppfostran utvidgades, eller 1917, vänta i tre år, innan lagen kan tillämpas. Det vore natur-

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholist.

(Forts.)

ligtvis en fördel att ha de anstaltsplatser, som behövas, tillgängliga genast då den nya lagen blir antagen, så att dessa nya åldersklasser, som enligt lagen skulle kunna befrias från fängelse, som ju i allmänhet för yngre personer är till fördärv, också bli befriade därifrån och i stället komma i åtnjutande av den mer rationella behandling, som en tvångsuppföstringsanstalt kan lämna dem.

Till slut ännu ett ord! Det synes mig vara ett anmärkningsvärt förhållande detta, att riksdagen gång på gång efter tillstyrkan av lagutskottet antager en lag, som är gagnelig för samhället, och gång på gång skriver till Kungl. Maj:t angående utredning om förbättring av gällande lagar, men att sedan, när det gäller att realisera det anstaltsväsen, som är nödvändigt, för att dessa lagar skola kunna fungera, denna fråga icke låter sig lösas, därför att statsutskottet ej vill vara med om att bevilja de medel, som behövas för skapandet av de nödvändiga anstalterna.

Nu har jag, som sagt, velat giva fullt erkännande åt utskottet, för att det velat göra något för att genast tillgodose platsbehovet och befria Salbohedsanstalten från de mera svårdisciplinerbara alkoholisterna. Men det synes mig, som om det icke hade varit något hinder för att vinna såväl detta som vad Kungl. Maj:t avsett, nämligen en ny ändamålsenlig alkoholistanstalt fortast möjligt. Båda dessa önskemål skulle bliva realiserade, därest kammaren ville biträda den reservation, som är fogad till utskottets betänkande av herr Oscar Olsson.

På de skäl, jag nu anført, ber jag, herr talman, att för min del få yrka bifall till den av herr Oscar Olsson avgivna reservationen.

Herr vice talmannen: Den föregående ärade talaren började sitt anförande med, att han av stämningen i kammaren kunde döma, att det icke funnes något intresse här för alkoholistvården. Jag tror, att han i detta fall missstager sig. Han kan väl ej begära, att kammaren i denna stund, i riksdagens elfte timme, och endast på grund av den stora sakkännedom han har i frågan och den tekniska insikt han besitter beträffande anordnandet av alkoholisthemmen, skall på stående fot kunna bedöma denna sak. Denna fråga har blivit mycket grundligt behandlad av tredje avdelningen, som förberett densamma, och i spetsen för denna avdelning sitter en ordförande, som är minst lika varmt intresserad för alkoholistvården som de två föregående talare, vilka yrkat bifall till herr Olssons reservation. Det gäller ju i alla fall att tillgripa åtgärder, som genast böra visa sig effektiva, och för detta har även statsutskottet uttalat sig, men beträffande den permanenta anstalt, varom här är fråga, får man även taga hänsyn till de ekonomiska synpunkterna. Det är med hänsyn därtill, som statsutskottet varit tveksamt, då det begärts, att man nu utan vidare skall gå med på att lämna ett anslag på närmare 1 miljon kronor för en anstalt, om vilken i alla fall så pass delade meningar råda, att avdelningens ordförande ställt sig tveksam, huruvida detta kan vara en lämplig lösning av frågan.

Under sådana förhållanden kan jag ej tänka mig annat, än att riksdagen gör klokast i att följa statsutskottets hemställan, till vilken jag för min del yrkar bifall.

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholist.

(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Jag skall ej upptaga kammarens tid länge, men den siste ärade talaren upprörde mig verkligen genom sin admonition till motionären, då han framhöll såsom ett fel, att han kommit fram i riksdagens elfte timme. Det kan väl ej motionären hjälpa, utan det är den ärade talarens och övriga utskottsledamöters fel, som kommit med sitt utlåtande så pass sent, det kunna de taga åt sig! Vad det beträffar, hade motionären verkligen icke tänkt sig, att ärendet skulle komma i sista ögonblicket. Man bör emellertid taga hänsyn till de skäl, som den talare, vilken är den störste specialisten på området, nu framfört, och jag får säga, att jag tycker, att det hade hedrat kammaren mera, om den hade hört på dessa skäl, i all synnerhet som dessa skäl stå i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition. Det är ju icke något nytt påhitt, som man nu försöker få igenom i »riksdagens elfte timme», utan det är en kunglig proposition, som det rör sig om här.

Jag skall endast be att i ett par meningar få säga, hur jag ser saken. Saken ligger så, som även statsutskottet i gemen borde ha kunnat vara överens om, att — för att begagna ett milt uttryck — det är tämligen därhummässigt att använda Salboheds alkoholisthem, och ändå försvarar statsutskottet denna anordning för framtiden — låt vara att man hoppas, att det endast skall bliva ett provisorium! Jag kan ej se den allra ringaste mening i att efter de upplysningar, som lämnats av herr Petré, fortsätta på den vägen med Salbohed som interneringsanstalt. Då den ärade talare från statsutskottet, som började debatten, själv erkände, att riksdagen begått en faute, för vilken han en gång varnat, borde i konsekvens härmed den ärade talaren finna angeläget, att riksdagen rättar till vad den efter hans egen åsikt en gång gjort galet.

Nu föreligger visserligen ett starkt skäl för, att Venngarn skulle komma i åtanke, men, såsom här har påvisats, ordnades, när man bestämde sig för Venngarn, saken så, att anstalten blev färdig för sent, och det är fara värt, att det blir bra sent nu också med anordningarna, ifall man skall gå den väg herr Ekman föreslår. Den utredning, som givits av de båda talare, som talat för reservationen och i överensstämmelse med den kungliga propositionen, borde verkligen, så länge man ej kunnat anförä ett enda sakskäl däremot, vara av den art, att kammaren, om den, som dessa talare sade, har intresse för alkoholistvården, borde handla i överensstämmelse med detta intresse. Det är sant, att det är svårt att företaga nybyggnader i dessa dyra tider, men det kan väl icke innebära, att man för dyrtidens skull skall skapa alkoholist, som icke kunna få vård, då vi dock genom den kungliga propositionen hava en väg anvisad för att i någon mån komma till rätta med anstaltsbristen.

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholist.
(Forts.)

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag begärde ordet ånyo egentligen med anledning av ett par uttalanden, som gjordes av herr Petré. Mot hans allmänna syn på vården av alkoholisterna och statens plikt att i detta avseende vidtaga omfattande åtgärder har jag ingen erinran att göra. Min mening överensstämmer i detta avseende med hans. Men jag vill säga, att tillämpningen av detta hans allmänna resonemang på det nuvarande fallet kan jag icke i allo följa. Jag vill sålunda uttala den meningen, att ett överförande till den nya anstalten vid Svartsjö synes kunna och böra ske i betydligt större omfattning, än den han för sin del skisserade. Att begränsa denna överflyttning till dem som ha kriminell förtid finnes intet tillräckligt skäl för, ty under det å ena sidan samhället genom sina åtgärder vållar tillkomsten av alkoholister och sålunda gentemot dem har ett visst ansvar, får man å andra sidan ej visa så oerhörd hjärtnupenhet mot patienterna, att svårdisciplinerbara och svårhanterliga alkoholister, som ej ha kriminell förtid, icke jämväl borde överföras till Svartsjö anstalt. Jag tror tvärtom, att i detta avseende ett överförande bör ske, så långt vårdmöjligheterna vid den nya anstalten det medgiva.

Det var egentligen för att säga detta jag begärde ordet. Men jag vill även rikta ett par ord till regeringsbanken. Herr Petré påvisade, att ett avvägande ju bör ske, när det gäller att bestämma sig för, huruvida Venn garn bör återtaga sitt ursprungliga ändamål eller fortfarande vara en uppfostringsanstalt för minderåriga brottslingar och då naturligtvis för den äldre kontingent sådana man ställt i utsikt. Han ville därvid redan nu göra den mening gällande, att detta avgörande borde ske på det sätt, att Venn garn under alla förhållanden skulle användas för sistnämnda uppgift, under det att en ny alkoholistanstalt borde uppföras. Jag är ej lika övertygad om, att icke tillfredsställande arrangemang också kunna åstadkommas, genom att man tager i anspråk en annan plats för de äldre ungdomsbrottslingarna, som skulle ifrågakomma. Denna undersökning och detta avvägande kan och bör ske till nästa riksdag, så att man hos Kungl. Maj:t och riksdagen kan få en bestämd uppfattning om den saken. Ett sådant övervägande kan lika väl ske på det nuvarande stadiet som senare. För min del vill jag ej, att detta ärende skall försenas, utan hoppas, att Kungl. Maj:t skall visa ett sådant intresse för uppgiften i fråga, att det blir möjligt att åstadkomma de erforderliga anstalterna snarast görligt.

Vad beträffar den siste talaren, herr Olsson, som började med att säga, att det vore »dårhusmässigt» att använda Salbohed, vill jag förklara, att jag för min del ej känner mig träffad härav. Träffar det talet någon så träffar det i så fall riksdagen, som mot mina och åtskilliga andras erinringar beslutit att använda nämnda anstalt. Huruvida riksdagen verkligen medgiver, att ett dylikt

omdöme är lämpligt beträffande beslutet i fråga, vill jag emellertid överlåta åt andra att uttala sig om. Det kan ju hända, att man kan säga, att ordens valör icke äro alltför vederhäftigt övervägda. Men jag vill särskilt vända mig mot herr Olssons yttrande, när han förklarade, att den omständigheten, att detta ärende blivit färdigt så sent, ej finge skyllas på motionären. Den enda motionär som uppträtt i denna fråga är herr Schotte, som begärt viss ändring i det kungliga förslaget. Herr Olsson menade kanske, att felet låg hos utskottet. Att det dröjt så länge med utlåtandet, berodde ju därpå, herr Olsson, att vi inom utskottet måste utarbета en ny och helt annan anordning än den Kungl. Maj:ts föreslagit. Detta krävde underhandlingar och undersökningar, vilka drogo i sin tur ut på tiden före ärendets behandling i kamrarna. Nu har det resultat, till vilket vi kommit, fått erkännande av alla, såsom ett riktigt och lämpligt arrangemang, och då kan det knappast vara lämpligt att klandra utskottet därför, att ärendet icke framkommit vid en tidigare tidpunkt. Det är just den omständigheten, herr Olsson, att vi inom utskottet varit angelägna att bl. a. rätta till de svåraste vådorna vid Salbohedsanstalten, som gjort, att ett nytt alternativ utarbetats. Angående förhållandena vid Salbohedsanstalten lämnade nu herr Petrén vissa uppgifter, som, det får jag säga, äro ägnade att förvåna. Äro förhållandena verkligen sådana, som han antydde, måste det bero på underlåtenhet från anstaltens sida att vidtaga alla de åtgärder, som kunna och böra vidtagas även vid Salbohed för att göra förhållandena därstädes så drägliga som möjligt.

Med hänsyn till vad jag förut och nu anfört ber jag fortfarande, herr greve och talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr von Koch: Jag skall icke mycket förlänga debatten. Jag vill endast säga, att det var en misräkning för mig när jag lyssnade till det anförande, som hölls av herr vice talmannen. Jag är så van att från hans sida få höra humanitära synpunkter, att det förvånade mig, att han i detta fall endast gjorde formella synpunkter gällande. Hans egentliga betraktelsesätt var det, att herr Ekman, som verkligen är intresserad av denna fråga, icke velat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill säga herrarna, att den som lyssnade till herr Ekmans anförande, ej kan annat än instämma med mig, att han i själ och hjärta var med mig och herr Petrén och att han endast gått med på kompromiss-synpunkten å dragande kall och ämbetets vägnar, ty de skäl han anförde mot oss voro ytterligt svaga.

Vi ha i denna debatt endast fått ord. halva förhoppningar och förespeglningar och vi misströsta om att få något mer, men herr Petrén och jag hava velat säga ifrån ett varningens ord. Här kommer att ske en katastrof på detta område, om icke något göres. Nu får riksdagen bära ansvaret. Vill riksdagen taga det ansvaret, må riksdagen göra det, men den som arbetat på området och känner till, hur förhållandena utvecklats sig, anser, att det är fara i dröjsmålet. För min

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.
(Forts.)

Om anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister.

(Forts.)

del har jag därför velat taga i med kraft i denna fråga för att säga kammaren, att här måste något göras.

Herr Petré n, Alfred: Endast några ord med anledning av herr Ekmans sista anförande. Då han framhöll, att överflyttningen till Svartsjö ej borde inskränkas till endast kriminella alkoholister, vill jag lämna den upplysningen, att redan för ett och ett halvt år sedan utarbetades ett lagförslag angående överflyttning till Svartsjö tvångsanstalt av vissa alkoholister. I detta lagförslag hade man icke inskränkt sig enbart till kriminella alkoholister, men enligt vad jag erfarit, har detta varit anledningen till, att Kungl. Maj:t icke framlagt lagförslaget i fråga inför riksdagen. Är det nu så, att riksdagen uttalar sig för, att även andra alkoholister än sådana, som ha kriminell förtid, få överflyttas dit, visar man ett sådant förtroende för anstaltens styrelse, att det tillåtes överflytta även andra, som visa indisciplinärt uppträdande, bör jag, såsom ledamot av denna styrelse, ju icke ha något att däremot erinra.

Med anledning av herr vice talmannens yttrande vill jag till sist endast säga, att vad jag anført icke är något som helst nytt, utan alltsammans finnes i den utredning, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag. Vad jag emellertid ansett lämpligt är, att vid detta tillfälle, då denna fråga skall avgöras, några få synpunkter ur denna utredning bli anförda och såmedelst komma till synes i kammarens protokoll.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Jag ber att för kammaren få tillkännagiva, att anslag uppsatts om detta plenums fortsättande i afton klockan 8.

Jag ber att få i sammanhang härmed till kammaren därjämte göra några meddelanden. Det är naturligtvis med hänsyn till det ansträngande arbete, som under de närmaste dagarna förestår för såväl kammarens ledamöter som för vårt kansli, ytterst önskvärt, att förhandlingarna icke i dag måtte draga alltför långt ut på natten. Anledningen, varför jag utfärdat anslag till aftonplenium, är närmast den, att jag då måste hålla ett sammanträde för mottagandet av en voteringsproposition från statsutskottet. Nu är förhållandet det, att detta plenium måste avbrytas strax efter klockan 4, emedan då ett viktigt utskottssammanträde måste äga rum. Och om det, som jag sagt, å ena sidan är mycket önskvärt med hänsyn till det arbete, som förestår, att det icke blir långt nattplenium i dag, är det å andra sidan med hänsyn till riksdagsarbetets påskyndande lika angeläget, att den

närmaste dagen, morgondagen, om möjligt kan bli reserverad för kommunalskattefrågan. Jag hoppas därför, att kammaren ej anser det otillständigt av mig, att jag på detta sätt antyder, att jag, såvida det är möjligt, kommer att fortsätta detta plenum, till dess dagens föredragningslista är genomgången.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1920—1921 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt vissa extra ordinarie präster dels och innehavare av prästerliga emeritilöner jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nordiska museet för beredande av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt viss personal jämte en i ämnet väckt motion.

*Tillfällig
löneförbättring
m.m. åt perso-
nal vid nor-
diska museet.*

I den till riksdagen den 7 januari 1920 avlåtna propositionen angående tilläggsstat för år 1920 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 10) föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt nordiska museets personal, beräkna på tilläggsstat för samma år för ändamålet ett förslagsanslag, högst 96,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 5 mars 1920 till riksdagen avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 350, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att anvisa å tilläggsstat för år 1920

dels för beredande av tillfällig löneförbättring under år 1920 åt nordiska museets personal, med undantag av vakt- och arbetarpersonalen vid friluftsavdelningen å Skansen, ett förslagsanslag, högst 13,725 kronor, att efter Kungl. Maj:ts bestämmande utgå i huvudsaklig enlighet med de föreskrifter, som beträffande motsvarande befattningshavare inom den civila statsförvaltningen kunde varda gällande för år 1920;

dels ock för beredande under år 1920 av dyrtidstillägg åt nordiska museets personal, med undantag av vakt- och arbetarpersonalen vid friluftsavdelningen å Skansen, ävensom åt personalen vid livrustkammaren, i den mån avlöningarna åt sistnämnda personal ej utginge direkt av statsmedel, ett förslagsanslag å 111,000 kronor, att utgå under iakttagande i tillämpliga delar av de grunder, som vore eller kunde varda bestämda beträffande dyrtidstillägg under år 1920 åt befattningshavare i statens tjänst.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr E. Andersson i Stockholm m. fl. väckt motion, nr 371, däruti hemställes, att riksdagen med anledning av

*Tillfällig
löneförbättring
m.m. åt perso-
nal vid nor-
diska museet.
(Forts.)*

Kungl. Maj:ts förenämnda proposition nr 350 måtte besluta att anvisa på tilläggsstat för år 1920

dels för beredande av tillfällig löneförbättring under år 1920 åt nordiska museets personal, vakt- och arbetspersonalen vid friluftsavdelningen å Skansen inberäknad, ett förslagsanslag, högst 33,295 kronor, att efter Kungl. Maj:ts bestämmande utgå i huvudsaklig enlighet med de föreskrifter, som beträffande motsvarande befattningshavare inom den civila statsförvaltningen kunde vara gällande för år 1920;

dels ock för beredande under år 1920 av dyrtidstillägg åt nordiska museets personal, vakt- och arbetspersonalen vid friluftsavdelningen å Skansen inberäknad, ävensom åt personalen vid livrustkammaren, i den mån avlöningarna åt sistnämnda personal ej utginge direkt av statsmedel, ett förslagsanslag å 129,300 kronor, att utgå under iakttagande i tillämpliga delar av de grunder, som vore eller kunde vara bestämda beträffande dyrtidstillägg under år 1920 åt befattningshavare i statens tjänst.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å herr Anderssons m. fl. berörda motion, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte

a) för beredande av tillfällig löneförbättring under år 1920 åt nordiska museets personal, med undantag av vakt- och arbetarpersonalen vid friluftsavdelningen å Skansen, anvisa på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag, högst 13,725 kronor, att efter Kungl. Maj:ts bestämmande utgå i huvudsaklig enlighet med de föreskrifter, som beträffande motsvarande befattningshavare inom den civila statsförvaltningen kunde vara gällande för år 1920;

b) medgiva, att till innehavare av anställningar, vid vilka enligt a) tillfällig löneförbättring år 1920 kunde komma att beviljas, såsom förskott i avräkning å den tillfälliga löneförbättring, som kunde vara dessa anställningshavare beviljad för 1921, finge på sätt och med de förbehåll Kungl. Maj:t närmare bestämde, utbetalas vad som skolat utgå, därest de bestämmelser, som för innevarande år kunde vara meddelade, jämväl bleve gällande för år 1921, ävensom att för förskotten finge tagas i anspråk det anslag, som kunde vara såsom avsättning till tillfällig löneförbättring för år 1921 av riksdagen beviljat;

c) medgiva, att från och med år 1920 dyrtidstillägg åt nordiska museets personal, med undantag av vakt- och arbetarpersonalen vid friluftsavdelningen å Skansen, ävensom åt personalen vid livrustkammaren, finge utgå under iakttagande i tillämpliga delar av de grunder, som gällde beträffande dyrtidstillägg under motsvarande tider åt befattningshavare i statens tjänst;

d) medgiva, att till befattningshavare, som på grund av c) åtnjöt dyrtidstillägg för första halvåret 1920 eller del därav, skulle utgå förhöjning i dyrtidstillägget, motsvarande tjugu procent av de avlöningsförmåner för samma tidrymd, på vilka dyrtidstillägg finge

beräknas, dock att sådant tillägg finge utgå allenast till befattningshavare, som vore familjeförsörjare. Där både man och hustru tillhörde under sagda mom. c) omförmäld personal, utginge likväl tillägget endast till endera av dem, och då till den, som åtnjöte högsta lönen;

*Tillfällig
löneförbättring
m.m. åt perso-
nal vid nordiska
museet.
(Forts.)*

e) för de under c) och d) angivna ändamål anvisa på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag av 140,000 kornor;

f) förklara, att under år 1921 tillsvidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg åt under c) omnämnd personal skulle bestridas, härför erforderliga belopp skulle utgå av det till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1921 års riksstat anvisade förslagsanslag, högst, å 200,000,000 kronor.

Vid utlåtagandet fanns fogad en reservation av herrar *O. U. B. Olsson, A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén, C. R. Jansson* i Falun, *O. J. Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro och *S. E. J. Lübeck*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss ändrad lydelse, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och herr Anderssons m. fl. berörda motion, måtte

a) för beredandet av tillfällig löneförbättring under år 1920 åt nordiska museets personal, vakt- och arbetspersonalen vid friluftsavdelningen å Skansen inberäknad, anvisa på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag, högst, 33,295 kronor, att efter Kungl. Maj:ts bestämmande utgå i huvudsaklig enlighet med de föreskrifter, som beträffande motsvarande befattningshavare inom den civila statsförvaltningen kunde varda gällande för år 1920;

b) — — —

c) medgiva, att från och med år 1920 dyrtidstillägg åt nordiska museets personal, vakt- och arbetspersonalen vid friluftsavdelningen å Skansen inberäknad, ävensom åt personalen vid livrustkammaren finge utgå under iakttagande i tillämpliga delar av de grunder, som gällde beträffande dyrtidstillägg under motsvarande tider åt befattningshavare i statens tjänst;

d) — — —

e) för de under c) och d) angivna ändamål anvisa på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag av 165,000 kronor;

f) — — —

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Speciellt bruka vaktmästarna ha otur, när det är fråga om förbättringar i löneförhållandena, åtminstone vid denna riksdag. Det skulle således icke varit med så värst stora förhoppningar, som jag nu går att yrka bifall till den reservation, som avgivits till förmån för vaktmästarna å Skansen, om icke en i och för sig mycket glädjande händelse inträffat, nämligen att andra kammaren för sin del verkligen bifallit löneförbättringen åt dessa vaktmästare. Det är på det sättet, att det icke går

Tillfällig löneförbättring m.m. åt personal vid nordiska museet. att göra någon skillnad mellan vaktmästarna vid nordiska museet och vaktmästarna å Skansen. Det går icke att uppdraga någon på verkliga sakskäl grundad skillnad mellan dem i fråga om kvalifikation, arbete och löneförmåner.

(Forts.)

Man har sagt i utskottet, att Skansen själv bör betala sina vaktmästare, och man har insinuerat, att Skansen i motsats till nordiska museet skulle vara något slags statens affärsdrivande verk och att därför dess befattningshavare borde behandlas ungefär i överensstämmelse med det sätt, varpå statens affärsdrivande verk behandlar sin personal. Detta är ju fullständigt felaktigt. Nordiska museet och Skansen ha sina affärer ihop. Nordiska museet går i allmänhet med förlust och Skansen med förtjänst, och vad Skansen förtjänar tages i anspråk för nordiska museet. När man utgår från denna synpunkt, är det så mycket orättfärdigare att göra och upprätthålla den skillnad, som statsutskottet även i år gör i detta avseende.

Jag skall, herr talman, icke längre taga kammarens tid i anspråk. Jag ber bara att på grund av de synpunkter, som framförts i den av mig med flera avgivna reservationen få yrka bifall till denna reservation.

Herr Bergqvist: Den fråga, som här är före, prövades av riksdagen förra året, då en motion förelåg om, att dyrtidstillägg skulle utgå jämväl till vaktmästarna å Skansen. Statsutskottet avstyrkte motionen, och kamrarna biföllo utskottets förslag. Det befanns, att den åsikten gjorde sig gällande, att en sådan realskillnad förelåg mellan den ställning i förhållande till staten, som intogs av nordiska museet å Lejonslätten å ena sidan och friluftsmuseet å Skansen å den andra sidan, att denna skillnad motiverade ett uteslutande av personalen vid sistnämnda museum från denna förmån. Något nytt har ju icke inträffat sedan i fjol, och jag undrar, om riksdagen nu bör intaga en annan ställning, då man ju måste kunna säga sig, att med de avgifter, som inflyta från Skansen, det skall bli möjligt för förvaltningen där att tillgodose vaktmästarna med ett dyrtidstillägg, motsvarande det, som utgår till i statens tjänst anställda.

Herr vice talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Möller: Till att börja med vill jag meddela, att andra kammaren redan bifallit reservationen med 97 röster mot 72. Man har tydligen där behjärtat de billighetsskäl, som onekligen tala för, att Skansens personal likställas med de andra. Förhållandet är det, att Skansen och nordiska museet ha samma tjänstemannakår. De tjänstemän, som anställas å Skansen få precis samma förmåner som andra statstjänstemän, och vaktmästarna vid nordiska museet betraktas också som anställda vid en statsinstitution. Det är således endast den lilla kår av vaktmästare, som finnes å Skansen, som undantagits från detta, och beträffande dem anlägger man helt andra synpunkter. I själva verket är det, som en föregående talare yttrade, så, att den vinst, som Skansen gör, användes till att minska det stats-

anslag, som vi eljest måste lämna till nordiska museet. Jag skall icke uppehålla debatten längre. Jag tycker, att frågan i öke är stor: den rör ett litet belopp, och jag tycker, att vi böra bespara oss en gemensam votering genom att i billighetens namn bifalla reservationen. Det är ingen fara med avseende å de konsekvenser, som kunna härledas ur detta fall, ty liknande förhållande som detta med Skansen till nordiska museet torde knappast eljest förekomma.

*Tillfällig
löneförbättring
m.m. åt perso-
nal vid nor-
diska museet.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 218, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 40.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid kommunala mellanskolor jämte en i ämnet väckt motion.

*Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personal vid
kommunala
mellanskolor.*

Uti en till riksdagen den 5 mars 1920 avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 391, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden

*Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personal vid
kommunala
mellanskolor.
(Forts.)* för samma dag, föreslagit riksdagen att
dels medgiva, att tillfällig löneförbättring finge för år 1920 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:
till ordinarie manlig ämneslärare med 500 kronor,
till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 400 kronor, samt
till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timplärare med belopp, som Kungl. Maj:t efter av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder bestämde;
dels ock för berörda ändamål anvisa på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag av 130,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en med anledning av förenämnda proposition inom andra kammaren av herr *W. Björck* väckt motion, nr 376, däruti hemställts, att riksdagen ville *dels* medgiva, att för år 1920 lärarpersonalen vid de högre folkskolorna finge komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring efter enahanda grunder som av riksdagen kunde vara bestämda för lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna, *dels ock* för ändamålet anvisa på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag av 66,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt,

a) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej måtte vinna riksdagens bifall;

b) att herr Björcks förenämnda motion ej heller måtte av riksdagen bifallas.

Enligt avgiven reservation hade herrar *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *O. Bergqvist*, *C. I. Asplund*, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén* och *S. E. J. Lübeck* ansett, att utskottets yttrande bort hava i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) medgiva, att tillfällig löneförbättring finge för år 1920 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 500 kronor,

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 400 kronor, samt

till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timplärare med belopp, som Kungl. Maj:t efter av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 5 mars 1920 angivna grunder bestämde;

b) för berörda ändamål anvisa på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag av 130,000 kronor;

c) avslå herr Björcks berörda motion.

Därjämte hade reservation avgivits av herrar *O. U. S. Olsson* och *K. A. W. Björck*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning som den av herr Björck i ämnet väckta motionen.

Herr Bergqvist: Herr vice talman! Enligt mitt förmenande innebär det beslut, till vilket statsutskottet kommit i denna fråga en obillighet och orättvisa mot lärarekåren vid de kommunala mellanskolorna. Efter vad i den kungl. propositionen påvisats har denna lärarepersonals avlöning avvägrats i visst förhållande till avlöningarna för lärare vid de allmänna läroverken. Läroverkslärarna fingo redan år 1919 en tillfällig löneförbättring, under det att lärarna vid de kommunala mellanskolorna icke fått någon sådan. Nu har emellertid Kungl. Maj:t i sin proposition föreslagit, att de för år 1920 skulle erhålla en löneförbättring med 500 kronor till ordinarie manlig ämneslärare och 400 kronor till ordinarie kvinnlig ämneslärare. Denna löneförbättring skulle sålunda bli avsevärt mindre än den första kammaren i år för sin del redan tillerkänt lärare vid de allmänna läroverken. Då kammaren för sin del höjt den tillfälliga löneförbättringen för läroverkslärarna, finnes det nu så mycket mindre skäl att motsätta sig den kungl. propositionen i denna fråga. Snarare ha då skälen för bifall till propositionen ytterligare stärkts.

*Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personal vid
kommunala
mellanskolor.
(Forts.)*

För de kommunala mellanskolorna, som ju föra fram till samma mål som realskolorna, är det av yttersta vikt, att de kunna skaffa sig dugande lärarekrafter. men det blir omöjligt, därest lärarna vid dessa skolor i avlöningshänseende sättas så långt efter lärarna vid de allmänna läroverken. Jag tror, att det är en olycklig politik att hålla lönerna nere för lärarna vid kommunala mellanskolor. Vi skola ihågkomma, att, då nu statens anslag till de privata samskolorna upphör, måste dessa ombildas till kommunala mellanskolor. Dessa skolor komma därför att utveckla sig högst betydligt, och ett mycket stort antal barn komma att i desamma få undervisning. Det är därför av vikt, att man söker ställa det så, att man kan få så dugliga lärarekrafter som möjligt. Jag skall icke ingå i någon utförlig motivering mot utskottets förslag, utan jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till den av herrar N. A. Nilsson i Kabbarp med flera avgivna vid utlåtagandet fogade reservationen.

Herr Widell: Herr vice talman! Som bekant medgav 1918 års riksdag en ny lönereglering för stora grupper av lärarpersonalen, nämligen dels lärare vid statens allmänna läroverk och med dem jämställda statens läroanstalter och dels lärare vid vissa kommunala och enskilda, av staten understödda läroanstalter.

Beträffande förstnämnda kategori, lärare vid statens läroanstalter, har man ställt avlöningsbeloppen i direkt relation till avlöningen för befattningshavare i statens civila förvaltning, och då dessa befattningshavare hava fått tillfällig löneförbättring, blir konsekvensen, att även lärarne vid statens läroanstalter böra få en dylik löneförbättring.

Beträffande åter lärare vid kommunala mellanskolor och enskilda läroanstalter har man bestämt avlöningen efter andra principer. Man har där icke gjort någon jämförelse med statens civila förvaltning, utan man har som sagt, tillämpat helt andra principer. Det kan därför icke, enligt mitt förmenande, såsom en konsekvens

Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personal vid
kommunala
mellanskolor

(Forts.)

av att lärarne vid statens läroanstalter fått tillfällig löneförbättring, återopas, att även lärarna vid kommunala anstalter skola få en sådan löneförbättring.

Nu föreligger en proposition beträffande löneförbättring åt viss lärarpersonal vid kommunala mellanskolor, men om denna proposition bifalles, förefaller det mig alldeles omöjligt att undgå att detta får mycket vidsträckta konsekvenser. En konsekvens av denna proposition ser kammaren i den av herr Björck väckta motionen, i vilken han säger, att, om denna proposition bifalles, den nödvändiga konsekvensen blir, att även lärarna vid högre folkskolor skola få samma löneförbättring. För min del tror jag, att man icke kan undgå detta. Men om dessa lärare få löneförbättring varför skola icke då lärarne vid liknande kommunala eller enskilda anstalter också få löneförbättring? Det finnes enskilda läroanstalter där lärarne äro akademiskt utbildade, och för övrigt kunna konsekvenserna dragas ut än längre. Jag tror att det är ytterligt oförsiktigt att giva sig in på detta område och bevilja nu föreslagna löneförbättring till lärare vid statsunderstödda läroanstalter. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Herr Widell har alldeles rätt, rent formellt sett. Jag är alltid glad, då jag kan giva en motståndare rätt på någon punkt, och jag är också villig erkänna, att det är en ganska viktig punkt, beträffande vilken herr Widell här har rätt.

Det är på det sättet, att statsskolornas lärare bilda en grupp för sig och de kommunala lärarna en annan. Men jag undrar, om det är så värst mycket bevänt med att på denna punkt fasthålla vid det rent formella. Det skulle naturligtvis vara mycket angenämt för staten, om det bland realskolornas och samskolornas lärare uppstode en massepidemi, så att de ströke med allesammans, och man senare kunde ordna det så, att de nya lärarna kallades kommunalskolans lärare! Det bleve mycket billigare för staten och vore i full överensstämmelse med den åskådning, som herr Widell pläderade för. Man kan göra skillnad, men skillnaden är verkligen så formell som möjligt. De kommunala mellanskolorna ha, såsom också utskottet erkänt, icke endast det gemensamt med läroverken, att de därstädes anställda lärarna ha samma kompetens som lärarne vid de allmänna läroverken, utan de kommunala mellanskolorna hava också precis samma mål, som realskolor och samskolor. När lärarna ha samma kompetens och skolorna ha samma uppgift, är det väl ändå litet egendomligt, om staten icke skulle taga någon hänsyn härtill. Kungl. Maj:t har icke begärt, att lärarna vid de kommunala mellanskolorna skola få lika stor löneförbättring som statsskolornas lärare, utan en skillnad uppehålls i alla fall. För ett utslätande av gränsen rent formellt sett, såsom herr Widell ville insinuera, föreligger således icke någon stor fara.

Men herr Widell talade även om en annan fara, nämligen de konsekvenser beviljandet av löneförbättring åt lärarna vid de kommunala mellanskolorna skulle medföra, och han kunde därvid direkt

peka på den motion, i vilken jag instämt. Jag tror verkligen, att det i detta fall icke är så farligt. Statsutskottet säger att *ett* exempel härpå erbjödes i denna motion; ja, statsutskottet hade lika såväl kunnat säga, att det är det enda exemplet! Herr Widell har dragit upp några allmänna konturer om vad som skulle inträffa, men han specificerade icke några, och däruti tror jag, att han gjorde rätt. Ehuru jag är reservant, vill jag ändock erkänna, att det finnes en skillnad i dag mellan de kommunala mellanskolornas och de högre folkskolornas lärare, men den skillnaden finnes antagligen icke i morgon eller i övermorgon, och det är därför jag ansett det vara lämpligast och rättvisast att taga de högre folkskolornas lärare i samma veva som lärarna vid de kommunala mellanskolorna. Kompetensfordringarna äro desamma för lärare vid högre folkskolor som för lärare vid kommunala mellanskolor. Skillnaden är endast den, att de högre folkskolorna måste lämna dispens för att få folk, och för närvarande kan det därför icke sägas, att kompetensen är densamma. Men det är icke skäl, tycker jag, att göra någon skillnad i lönehänseende, ty detta skulle betyda, att det skulle bli ännu svårare att få kompetent folk till de högre folkskolorna. Den högre folkskolan övergår för var dag alltmer i den kommunala mellanskolereformen. Det är således visserligen en skillnad, det erkänner jag, mellan kommunala mellanskolor och högre folkskolor, men skillnaden är ytterst liten, och det är därför jag ansett, att konsekvensen härav borde tagas i detta sammanhang.

*Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personal vid
kommunala
mellanskolor.
(Forts.)*

Huvudsaken är emellertid att de kommunala mellanskolornas lärare få en förbättrad ställning, och jag tror, att någon annan i högre grad än herr Widell skall kunna ge några sakliga skäl, för avslag på denna kungl. proposition. Då herr Widell icke kunde ge några sakskäl, anser jag, att allting talar för att kammaren följer Kungl. Maj:t.

Jag ber följaktligen att få yrka först och främst bifall till den av herrar Nilsson i Kabbarp m. fl. avgivna reservationen till och med punkt b), att punkt c) i samma reservation strykes samt vidare bifall till den av mig och herr Björck avgivna reservationen i vad den avser de högre folkskolorna.

Herr Bäckström: Jag tror icke att man kan ge herr Oscar Olsson rätt i hans påstående, att kompetensen är densamma för lärare vid kommunala mellanskolor som för adjunkter vid de allmänna läroverken. Det är visserligen sant, att det finnes ett stort antal lärare vid de kommunala mellanskolorna med adjunkts kompetens, men detta torde icke i allmänhet vara fallet och det torde icke heller vara avsett att så skall vara fallet. Nu existerande skillnad i löneavseende kan motiveras med, att adjunkterna vid de allmänna läroverken böra i löneavseende stå så pass mycket över lärarna vid kommunala mellanskolor, att det blir något lockande uti att söka sig till de allmänna läroverken, som därigenom kunna få något mera kvalificerade lärarkrafter, under det att yngre personer med extralärarkompetens få göra sina första lärospån vid de kommunala mellanskolorna. Ut-

*Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personal vid
kommunala
mellanskolor.*
(Forts.)

går man från detta resonemang, kan det icke vara lämpligt att göra vad göras kan för att utslåta skillnaden mellan de kommunala mellanskolornas lärarlöner och adjunkternas vid de allmänna läroverken. Jag tror, att den princip, som andra kammaren för närvarande synes vilja följa, när den bifallit detta förslag, men avslagit det, som första kammaren häromdagen med stor majoritet antog, nämligen läroverkslärarnas löneförbättrings sättande till 1,000, resp. 900 kronor, är ett steg i en riktning, som jag icke tror vara lycklig ur den högre bildningens synpunkt. Jag får säga, att om andra kammaren hade varit mera resonlig och icke avslagit höjningen av läroverkslärarnas löneförbättring, hade jag också varit mera resonlig. Jag hade säkerligen då icke stått upp i dag utan sagt mig, att då läroverkslärarna fått en höjning efter första kammarens mening med 400 eller 300 kronor är det också riktigt, att även de kommunala mellanskolornas lärare få löneförbättring, så att icke avståndet ytterligare ökas. Men att göra såsom andra kammaren här gjort, nämligen först avslå läroverkslärarnas löneförbättring och sedan bevilja löneförbättring åt lärarna vid kommunala mellanskolor, är som sagt ett steg i galen riktning. Jag vill därför hemställa, att kammaren måtte följa utskottet i föreliggande fråga och avslå framställningen om tillfällig löneförbättring åt lärare vid kommunala mellanskolor med full rätt för dem, som så vilja, att göra, såsom jag tänker göra, nämligen att, om riksdagen vid de förestående gemensamma voteringarna visar sig gå med på att höja läroverkslärarnas tillfälliga löneförbättring, då rösta för, att även lärarna vid de kommunala mellanskolorna skola få nu ifrågasatt löneförbättring.

Herr statsrådet Olsson: Jag skall, herr talman, försöka att fatta mig så kort som möjligt.

Jag vill inte, att man skall lägga frågan så — i varje fall har jag för min egen del inte velat lägga den så — som om det här utslutande skulle vara en tvist mellan olika lärarkårer om huruvida den ena kåren skall komma i tillbörligt löneavstånd från den andra; för mig gäller det här framför allt den kommunala mellanskolan.

Denna skola är nämligen framför andra de mindre industriorternas och landsbygdens skola. Den är den bildningsanstalt, till vilken således de mera avlägset boende i vårt land söka sig. Skolan arbetar emellertid under vissa svårigheter — svårigheter som bestå däri, att man skall söka föra fram sina lärjungar till precis samma bildningsmått, som de större städernas skolor, realskolorna, ge sina lärjungar, på samma gång som man har en kortare tid på sig och ett lärjungematerial, som inte har den förträning, som städernas lärjungar ha. Dessa svårigheter göra, att man måste söka sitt lärarmaterial annorlunda, än man tänkte sig från början. När de kommunala mellanskolorna lancerades, tänkte man sig, att lärarna skulle kunna rekryteras från den stora folkskollärarkåren. Medlemmar av denna kår med något bättre förutsättningar skulle endast behöva en mindre komplettering i vissa ämnen, för att sedermera kunna

övertaga arbetet. Men det har visat sig, att det mål, som den kommunala mellanskolan satt som sitt, kräver andra lärarkrafter. Och ser man på de kommunala mellanskolornas lärarkår sådan den är i dag, så finner man, att folkskollärarna så gott som alldeles försvunnit. Av de 53 ordinarie ämneslärarna — jag ser då alldeles bort från rektorerna, som på sätt och vis stå i en klass för sig — i de 49 mellanskolorna äro inte mindre än 45 akademici, och endast 5 äro folkskollärare; av de 47 ämneslärarinnorna äro 14 akademici, och 30 stycken ha precis samma utbildning som lärarinnorna vid statens samskolor. Inte en enda folkskollärarinna förekommer här. Kastar man däremot blicken på de högre folkskolorna, som ju även kommit med i denna diskussion, så finner man, att av de 24 lärarna endast 9 äro akademici och 10 folkskollärare; av de 29 lärarinnorna äro 9 folkskollärarinnor. Jag menar således, att förhållandena här tvungit fram en lärarkår av bra mycket högre kvalitet än den man ursprungligen tänkte sig.

Den, som läst igenom den kungl. propositionen, torde ha funnit, att man av detta måst dra sina konsekvenser. Man har verkligen måst ställa dessa lärares löner i viss relation till lärarinnorna vid statsläroverken. Jag tror, att herr Widell i detta avseende kommit vilse. Man satte den ordinarie lärarens lön till precis samma summa, som man bestämt för extra lärare vid statens läroverk, d. v. s. extra lärare med full kompetens. Och man tog och jämförde lärarinnorna vid kommunala mellanskolor med lärarinnorna vid statens samskolor; man satte dessa båda kategorier i samma löneklass.

Men nu har det ju, som det påpekats här i början, skett en löneförskjutning mellan dessa lärargrupper. Avståndet mellan deras löneförmåner har blivit större, och ej annat än jag kan se, går detta ut över de kommunala mellanskolorna. Det meddelades inne i andra kammaren, hur svårt man har att fylla lärarbristen med folk, som verkligen äro mäktiga att taga itu med arbetet där, och, såvitt jag kan förstå, måste dessa svårigheter växa, därest man nu avslår Kungl. Maj:ts framställning. Jag tänker verkligen i detta fall mest på de kommunala mellanskolorna själva. Är det så, att man vill, att dessa skolor ska få utveckla sig och ge allt vad de kunna ge vår avlägsnare landsbygd och våra mindre industriorter, och vill man, att dessa olika traktens barn inte ska handikappas i fråga om framtiden, då tror jag man gör rätt i att följa Kungl. Maj:t.

*Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personal vid
kommunala
mellanskolor.
(Forts.)*

Friherre Adelswärd: Herr vice talman! Jag vill ej bestrida, att den meningen är riktig, som här gjort sig gällande, att det enligt föreskrifterna bör vara en viss skillnad i kvalifikationer för lärare vid kommunal mellanskola och vid högre elementarläroverk — som särskilt den ärade talaren på Stockholmsbänken nyss framhöll — och att det i följd därav bör vara ett visst avstånd, en viss skillnad mellan deras avlöningar; men jag ser denna

*Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personal vid
kommunala
mellanskolor.*

(Forts.)

sak helt och hållet ur synpunkten av den praktiska erfarenhet, vilken jag har i egenskap av inspektor för Åtvidabergs kommunala mellanskola och tidigare för den högre folkskolan, innan den övergick till kommunal mellanskola. Och jag har haft ledsamma erfarenheter vid upprepade tillfällen av, hur svårt det är att skaffa fullt tillfredsställande lärarkrafter till denna skola, och jag vet, att förhållandet är precis enahanda vid alla kommunala mellanskolor. Det är i synnerhet svårt att kunna behålla en god lärarkraft, som har chanser att få högre avlöning genom att flytta till en annan skola, till en elementarskola. Det kan väl ej vara meningen att göra en sådan skillnad mellan den kommunala mellanskolan och elementarskolan. Detta har med mycken värme framhållits nyss från statsrådsbänken, och jag behöver ej tillägga mycket till vad därifrån blivit sagt; men det synes mig naturligt, att ehuru den kommunala mellanskolan visserligen är avsedd att lämna ett mindre kunskapsmått, så är det likväl meningen att inom den ram, inom vilken utbildningen skall ske vid den kommunala mellanskolan, undervisningen skall vara den bästa möjliga och lika god på detta område, som man fordrar, att den skall vara vid de högre skolorna. Jag skulle snarare vilja säga, att det är angelägnare, att man får goda och duktiga lärarkrafter vid den kommunala mellanskolan, där de barn skola inhämta sina kunskaper, som kommit direkt från folkskolorna, och som ofta måste ha svårt att följa med i den högre undervisningen, som skall meddelas i den kommunala mellanskolan. Ur dessa rent praktiska synpunkter och på grund av den erfarenhet, som jag och många med mig ha av den kommunala mellanskolan, ber jag för min del att få hemställa, att kammaren ville av dessa skäl med fränseende av de formella skäl, som möjligen kunna tala däremot, biträda Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber sålunda att få hemställa om bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr vice talmannen yttrade, att i avseende på nu föredragna utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Bergqvist*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr N. A. Nilsson i Kabbarp m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen; samt 3:o), av herr *Olsson, Oscar*, att kammaren skulle godkänna vad som förordats i den av honom och herr K. A. W. Björck vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till herr Bergqvists yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande ur
220, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr N. A. Nilsson i Kabbarp m. fl. vid utlåntandet avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 51.

*Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
personal vid
kommunala
meåanskolor.
(Förta.)*

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåntanden:

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkande av det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner samt provisorisk lönereglering för tjänstemän vid de ecklesiastika konsistorierna jämte en i ämnet väckt motion;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för medling i arbetstvister m. m.;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen och under sjätte huvudtiteln propositionen om tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar om anslag för gäldande av kostnader för tillämpning av lagen om arbetstidens begränsning m. m.;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av medel för en malmvagnsverkstad vid Notviken;

nr 225, i anledning av väckta motioner rörande den s. k. Störängsbanken å bandelen Graversfors—Åby;

nr 226, i anledning av väckt motion om viss ändring i avlöningsreglementet för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för oförutsedda utgifter;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader;

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående avsättning för år 1921 till statsverkets fond av rusdrycksmedel; samt

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 437 gjorda framställningar om anvisande av anslag för täckande av driftför-

Första kammarens protokoll 1920. Nr 65.

lust vid postverket under år 1920 samt om återbetalning av vissa tillfälliga lånemedel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning, dels ock förordning om ändrad lydelse av 15, 16 och 19 §§ i förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gäva; samt

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften, dels ock med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, dels ock i ämnet väckta motioner, allt i vad avser pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 89, angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för vissa befattningshavare hos riksdagens verk och myndigheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 97, i anledning av väckt motion om höjande av statsrådslönerna;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid domänverket; samt

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt vissa lärare vid lantmannaskolor och lant-hushållsskolor samt lantbruksskolor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 39, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om motarbetande av oregelbunden arbetstillgång, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass jämte två i ämnet väckta motioner.

Om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.

Uti en den 20 maj 1920 dagtecknad proposition, nr 430, vilken blivit hänvisad till förberedande behandling av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass.

Uti förevarande ämne hade framställningar även gjorts i två likalydande, till andra lagutskottets förberedande behandling hänvisade motioner, den ena avgiven inom första kammaren, nr 312, av herrar *C. G. Ekman* och *S. H. Kvarnzelius* och den andra avgiven inom andra kammaren, nr 458, av herr *Johan Jönsson* i Revinge.

Uti dessa motioner hade hemställts, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts i förenämnda proposition nr 430 framställda förslag, för sin del antaga ett av försvarsrevisionen i dess den 4 maj 1920 avgivna betänkande framlagt, i motionerna återgivet lagförslag i samma ämne.

Genom beslut av andra lagutskottet hade Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ävensom förenämnda båda motioner hänskjutits till behandling av första sammansatta stats- och andra lagutskottet, vilket utskott i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 430 framlagda förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte med anledning av den av herrar *Ekman* och *Kvarnzelius* i första kammaren avgivna motionen nr 312 och den av herr *Johan Jönsson* i Revinge i andra kammaren avgivna motionen nr 458, för sin del antaga förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass, så lydande som utlåtandet visade.

Reservation hade anmälts av herrar *Johan Nilsson*, *Sigfrid Hansson*, *Anderson* i Råstock och *Johansson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse, utmynnande i en hemställan att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts i proposition 430 framställda förslag.

I ett vid utlåtandet fogat särskilt yttrande hade herrar *Widell* och *Andersson* i Knäppinge anfört:

„Enär det av försvarsrevisionen framlagda, av motionärerna upptagna förslaget måste, såsom utskottet närmare utvecklat, anses

Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

äga synnerligen stora företräden framför Kungl. Maj:ts proposition, hava vi med hänsyn till det läge, vari förevarande fråga för närvarande befinner sig, ansett oss böra biträda utskottets hemställan.»

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr vice talmannen: Jag får hemställa med avseende å föredragningen av det föreliggande utskottsutlåtandet, att detsamma må företagas till avgörande på så sätt, att till en början föredrages det av utskottet tillstyrkta lagförslaget, där så erfordras paragrafvis med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist; att sedan lagförslaget blivit genomgånet utskottets hemställan föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Det av utskottet förordade lagförslaget.

§ 1.

Denna paragraf lydde:

Vapenföra värnpliktiga av 1920 års klass, med undantag av dem, som omnämnas i § 27 mom. 1 B och C värnpliktslagen samt i § 2 denna lag, äro, sedan de blivit inskrivna, skyldiga att under fredstid för sin utbildning tjänstgöra det antal dagar, som nedan angives, nämligen:

a) vid *fotfolket* i sammanlagt 180 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring om 105 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med tre repetitions-(regements-)övningar, var och en om 25 dagar, före utgången av fjärde året;

b) vid *rytteriet*, *fältartilleriet*, *positionsartilleriet* samt *fästningsartilleriet å Karlsborg* i sammanlagt 240 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring om 156 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med en repetitions-(regements-)övning om 42 dagar under vart och ett av andra och tredje åren;

c) vid *fästningsartilleriet i Boden* och *fästningsingenjörtrupperna* i sammanlagt 240 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring om 170 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med en repetitions-(regements-)övning om 35 dagar under vart och ett av tredje och fjärde åren;

d) vid *fältingenjör- och fälttelegraftrupperna* i sammanlagt 240 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

Om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.
(Forts.)

med en första tjänstgöring om 170 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med en repetitions-(regements-)övning om 35 dagar under vart och ett av andra och tredje åren;

e) vid *trängen* och *intendenturtrupperna* i sammanlagt 180 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

vid *trängen i egentlig trängtjänst* och *i sjukbärartjänst*:

med en första tjänstgöring om 105 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med tre repetitions-(regements-)övningar, var och en om 25 dagar, före utgången av fjärde eller femte året;

vid *trängen i egentlig sjukvårdstjänst*:

med en första tjänstgöring om 130 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med en repetitions-(regements-)övning om 25 dagar under vardera av andra och fjärde åren, samt

vid *intendenturtrupperna*:

med en första tjänstgöring om 155 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med en repetitions-(regements-)övning om 25 dagar under fjärde året;

f) vid *marinen* i sammanlagt 240 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

av de i *allmän tjänst*, *sjötjänst* eller *stationstjänst* inskrivna i en följd med början under första eller andra året, samt

av de i *kustartilleritjänst* inskrivna:

med en första tjänstgöring om 198 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med en repetitionsövning om 42 dagar under fjärde året.

Motsvarande paragraf av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet var så lydande:

Vapenföra värnpliktiga av 1920 års klass, med undantag av dem, som omnämnas i § 27 mom. 1 B och C värnpliktslagen samt i § 2 denna lag, äro, sedan de blivit inskrivna, skyldiga att under fredstid för sin utbildning tjänstgöra det antal dagar, som nedan angives, nämligen:

a) vid *fotfolket* i sammanlagt 150 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring om 90 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med två repetitions-(regements-)övningar, var och en om 30 dagar, före utgången av tredje året;

b) vid *rytteriet*, *fältartilleriet*, *positionsartilleriet* och *fästningsartilleriet* å *Karlsborg* ävensom vid *fältingenjör- och fälttelegraf-*

Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

trupperna i sammanlagt 210 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring om 150 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt med två repetitions-(regements-)övningar, var och en om 30 dagar, före utgången av tredje året;

c) vid *fästningsartilleriet i Boden* och *fästningsingenjörtrupperna* i sammanlagt 210 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring om 150 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt med två repetitions-(regements-)övningar, var och en om 30 dagar, före utgången av fjärde året;

d) vid *trängen* och *intendenturtrupperna* i sammanlagt 150 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

vid *trängen i egentlig trängtjänst* och *i sjukbärartjänst*:

med en första tjänstgöring om 90 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med två repetitions-(regements-)övningar, var och en om 30 dagar, före utgången av fjärde året;

vid *trängen i egentlig sjukvårdstjänst*:

med en första tjänstgöring om 100 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med två repetitions-(regements-)övningar, var och en om 25 dagar, före utgången av fjärde året, samt

vid *intendenturtrupperna*:

med en första tjänstgöring om 120 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med en repetitions-(regements-)övning om 30 dagar före utgången av fjärde året;

e) vid *marinen* i sammanlagt 210 dagar, vilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

av de i *allmän tjänst*, *sjötjänst* eller *stationstjänst* inskrivna i en följd med början under första eller andra året, samt

av de i *kustartilleritjänst* inskrivna:

med en första tjänstgöring om 168 dagar, som tager sin början under första eller andra året, samt

med en repetitionsövning om 42 dagar före utgången av fjärde året.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Som av handlingen framgår, ha några reservanter i utskottet ej kunnat ansluta sig till vad majoriteten föreslagit. Riksdagen har tidigare behandlat detta ärende, fastän då för en annan årsklass, nämligen för 1919 års klass. Den nedsättning, som antogs vid urtima i fjol, har man ansett, att man mycket väl utan att behöva försämma utbildningsresultatet kan i någon mån modifiera nelåt. Som stöd för den avkortning i första tjänstgöringen, som då företogs, anfördes, att det utrikes-

eller militärpolitiska läget var av den beskaffenheten, att man ingenting hade att frukta, och att man av hänsyn dels till statsfinanserna och dels till det produktiva arbetet kunde företaga rätt starka nerprutningar. Förhållandena äro i dag ungefär desamma som de voro, då riksdagen förut behandlat detta ärende. Man kan därför ej behöva ingå på dessa förhållanden närmare. Det förslag, som här föreligger, är ju emellertid ett provisorium. Under detta kan det vara synnerligen intressant att experimentera med olika förkortningar, så att om t. ex. den förkortning, som föreslås nu, är något längre gående än den förut, så har det sin betydelse däri, att man av det erhållna resultatet kanske får en vägledning för den ståndpunkt, man får intaga i framtiden, och för de linjer, man ämnar uppdraga för det framtida försvaret.

När utskottet behandlade Kungl. Maj:ts förslag, kunde vi reservanter ej annat än till fullo instämma i vad Kungl. Maj:t hade föreslagit. Man kunde med Kungl. Maj:ts förslag bättre utnyttja möjligheterna både med hänsyn till statsfinanserna och med hänsyn till det produktiva arbetet. Vi ha därför slutit oss till Kungl. Maj:ts förslag. Om kammaren skulle godkänna detta förslag, som vi hoppas, då har man därmed gjort en inbesparing av icke mindre än 1 1/2 miljon dagar. Att detta stora dagantal är av betydelse för industrien torde ingen våga bestrida. Framför allt efter en sådan kris, som vi ha genomlevat, kan man ej annat än önska, att så många armar som möjligt måtte bevaras för industrien. Kan man göra detta utan att behöva rubba på den försvarsorganisation, som finnes, så är ingen anledning att stanna för den avkortning, som majoriteten här har föreslagit.

Som herrarna torde se, skilja sig förslagen åt. vad dagantalet beträffar, rätt väsentligt. Denna summa, som jag nyss nämnde, är ju rätt så stor. Skulle jag vidröra ett par detaljer ser kammaren, att under det reservanternas föreslå en första övningstid av 90 dagar för fotfolket, föreslår utskottet på förslag av motionärerna — motionärerna godtaga nämligen försvarsrevisionens förslag — en första övningstid av 105 dagar och för vinterutbildningen 135 dagar. Vad första tjänstgöringen beträffar, så ansåg krigsministern vid urtima riksdagen i fjol, att det var alldeles omöjligt att gå ned under 120 dagar, som han då föreslog för fotfolket. På svarade till och med den gången — jag anmärkte mot det — att 90 dagar kunde man ej inpassa i den organisation, som vi nu ha, alldeles åsidosättande eller glömmande, att vi ej alls upprepade 1892 års försvarsväsen eller organisation. Jag endast föreslog en första tjänstgöring på 90 dagar. Detta innebar den skillnaden, att under det att 1892 års värnplikt bestod av tillsammans 190 dagar, så föreslog jag den gången i motion en första tjänstgöring av 90 dagar. Repetitionsövningar var det den gången ej tal om. Sedan har försvarsrevisionen diskuterat denna första tjänstgöring, och givetvis ansågs det naturligt, att då man en gång antagit 120 dagar för första tjänstgöringen, såsom urtiman beslutade, detta skulle vara det enda riktiga även för föl-

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.*
(Forts.)

jande årsklasser. Det kunde ej vara tal om någon nedprutning ytterligare. Nu kommer emellertid generalstabschefen med ett uttalande, att man mycket väl kunde sätta första tjänstgöringen till 105 dagar, och inspektören vid infanteriet anser, att man kan bestämma första tjänstgöringen till 90 dagar. Nu invändes troligen häremot, att inspektören satte första tjänstgöringen till 90 dagar under förutsättning, att det blev tre repetitionsövningar. Men i alla fall måste den första tjänstgöringen ha skänkt en sådan utbildning, vare sig det är 105 eller 90 dagar, att dessa värnpliktiga kunna insättas i större truppförband. Följaktligen ha vi synnerligen starka skäl för vår uppfattning, att man bör inskränka den första tjänstgöringen till 90 dagar.

Vidare ha vi skilt oss i fråga om antalet repetitionsövningar. Medan majoriteten föreslår 3 år 25 dagar vardera föreslå vi, som äro i minoriteten och som ha reserverat oss, endast 2. Vi anse nämligen här liksom tidigare, att man icke onödigtvis bör taga ut de värnpliga flera år å rad, och kan man avklippa, som vi anse, utan risk en repetitionsövning, så befriar man därmed de värnpliktiga från att komma ut ytterligare ett år. Därmed räddas ett avsevärt antal dagar för produktionen, som jag anser att man i dessa tider ej bör tänka minst på.

Ja, vi ha också delade meningar rörande kavalleriet. Som synes av handlingarna, föreslår majoriteten en övningstid av 240 dagar och dessutom en med 30 dagar förlängd för vintertruppen. Vi ha icke kunnat gå med härpå av samma skäl som i förra fallet. När försvarsrevisionen behandlade denna sak, föreslog minoriteten — de som reserverade sig — en övning av 180 dagar resp. 210 dagar, alltså det senare för vintergruppen. Nu har emellertid departementschefen föreslagit, att man i stället skall göra båda gruppernas tjänstgöringstid till 210 dagar sammanlagt. Även om jag ej är övertygad om, att det var behövt, så ha vi i alla fall inom utskottet ej velat motsätta oss denna höjning, som departementschefen föreslagit. Man kan kanske diskutera den. Man kan säga, att hästmaterialet är så omfattande och stort, att man kanske behöver denna ökning, som är föreslagen. Jag är emellertid ej övertygad om, att det är behövt, men just därför, att denna ökning nu har föreslagits, bör förslaget kunna gå så mycket bättre här i kammaren.

Samma anmärkning har jag att göra rörande flottan. Där hade vi reservanter föreslagit en övningstid av tillsammans 180 dagar, alltså sex månader. Med sex månader kunde man täcka hela året, alltså ha folk inne alla dagar. Redan i försvarsrevisionen föreslog majoriteten eller de, som stå för förslaget, åtta månader. Emellertid, när marinstabschefen bedömde skillnaden mellan dessa två förslag, sex månader och åtta månader, sade han, att det var precis samma olägenheter med dem båda: de gävo lika litet och lika mycket. Under sådana omständigheter kunde vi naturligtvis ej dela majoritetens uppfattning om åtta månader, då man faktiskt kunde få samma resultat på sex månader. Senare har visserligen marin-

stabschefen ändrat mening, men jag behöver ju ej precis vara rädd för att i det avseendet yppa en hemlighet från försvarsrevisionen. Jag tror, att det var just med ledning av vad vissa inom försvarsrevisionen framhöllo. De tolkade nämligen marinstabschefens yttrande mycket välvilligt. De sade, att marinstabschefen har naturligtvis fördömt båda dessa förslag och sagt, att de giva ungefär lika mycket, av det skälet, att han ej ville ha något av dem. Han ville i stället ha 300 dagar eller något sådant. Detta är ju mycket välvilligt, men då jag icke har anledning tro att han av dylika bevekelsegrunder värdesatt förslagen, har jag och mina kamrater ej kunnat sluta oss till förslaget om åtta månader. Emellertid har departementschefen fallit för frestelsen och kanske i högre grad än nödigt tagit hänsyn till vad de s. k. sakkunniga ha föreslagit. Detta är troligen anledningen till, att han har kommit fram med ett förslag om en höjning till 210 dagar där vi föreslagit 180 dagar. Vi reserverar inom utskottet ha dock ej velat komma fram med alltför många förslag, därmed splittrande oss på olika linjer. Vi ha även i detta fall ansett oss böra acceptera vad departementschefen föreslår. I det förra fallet kunde man diskutera saken, men rörande flottan voro vi av den uppfattningen, att man utan betänklighet kunde stanna vid sex månader. Då vi emellertid som sagt ej ville ha fram för många förslag, ha vi slutit oss till departementschefens förslag och alltså yrkat, att vid flottan utbildningstiden skall höjas från vårt förslag 180 dagar till vad han har föreslagit, nämligen 210 dagar.

Vad utbildningens militära värde beträffar, har majoriteten ej kunnat bevisa det ringaste till förmån för sitt förslag före minoritetens. Man hade inom försvarsrevisionen tvärtom medgivit, att genom dess förslag utbildningsresultatets militära värde komme att minskas, och man säger också eller nöjer sig i själva verket med en förmodan, att ändå ett utbildningsresultat av militärt värde skall kunna uppnås. Majoriteten är alltså ej så säker på sin sak, som den vill låta påskina i motiveringen. Under sådana omständigheter ha vi ansett, oss icke kunna sluta oss till den. Vi tro och äro även i likhet med departementschefen övertygade om att om man rationellt utnyttjar övningstiden och sammantränger utbildningsprogrammet så att man verkligen ger varje tempo sitt, så skall resultatet av det förslag, till vars förmån vi här ha reserverat oss, giva precis detsamma som förslaget om en längre utbildningstid.

Den enda skillnaden, som i själva verket då skulle återstå, är utskottsmajoritetens tal om vinterutbildningen. Motionärerna liksom utskottet åberopa med orätt de militära experterna för sin linje. Dessa experter hava emellertid för några år tillbaka redan, som bekant, utdömt en vinterlinje, som i alla fall var mindre delad än den skulle bliva, som här föreslås. Stockholms Dagblad, som behandlar saken i dag, medger också att det icke är så vidare bestämt med den vinterlinje, som majoriteten föreslår. Tidningen säger på ett ställe i sin ledare: »Det lönar sig ej att dölja, att denna för oss

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

så viktiga utbildningsgren även med utskottets förslag måste bortfalla för huvudmassan av de värnpliktiga.» Det framgår alltså, att skillnaden emellan de båda förslagen är ingen; men fördelen med Kungl. Maj:ts förslag är, att man bättre tager sikte på de möjligheter, som kunna användas i syfte att göra besparingar effektiva dels till förmån för det produktiva livet och dels till förmån för statens finanser. Det senare är heller icke oviktigt i detta sammanhang. Det är ändå så, att världen har tröttnat efter de många och stora olyckor, som världskriget har medfört. Denna trötthet har slutligen utmynnat i en allmän önskan att komma fram på andra linjer än de prövade, som visat sig icke vara hållbara.

Nationernas förbund är ett uttryck för denna önskan. De förslag, som man här framlagt, äro givetvis icke så särdeles uppmuntande för våra militärer, men även de böra försöka förstå ändrade förhållanden; de böra försöka förstå, att världen har rätt att önska en annan sundare och klokare politik i framtiden. Man bör numera icke tävla i rustningar utan i produktion och i en hög kultur. Då detta är ett litet steg i den riktningen, har jag velat på det livligaste förorda vårt förslag.

De stora nationerna rädda om äran, som det heter, kunna icke alltid gå före, då det gäller att realisera vad detta fredsinstrument innebär, som nationernas förbund tagit till sin uppgift att utveckla och främja. De små nationerna böra därför i stället, mindre rädda om den s. k. äran, praktiskt söka tillämpa vad nationernas förbund kräver. De böra redan nu visa, att man försöker i det praktiska och levande livet föra ut den uppfattning, som nationernas förbund gjort till sin. Med stöd därav, herr talman, är det, som jag till sist ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, då detta ur alla synpunkter är det fördelaktigaste både med hänsyn till det produktiva arbetet och det statsfinansiella läget.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag vill till en början säga, att det icke är med vidare stor glädje jag går att yttra mig i den här frågan, därför att jag har den bestämda känslan att några sakskäl egentligen icke äro här avgörande vid ståndpunktstagandet utan att det är helt andra synpunkter, som bestämma kammarledamöternas uppfattning. Jag har fått denna uppfattning bestyrkt vid flerfaldiga tillfällen under denna riksdag och även vid samtal med riksdagskamrater man och man emellan, att varje försök att föra in en diskussion på detta område på saklig mark visar sig vara hopplöst och under sådana förhållanden förstår herr talmannen, att det icke är angenämt att stå upp här och försvara en ståndpunkt, som man själv anser vara riktig, då man har på känn i alla fall, att det icke finns någon, som tager hänsyn till de argument, som man framför för denna ståndpunkt. Det förefaller mig, som om herrarna, där-est ni avlyssnat den föregående ärade talarens anförande, borde ha fått samma intryck därav, som åtminstone jag fick, att det icke var

några överväldigande starka argument, som han framförde till förmån för sin ståndpunkt.

Han åberopade generalstabschefen och inspektören för infanteriet, men båda dessa säga ju, att »180 dagar, 210 dagar och 300 dagar är för litet, 365 dagar är det minsta, som vi anse tillrädligt». Hur man kunnat åberopa dessa uttalanden till förmån för en så långt gående nedsättning som den av denne talare förordade, är åtminstone för mig omöjligt att fatta. Det är att fullständigt vanställa innebörden av vad dessa myndigheter hava yttrat. De hava yttrat sig över vissa frågor, som försvarsrevisionen har framställt, nämligen hur man lämpligast skall fördela en sammanlagd utbildningstid av respektive 180, 210 och 240 dagar och, när de yttrat sig över frågan, huru man skall lämpligen fördela utbildningstiden under 180 dagar, så säger den ene, att det lämpligaste är att taga 90 dagar under den första tjänstgöringen och 3 repetitionsövningar om vardera 30 dagar, och den andre säger, att »det lämpligaste synes mig vara, att taga 105 dagar till den första tjänstgöringen och sedan tre repetitionsövningar om vardera 25 dagar». Det är ingalunda därmed sagt, att med 90 eller 105 dagar för den första utbildningen de värnpliktiga kunna få en nöjaktig utbildning. Det hava de icke sagt.

Tyvärr hava de icke heller i yttrandet över försvarsrevisionens förslag, ingått i någon värdesättning av de olika förslag, som inom försvarsrevisionen framlagts. Det har emellertid marinstabschefen gjort, och den, som läser detta yttrande, kan icke sväva i okunnighet om vilket förslag som är ur försvarssynpunkt det bästa, det som utskottet nu förordar eller det, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Som herrarna hava sig bekant, har Kungl. Maj:t uppdragit åt en särskild kommitté, försvarsrevisionen, att verkställa en revision av våra försvarsanordningar, av vår härorganisation, och det första uppdrag, som ålegat denna revision att fullgöra, var att yttra sig angående utbildningstiden för vissa delar av 1919 års klass och huru utbildningstiden lämpligast skulle kunna ordnas för 1920 års klass och att därefter övergå till den allmänna revisionen. Jag har äran att vara ledamot av denna revision och har deltagit i arbetet inom densamma; det skall ju vara en parlamentariskt sammansatt revision och man skulle ju därför böra kunna räkna med möjligheten av att skapa en majoritet inom revisionen för den ena eller den andra ståndpunkten. Tyvärr, kan jag säga, är det, såvitt jag förstår, omöjligt att med den sammansättning, som denna revision har, åstadkomma majoritet i någon enda fråga; det är högern, som representerar närmast den ståndpunkt, som militären företräder; så är det liberalerna, som vilja taga nödig hänsyn såväl till militärernas önskningsar som till vad folket kräver, och folket kräver så litet försvarsbördor som möjligt; så är det en representant för bondeförbundet, vars uppfattning jag icke hittills kunnat utrona riktigt; och vidare socialdemokraterna, som givetvis även de, med hänsyn till folkmeningen, vilja nedbringa försvarsanordningarna så långt som möjligt men som icke taga någon överväldigande stor hänsyn till de synpunkter, som framföras från de militära myndigheternas sida. När vi då kommo till

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.*

(Forts.)

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

frågan om 1920 års klass, så började vi med de frågor, som försvarsrevisionen ställde till olika myndigheter. Sedan skulle vi, då vi fått in svar på dessa, fixera vår uppfattning. Nu är att märka, att redan förut har Kungl. Maj:t och riksdagen nedsatt den första tjänstgöringen för infanteriet, d. v. s. vårt försvarsväsens huvudmassa, till 210 dagar, men i känslan av huru starkt kravet var ute bland folket på att få lättnader, så gjorde vi allvarliga undersökningar — jag åtminstone gjorde det för min del — om man icke skulle kunna gå något under dessa 210 dagar, och vi funno då, efter samråd med de militära ledamöter, som stodo till revisionens förfogande, att det skulle kunna bliva en någorlunda nödortftig utbildning för de värnpliktige vid infanteriet, därest man gick ned till 180 dagar. Sedan vi — jag och de som anslöto sig till samma uppfattning som jag — efter detta arbete framlagt förslag om 180 dagar, så framställdes det ett förslag ifrån en representant om 160 dagar. Under måste man ju vara, särskilt som det ju är valår. Då funno de andra, att 160 dagar får man lov att komma ned under och så fixerades siffran 150 dagar. Så voro ståndpunkterna tagna och så gällde det att få ett beslut till stånd. Fem ville ha 150 dagar, en 160, tre 180 och fyra en ännu längre utbildningstid för infanteriet, enär de ansågo, att 180 dagar var för litet, men som ordförande tog jag detta yrkande till huvudproposition och högern, som icke hade annat val, stödde detta, som enligt deras uppfattning icke fullständigt raserade vårt försvarsväsende under denna provisorietid, och på så sätt kom försvarsrevisionens beslut till stånd. Detta har relaterats i den kungl. propositionen, men det förtjänar ju i alla fall att präglas in i minnet, att det fanns 7 av revisionens 13 ledamöter, som ansågo, att den längsta avkortning, som kunde göras, var till 180 dagar. Någon majoritet för ett förslag, som gick längre ned, förefanns icke inom revisionen. Det tillägget bör göras till det referat över revisionens förslag, som framgår av den kungl. propositionen.

För att bedöma den här frågan och för att hava någon möjlighet till jämförelse, förtjänar det kanske att erinras, huru utbildningstiden har varit bestämd förut; det är icke alls ur vägen. Särskilt för dem, som icke tillmätta den militära sakkunskapen någon avgörande betydelse, kan det ändå vara av ett visst värde att erinra sig de ståndpunkter, som riksdagen tidigare intagit i denna fråga.

Jag erinrar då om att enligt 1901 års härordning, som tillkom under en tid, då det gamla lantmannapartiet hade avgörandet och bestämmanderätten i riksdagens andra kammare, bestämdes utbildningstiden till 240 dagar med en viss övergångstid för infanteriet, under vilken utbildningstiden var 172 dagar. Detta var för infanteriet, under det att 1919 utbildningstiden för specialvapnen bestämdes till 365 dagar och vid flottan till 300 dagar. År 1914 bestämdes ju utbildningstiden sedan till 365 dagar. Tidigare har som jag redan nämnt riksdagen beslutat en nedsättning till 210 dagar och nu föreligger utskottets förslag, som är sammanfallande med försvarsrevisionens, på 180 dagar. Det är sålunda 60 dagar mindre övningstid enligt detta förslag än vad riksdagen 1901 — då egentligen inga starka försvars-

vindar blåste här i landet — ansåg vara det minsta, som kunde anses tillräddigt för utbildningen av de värnpliktiga för de ändamål, för vilka de inkallats. Och det kanske icke heller skadar att i detta sammanhang fästa i minnet att sedan 1901 tekniken ju har även på detta område gjort oerhörda framsteg, vilket kräver av de värnpliktiga insikter på en hel del områden, som de icke behövde undergå någon utbildning uti tidigare. Det senaste kriget icke minst har i det fallet framställt krav på att de värnpliktiga skola utbildas för en hel del nya uppgifter, som icke förelågo 1901.

Under sådana förhållanden har åtminstone jag för min del och mina meningsfränder, som hava anslutit sig till samma uppfattning, icke ansett det vara tillräddigt att under provisorietiden avkorta övningstiden ändå ytterligare, ehuru väl vi givetvis hela tiden ha haft fullständigt klart för oss, att folket kräver så stor nedskrivning i övningstiden som möjligt. Landets ekonomi kräver, att man gör alla besparingar, som över huvud taget kunna göras. Men vi hava — åtminstone jag, såsom ansvarig för mina gärningar inom försvarsrevisionen — ansett, att vi icke få ställa så till att det lilla, som är kvar, är fullständigt värdelöst eller fullständigt raserat. Enligt Kungl. Maj:ts förslag blir, enligt min mening, utbildningen icke tillfredsställande, icke ens nödtorftigt tillfredsställande. En del av de värnpliktiga få ju icke någon som helst utbildning, enär då Kungl. Maj:ts förslag avser att slå sönder årsklassen i tre grupper, som sedan skulle inkallas var för sig. De två av dessa grupper, som skulle inkallas under vintern och som icke skulle göras så synnerligen stora, äro enligt förslaget avsedda att användas uteslutande för s. k. handräckningsgöromål och utförandet av vård- och vakttjänst, och för dem blir det sålunda icke någon som helst militär utbildning. Massan av de värnpliktiga, tillhörande denna årsklass, skulle tagas in under sommaren och för dem skulle givetvis den första utbildningen bliva bättre och mera tillfredsställande. Men om under de 20 år, som dessa värnpliktiga äro skyldiga att när som helst vara beredda att mobiliseras, en mobilisering — vilket jag innerligen hoppas icke skall behöva ske — skulle företagas, är det tydligt, att de skola stoppas in i sina rsepektive regementen, utan någon som helst militär utbildning. Har man däremot den uppfattningen, att en mobilisering under dessa 20 år icke behöver komma ifråga — och det framgick tydligt av den förste talarens anförande, att han hade den uppfattningen, att efter detta förskräckliga krig skola folken icke mera gripa till vapen — så blir resultatet ett annat. Om det vore så väl — ingen skulle önska det livligare än jag, och jag tror inte, att det över huvud taget finnes någon i hela vårt land, som ej hyser den uppfattningen, att det vore det för mänskligheten lyckligaste som kunde ske — om det vore så, ja, då skulle man icke stanna vid 150 dagar, som reservanterna göra, utan då skulle man resolut inställa alltihop. Det vore det enda riktiga. Men vågar man inte komma med det förslaget, har man också erkänt, att det föreligger ett visst riskmoment, att det föreligger en viss fara; och har man erkänt det, anser jag åtminstone, att man är skyldig att se till, att de försvarsanordningar, som man har kvar, äro

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.*

(Forts.)

av något värde. Det är därför som jag har nödgats att stanna vid de 180 dagarna för huvudmassan av de värnpliktiga.

I fråga om specialvapnen är ställningen något annorlunda. Inom revisionen var det icke mer än fem ledamöter, som vågade sig på att gå under 240 dagar. Dessa reservanter gingo ännu längre ned än vad Kungl. Maj:ts förslag innebär. Kungl. Maj:t har i det fallet i någon mån nödgats justera den ståndpunkt, som intogs av reservanterna med herr Johan Nilsson i spetsen, och har ökat på ytterligare två dagar. Det är emellertid tydligt, att då man redan 1901 ansåg, att 365 dagar erfordrades för specialvapnen, så äro 240 dagar ett rätt avsevärt steg tillbaka, och det fordras utan tvivel, att alla militära myndigheter uppbjuda sin bästa förmåga för att på det mest praktiska sätt utnyttja den utbildningstid, som sålunda står till förfogande, för att det skall bliva något tillfredsställande resultat. Även i fråga om specialvapnen har ju tekniken gått framåt och ställt ökade krav på de värnpliktigas insikter i handhavandet av sina vapen. Det föreligger sålunda, såvitt jag kan förstå, även på detta område fullgoda skäl för den ståndpunkt, som har intagits av utskottet, då det förordat försvarsrevisionens motionsvis inför riksdagen bringade förslag.

Även försvarsrevisionens förslag innebär en uppdelning av infanteriet i två grupper, av vilka den ena skulle fullgöra sin tjänstgöring på sommaren — det skulle vara huvudmassan av de värnpliktiga — och den andra på vintern. För att emellertid kunna täcka hela året har försvarsrevisionen föreslagit och utskottet förordat, att vintergruppen skulle få 30 dagars längre tjänstgöringstid än sommargruppen, och vi ha att räkna med att den praktiska erfarenheten skall visa, att tillräckligt många komma att anmäla sig frivilligt för att få fullgöra sin utbildning på vintern, trots att det då blir 30 dagar längre, därför att denna tid för dem är fördelaktigare och de därjämte få fullgöra ytterligare en repetitionsövning i omedelbar anslutning till första tjänstgöringen.

Detta har varit nödvändigt med hänsyn till nödvändigheten av att ha manskap inne under hela året vid regementena. Vid våra förlägningsplatser, finnes nämligen en massa av materiel, hästar, hus o. s. v., som nödvändiggör att det ständigt finnes trupper inne för att vårda, bevaka och se till desamma. Det är klart, att den grupp, som kallas in på vintern, får en sämre utbildning, därför att deras utbildningstid i ökad grad blir tagen i anspråk för denna vård- och vakttjänst, och även därför behövas väl dessa 30 dagar ytterligare, för att utbildningen även av vintergruppen skall bliva av något värde.

Vidare hava vi förordat tre repetitionsövningar, men för att kunna få detta inom ramen av de 180 dagarna hava vi nödgats pruta av fem dagar på varje repetitionsövning, således från 30 till 25 dagar. Det hava vi gjort efter noggrant överbäggande och efter upprepade konferenser med de militära sakkunniga, som stått till revisionens förfogande, vilka enstämmigt hava förklarat, att i valet mellan två

repetitionsövningar av större längd och tre repetitionsövningar med något mindre dagantal måste de givetvis välja de tre repetitionsövningarna, detta dels därför att de värnpliktiga under repetitionsövningarna få en bättre övning att röra sig i större förband men framför allt därför att officerskåren därigenom får ökade möjligheter att förkovra sig i sina kunskaper.

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

Nu föreslå Kungl. Maj:t och reservanterna endast två repetitionsövningar, vilket gör, att det endast blir två årsklasser. Det har anförts av de militära myndigheterna att officerarna för att få tillfälle att tillgodogöra sig dessa repetitionsövningar på bästa sätt ur utbildningssynpunkt böra hava tillräckligt stor trupp, och därför erfordras det tre årsklasser. Kungl. Maj:t har utgått ifrån att 1920 års klass är så stor, att man får tillräckligt stor trupp i alla fall. En närmare undersökning, som en annan talare kommer att beröra, visar dock att denna Kungl. Maj:ts förutsättning icke är fullt riktig, och därmed förfaller också detta argument. Jag ser, att statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet ruskar på huvudet, vilket jag förmodar innebär, att han icke delar min uppfattning. Det blir ju emellertid en sak, som i fortsättningen av diskussionen kommer att närmare belysas, och därvid kommer att framläggas siffermateriel till herrarnas bedömande i det hänseendet.

Revisionen har vidare räknat med att genom denna tredje repetitionsövning det skall bli en möjlighet att giva de värnpliktiga åtminstone någon vinterutbildning, och i ett land som vårt, där man vid vår landgräns däruppe i norr har en vinter, som varar i sju å åtta månader, är det tydligt, att man för att kunna påräkna en fälduglig här, måste giva den någon vinterutbildning, även om den blir mycket otillfredsställande. Vinterutbildningen har emellertid Kungl. Maj:t alldeles avfört från sitt förslag. Den som tänker tillbaka till diskussionerna före antagandet av 1914 års härordning, erinrar sig säkerligen mycket livligt, vilken betydande roll i den allmänna diskussionen vinterutbildningen spelade, en så stor roll, att de som då hade att bestämma förlade den huvudsakliga utbildningstiden till vinterhalvåret. Den s. k. »vinterlinjen» segrade. Därav kan man förstå, att ett fullständigt ignorande av vinterutbildningen är att gå till en ytterlighet åt andra hållet, som åtminstone jag icke ansett mig kunna vara med om.

Jag skall, herr greve och talman, strax sluta, men innan jag gör det, skall jag för ett ögonblick stanna vid de av den förste talaren berörda besparingssynpunkterna. Ja, det är ju alldeles tydligt, att dessa måste tillmätas en mycket stor och avgörande betydelse. Men ur ren kostnadssynpunkt betyda 30 dagar ytterligare tjänstgöring icke så mycket i den stora budget, som fjärde och femte huvudtitlarna representera. Det är en ren obetydlighet därvidlag. Skall man komma fram till besparingar på försvarsväsendets område av någon egentlig betydelse, så går det icke på den vägen, att man nedskriver antalet övningsdagar för de värnpliktiga, utan det måste ske därigenom, att man gör avsevärda beskränkningar i den organisation som vi för närvarande hava. Ett

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

minskande av organisationens omfång är alldeles nödvändigt, för att det skall bli möjligt att bringa ned försvarskostnaderna något avsevärt. Att taga bort några dagar för de värnpliktiga betyder icke mera i fråga om kostnaderna än underhållet och dagavlöningen plus den indirekta vinst, man gör genom att man sparar dessa dagsverken till det produktiva arbetet, men statens kostnader för övrigt stå oförändrade kvar.

Ja, herr talman, medan jag har ordet kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på ytterligare en sak. Jag gör det alldeles speciellt därför, att jag senast i dag har varit i tillfälle att höra en bestämd anhängare av Kungl. Maj:ts förslag förklara, att han var vän av det schweiziska milissystemet. Det kanske då icke kan vara ur vägen, att man ser efter, hur lång utbildningstid Schweiz har för sin milisarmé. Schweiz har 153 dagar för infanteriet — således 3 dagar mera än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Men märk, att däri ingår en första tjänstgöring om 65 dagar samt *åtta* repetitionsövningar om vardera 11 dagar. Om man frågar svenska folket, vilket det skulle föredraga att få, en första tjänstgöring på 65 dagar och åtta repetitionsövningar på vardera 11 dagar eller en första tjänstgöring på 105 dagar och 3 repetitionsövningar om vardera 25 dagar, av vilka en fullgöres i omedelbar anslutning till den första utbildningen, så är jag alldeles övertygad om, att svenska folket med en mun skulle svara: Vi föredraga den längre utbildningstiden med det mindre antalet inkallelserna.

Ja, jag skall inte vidare ingå på ämnet, som annars är rikt på synpunkter och skulle kunna giva anledning till ett mycket längre yttrande, men jag skall stanna vid vad jag nu anfört och anhåller, herr greve och talman, att med detta få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet H a n s s o n : Herr talman, mina herrar! Den pessimistiska, nästan vädjande ton, som herr Kvarnzelius anslog i början av sitt anförande, motiverades med hans misströstan i fråga om sakskaälens bärighet vid avgörandet av försvarsfrågorna. Jag tror, att man i stället skulle kunna säga, att ett skäl till en sådan misströstan föreligger däri, att varken försvarsrevisionen motionärerna eller utskottet har lyckats att uppbringa några verkliga sakskaäl för sitt förslag. Det torde sålunda snarare vara bristen på sakskaäl hos de ärade motionärerna, som framkallat deras pessimism, än känslan av att man icke vid avgörandet tager hänsyn till sakskaäl. Jag vill f. ö. icke yttra mig i den frågan, men det förefaller mig, som om det vore ett mot folkrepresentationen ganska nedsättande omdöme, om man utginge ifrån, att densamma utan någon hänsyn till sakliga motiv fattade sitt beslut i en fråga som denna. Men det är ju på det sättet, att man kan ha olika mening om, på vilka vägar man skall komma fram. När herr Kvarnzelius i detta sammanhang uppbyggt kammaren med interiörer från försvarsrevisionen, så tillkommer det visserligen icke mig att yttra mig å de ledamöters vägnar, som böra känna sig på särskilt sätt träffade av herr Kvarnzelius' yttrande, men jag kan med stöd av erfarenheterna

från min egen tid i försvarsrevisionen anses berättigad uttala, att man från liberalt håll icke synes ha anledning att lämna interiorer från arbetet inom revisionen.

Beträffande själva det föreliggande ärendet, så är det riktigt, som det påpekats i utskottsbetänkandet, att man icke kan avgöra denna fråga enbart med hänsyn till att det nu gäller ett provisorium. Man måste givetvis betrakta de åtgärder, som här vidtagas, som ett led i hela det arbete, som nu pågår för att lätta rustningsbördorna. Om man ser saken på detta sätt, måste man, innan man över huvud taget inlåter sig i diskussion, klargöra för sig den grundläggande utgångspunkten. Det är till mycket litet gagn, att föra en diskussion så som herr Kvarnzelius här har gjort, då han säger: så mycket hade vi då, och varför skola vi ha mindre nu? Vi böra i stället se till, om de speciella förhållandena nu motivera ett tillmötesgående av folkkravet på lättnad i rustningsbördorna. För egen del har jag tillåtit mig att offentligen framföra den meningen, att tiden nu är inne för ett allvarligt avrustningsarbete. Jag erinrar därom, att riksdagen, när den fattade sitt beslut om Sveriges anslutning till nationernas förbund, gjorde ett särskilt uttalande, enligt vilket man skulle införa förbundsrådet framhålla, att det arbete för universell och effektiv begränsning i rustningarna, som i förbundsaktens § 8 utlovats, borde utan dröjsmål igångsättas och med verklig kraft bedrivas. Jag skulle sålunda kunna säga, att när jag hävdar den uppfattningen, att det bör bli verklig fart i avrustningsarbetet, så delas denna uppfattning av riksdagens majoritet. En annan sak är, i vilken grad man anser, att intill dess de universella åtgärderna för rustningarnas begränsning kunna vidtagas, de små nationerna kunna för sin del genomföra lättnader i sina rustningsbördor. Jag har tidigare tillåtit mig att i det avseendet uttala, att särskilt de små nationerna måste vara intresserade för avrustningsarbetet. Jag bortser därvidlag från alla de ideella skäl, som kunna anföras till förmån för ett sådant intresse. Jag ser saken endast fullkomligt krasst ur de små nationernas egen intressesynpunkt. De små nationerna kunna i militärt hänseende icke rusta sig på ett sådant sätt, att de därmed kunna uppnå en fullständig trygghet för sin existens. För dessa små nationer måste det sålunda vara av det allra största *intresse*, så vitt de vilja bevara sitt oberoende och sin självständighet, att försöka skapa andra medel, som betrygga den nationella självständigheten, än de som kunna ernås med enbart militära rustningar. Därför har jag hävdadt, att de små nationerna måste vara de pådrivande i avrustningsarbetet, och jag har också sagt, att, för att man skulle kunna med framgång utöva på andra en påtryckning i detta avseende, bör man hava modet att själv i handling visa den goda viljan att göra begränsningar i rustningarna.

Till detta kommer ju, att 1914 års härordning pålade vårt land en alltför tung rustningsbörda, och att man redan av den anledningen — fränsett alltså det universella avrustningsarbetet — måste komma fram till en avkortning av övningstiden och till en minskning av våra försvarsanstalter. Dåvarande statsministern Edén uttalade i diktamen till stadsrådsprotokollet den 12 november 1919, att vårt lands försvarsanstalter enligt nu gällande organisation icke kunna anses lämpade

*Om ändrad
utbildningstid
för våra
värnplikts-
(forts.)*

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

efter vårt folks bärkraft och det fredliga kulturarbetets behov». Från denna utgångspunkt har försvarsrevisionen tillsatts för att pröva vårt försvarsproblem i sin helhet, och man vill under tiden försöka att åstadkomma tillfälliga lättnader i rustningsbördorna under det s. k. provisoriet. Vi togo ju ett första steg i detta avseende i fjol, då första tjänstgöringen för de värnpliktiga vid infanteriet nedsattes till 120 dagar, och vi ha tagit nya steg vid denna riksdag genom att bereda vissa lättnader för de värnpliktiga vid specialvapnen och de värnpliktiga studenterna.

Vid uppgörandet av de provisoriska förslagen, naturligtvis alltså jämt med iakttagande av, att de åtgärder, som vidtagas, ingå som led i hela det arbete på längre sikt, som skall bedrivas, måste man också söka sig en fast utgångspunkt. Det gläder mig, att jag här har åtminstone en gemensam utgångspunkt med herrar Kvarnzellius och C. G. Ekman.

Såsom utgångspunkt för uppgörandet av sina förslag i detta syfte har nämligen försvarsrevisionen i sitt första betänkande gjort det allmänna uttalandet, att de efter världskrigets avslutande inträdda utrikespolitiska förhållandena icke synas vara av beskaffenhet, att påkalla någon högre grad av krigsberedskap. Detta uttalande i vilket jag instämt, har upprepats i det andra betänkandet och bakom det samma stå herrar Kvarnzellius, C. G. Ekman och Jönsson i Revinge. Det var därför med en viss förvåning, jag i dessa herrars motion, som i sin avfattning präglas av herr Ekmans temperament, fann det betecknat som egendomligt att icke räkna med en krigsmobilisering av här ifrågavarande värnpliktiga. Talet om att det utrikespolitiska läget icke påkallar någon högre grad av krigsberedskap kan nämligen icke rätt gärna avse endast de år, varunder dessa värnpliktiga övas, utan måste väl också, om det skall vara någon förnuftig mening däri, avse en längre tid framåt.

Det förefaller emellertid, som om herr Ekman och hans medmotionärer vid åsynen av den kungl. propositionen gripits av militanta för att icke säga rent militaristiska stämningar. Jag erhåller sålunda av motionärerna en från erinran om, att jag för närvarande är den för försvarets *effektivitet* främst ansvarige, och det saknas heller icke det kända påståendet om försvarsväsendets »försvagande» och »desorganisation», slagord, som i alla tider från militaristiskt håll mött förslag till lättnader i rustningsbördan. Och vi hörde alldeles nyss herr Kvarnzellius komma med det tredje slagordet: försvarsväsendets raserande. Motionärerna hava också sört för att dessa slagord kommit med även i utskottsutlåtandet, och det är självklart, att de därvid erhållit det livligaste understöd från högermännen inom utskottet.

Motionärerna ha emellertid glömt den gamla goda satsen, att man icke bör kasta sten, när man själv sitter i glashus. De militära auktoriteterna, som motionärerna ett par gånger i sin nöd anropa mot Kungl. Maj:t, ha dock icke lämnat i tvivelsmål, att de betrakta försvarsrevisionens, alias de tre motionärernas förslag såsom ett desorganisationens sig närmande försvagande av försvarsväsendet. De militära myndigheterna anse över huvud varje minskning av de värnpliktigas övnings-

tid såsom ett försvagande av försvarsorganisationen, och de ha senast i sitt svar på försvarsrevisionens frågor rörande 1920 års klass hävdad, att erfarenheterna från världskriget så långt ifrån att giva stöd för någon minskning i utbildningstiden, i stället visa behovet av en ökning i övningstiden. Icke ens de militärt sakkunniga, med vilka motionärerna samarbetat i revisionen och utskottet och vilka för övrigt ådagalagt en nästan rörande förmåga av självuppgivelse, ha kunnat undgå att framhålla, att de av revisionen föreslagna åtgärderna skulle försvaga organisationen. Vare det nu långt ifrån mig att vilja spela ut den militära sakkunskapen mot motionärerna. Den våghalsighet, som dessa ådagalagt genom att själva svänga sig med militaristiska slagord, har emellertid synts mig motivera en erinran om, huru läget i verkligheten är. Det skulle också helt visst vara till gagn för den fortsatta debatten, om motionärerna ville medgiva att inför den militära sakkunskapen äro vi alla syndare. Jag skall för egen del gärna påtaga mig rollen som en av de svåraste.

I sina nyktrare ögonblick — jag ber herr Ekman icke missförstå uttrycket — ha ju också motionärerna bekant, att rent militärt får man icke ställa alltför stora anspråk på deras förslag. Inom revisionen ha de blygsamt nöjt sig med att framhålla, att genom vissa omläggningar av planer och metoder för utbildningen skall även på den tid, som de förorda, ett utbildningsresultat av militärt värde uppnås, och inom utskottet ha de t. o. m. som »ledande synpunkt» vid ordnandet av värnpliktstjänstgöringen nöjt sig med att karakterisera sitt förslag såsom ägnat att nödtorftligen upprätthålla den nuvarande försvarsorganisationen, intill dess den nya kan börja tillämpas. Till yttermera visso ha de inom revisionen uttryckligen framhållit, att den föreliggande frågan icke kan ses ur enbart militär synpunkt. De framhäva särskilt de statsfinansiella synpunkterna och behovet just nu av arbetskrafter för det produktiva arbetet. Vilketdera av förslagen, motionärernas eller Kungl. Maj:ts, som bäst tillgodoser dessa synpunkter, skall jag senare återkomma till.

Jag skall nu övergå till en granskning av det i utskottsutlåtandet flera gånger upprepade påståendet om *överlägsenheten* hos motionärernas förslag, jämfört med Kungl. Maj:ts, och i samband därmed bemöta invändningarna mot den kungl. propositionen. Den åberopade överlägsenheten skulle ligga först och främst däri, att motionärerna föreslå 30 och i vissa fall 60 dagars längre övningstid än Kungl. Maj:t. Utskottet yttrar härom: »Med en så starkt begränsad övningstid, som försvarsrevisionen föreslagit, är det tydligt, att ett borttagande av ytterligare 30 dagar måste ur utbildningssynpunkt framstå såsom en synnerligen betänklig åtgärd.» Jag får för min del bekänna, att jag icke kan finna detta så utan vidare *tydligt*. Naturligtvis kan det sägas, att man även, när det gäller militär utbildning, hinner mera på 180 eller 210 dagar än på 150 dagar. Men med ett sådant resonemang kan man ju komma fram till huru lång övningstid som helst, 210, 240, 270, 300, 330, 360 dagar o. s. v. Det är väl också på det viset, att det varit detta resonemang, som lett till att våra försvarsbördor under tidernas lopp oavbrutet vuxit. Det räcker således icke bara med att hänvisa till, att man har

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

så och så många dagar mera, utan det gäller att visa, att på den tid, som Kungl. Maj:t föreslår, kan icke en soldat utbildas, utan man behöver för soldatens utbildning det antal dagar, som motionärerna ha föreslagit. Till vilka orimligheter man kommer med anförda resonemang, visa för övrigt utskottet självt i sitt uttalande om de vapenföra studenternas övningstid. På denna punkt har försvarsrevisionen sagt, att den under sina överläggningar rörande tjänstgöringstidens längd »kommit till det resultatet, att denna bör bestämmas till 365 dagar». Revisionen har emellertid vid uppgörandet av förslag till utbildningstidens förläggning glömt att lägga in någon hemförlovningsperiod, en sak, som man vid andra vapenslag har betonat vara mycket nödvändig, men som man råkat alldeles förbise, när det gällt de värnpliktiga, som hade den längsta utbildningstiden. Däremot har Kungl. Maj:t i sitt förslag rörande studenternas utbildning lagt in en sådan hemförlovningsperiod, och då anser utskottet, att det bör finnas även i det andra förslaget, som utskottet skall förorda. Det går emellertid icke att lägga 20 dagar till den föreslagna tiden, emedan revisionen ordnat saken så utomordentligt förståndigt, att inryckningsdagen skulle vara den 2 januari och studenterna sålunda måste resa hemifrån nyårsdagen senast på kvällen. Genom att flytta tillbaka inryckningen 20 dagar skulle man få taga med hela julveckan. Utskottet anser därför att man i de 365 dagarna också får räkna in 20 dagars tjänstledighet. Men då kommer den nästa kalamitet att skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag blir endast 15 dagar, och det gäller ju att till varje pris visa, huru överlägset revisionens förslag är jämfört med Kungl. Maj:ts. För detta ändamål producerar utskottet följande verkligen dyrbara sats: »Ehuru skillnaden mellan de båda förslagen icke är stor, torde dock med hänsyn till den längre tjänstgöringstiden ett bättre utbildningsresultat kunna påräknas med försvarsrevisionens förslag än med Kungl. Maj:ts.» Det är att märka, att det här gäller, om det skall bli 330 eller 345 dagar. Om det finnes något överlägset i en sådan bevisföring, så ligger det sannerligen uteslutande i tonen!

Emellertid ha motionärerna framfört vissa anmärkningar av annat slag emot den kungl. propositionen och dessa ha i motionen sammanfattats sålunda: »För att komma till det lägre antalet dagar har departementschefen fått, dels slå sönder infanteriets årsgrupp i tre å olika tider inkallade omgångar och därmed helt avstänga betydande delar av de vapenföra värnpliktiga från all militär utbildning, dels avskriva all vinterutbildning, en åtgärd av för den övriga utbildningens faktiska värde ytterst allvarlig art, och dels genom minskning i antalet och omfattningen av repetitionsövningarna väsentligt reducera befälets mest givande och betydelsefulla utbildningstillfällen.»

Om anmärkningen rörande omfattningen av repetitionsövningarna skulle gälla dagantalet, får jag säga, att då träffar anmärkningen motionärernas eget förslag. Kungl. Maj:t har, som bekant, bibehållit samma dagantal för repetitionsövningarna, som för närvarande, medan motionärerna minskat det till 25 dagar. Beträffande anmärkningen mot att man vid infanteriet delar årsklassen i tre grupper, vill jag, då det kan vara en viss tröst för liberalerna herrar Ekman och Kvarnzelius,

påpeka, att redan i den för år 1920 gallande vapenövningstabellen, som är undertecknad av min värderade företrädare i ämbetet, har bestämts en tjänstgöring i tre omgångar vid detta vapenslag. Jag är alltså icke alldeles utan gott sällskap, när jag föreslår en sådan ordning även för 1920 års klass. Och när jag velat reducera de under höst- och vintermånaderna inkallade kontingenterna så starkt som möjligt, så befinner jag mig i — kvantitativt — ännu bättre sällskap. Både generalstabschefen och försvarsrevisionen ha nämligen framhållit, att så stor styrka av årsklassen, som vore möjlig och lämplig, borde under den första tjänstgöringen sammandragas under den för utbildning gynnsammaste delen av värnpliktsåret, d. v. s. på sommaren. Utskottet försöker emellertid framkonstruera en principiell skillnad mellan Kungl. Maj:ts och revisionens förslag, vilken skulle bestå däri, att medan försvarsrevisionen anser, »att vinterkontingenterna skola erhålla en någorlunda nöjaktig med sommargrupperna jämförlig utbildning, nämnda kontingenter enligt Kungl. Maj:ts förslag äro avsedda uteslutande för vård- och vakttjänst — — —, varigenom en hel del värnpliktiga praktiskt taget skulle gå förlorade för försvaret. »Den principiella skillnaden är emellertid ringa, då även revisionen betonat, att vinterkontingenterna icke böra göras större än förhållandena oundgängligen påkalla och anvisat dem som sin förnämligaste uppgift »upprätthållande av nödig vård- och vakttjänst». I intetdera av förslagen har någon bestämd siffra uppgivits rörande kontingenternas tänkta storlek. Emellertid har det under hand meddelats mig, att försvarsrevisionen räknat med en vintergrupp på 250 man per regemente, medan vård- och vakttjänsten torde kräva endast omkring 60 man. Jag bestrider emellertid, att dessa skulle helt avstängas från all militär utbildning. Motionärerna ha ju för övrigt själva, såsom reservanterna inom utskottet påpekat, framhållit, att sådana göromål, som äro att hänföra till den egentliga vakttjänsten, ävensom vissa delar av vårdtjänsten ingå i de vapenföras utbildning. Jag är också övertygad om, att det på sina håll skall vara möjligt att därjämte meddela rent militär utbildning. Jag var i tillfälle att vid ett besök på Ljungbyhed samtala med en major, som fört befäl över sista gruppen av 1918 års klass, vilken legat under övning i 135 dagar. Den truppen hade varit 80—100 man, jag frågade, om då icke hela tiden gått åt till s. k. vård- och vakttjänst och ingen tid blivit över till militär utbildning. Jag fick det rätt överraskande svaret, att de värnpliktiga erhållit en god utbildning även rent militärt sett.

I detta sammanhang kan det vara av intresse att närmare uppmärksamma, huru motionärerna och utskottet förfarit för att undgå inkallelse i tre omgångar. De ha ökat på vintergruppens tjänstgöring med 30 dagar extra, men dessutom nödgats låta gruppen fullgöra två av repetitionsövningarna i omedelbar följd på första tjänstgöringen. Om jag icke missförstod herr Kvarnzelius, menade han, att de skulle få gora endast *en* repetitionsövning i sammanhang med första tjänstgöringen, men jag vill påpeka att förslaget verkligen innebär två repetitionsövningar i samband med första tjänstgöringen. Dessa värnpliktiga skulle sålunda fullgöra 105 plus 50 plus 30 dagar. Dessutom har man lagt in 19 dagars hemförlovning. Den faktiska tiden för första

Om andrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.
(Forts.)

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

tjänstgöringsomgången skulle alltså bli 204 dagar. Lägges därtill ytterligare en repetitionsövning på 25 dagar, skulle dessa värnpliktiga borttagas från det civila arbetet under 229 dagar. Då för närvarande övningstiden för infanteriet tilldelade värnpliktiga, hemförlovning inberäknat, är 219 dagar, skulle alltså enligt utskottets förslag dessa värnpliktiga få 10 dagar mera än som nu är bestämt för de värnpliktiga av 1919 års klass. I jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag skulle de få 70 dagar mera. Sannerligen ett underbart sätt att minska övnings-tiden!

De skäl, som anförts, för att giva dessa värnpliktiga en extra pålaga, äro dels, att det behöves längre utbildningstid på vintern, dels att det vore en fördel för vissa värnpliktiga att få tjänstgöra på vintern. Det förtjänar uppmärksammas, att de som särskilt skulle välsignas med pålagan, äro de värnpliktiga från jordbruket och vissa säsongyrken. Jag kan emellertid icke finna någon rättvisa däri, att om bonden kan undvara sin son eller dräng bättre på vintern än på sommaren, dessa skola betala en sådan anordning med längre tjänstgöringstid. Jag tycker, att det är så mycket mindre rättvist, som det borde vara även ur samhällets synpunkt en fördel, att man kan ordna det på ett sådant sätt, att arbetskrafterna icke i onödan dragas ifrån jordbruket. Lika litet kan jag inse, att säsongarbetaren, som med hänsyn till sina utkomst-möjligheter skulle föredraga vintertjänstgöring, bör umgälla detta med längre tjänstgöringstid. Jag tycker icke, att det finnes någon rimlig mening med en sådan anordning, och jag har därför icke kunnat upptaga något förslag om denna längre tjänstgöringstid i den kungl. propositionen.

Jag övergår nu till anmärkningen nr 2. Den avser avskrivningen av vinterutbildningen — enligt motionärernas mening en åtgärd av för den övriga utbildningens praktiska värde ytterst allvarlig art. Som bekant består den vinterutbildning, som försvarsrevisionen alias motionärerna alias utskottet har att bjuda, i förläggandet av en repetitions-övning om 25 dagar till vintern. Jag har redan i mitt yttrande till statsrådsprotokollet mot denna anordning framhållit, att starka skäl tala mot sammandragande till repetitionsövning under vintern av värnpliktiga, vilka dessförinnan icke erhållit någon särskild vinterutbildning. Jag vidhåller denna mening, och jag kan till stöd för densamma åberopa militär auktoritet. Sålunda yttrar generalstabschefen om revisionens förslag, att det torde böra erinras därom, att rörande en sådan anordning icke någon erfarenhet föreligger. Sannolikt skulle avsevärda olägenheter uppstå, tillägger han. Ännu bestämdare uttalade man sig inom försvarsberedningarna 1914 mot en dylik anordning. Det framhölls då, att bland de militära färdigheterna, som vinterförhållandena kräva, ingen är av så fundamental betydelse som skidloppningen och att ett oundgängligt villkor för vinterutbildningens bedrivande är, att före densamma den allmänna utbildningen fortskridit så långt, att rekryten bibragts så mycken färdighet som under vinterövningen bör tillämpas på vinterförhållandena. Det framhölls särskilt, att den särskilda vinterutbildningen ansågs kräva sex veckor, därav omkring tre veckor för den enskilda utbildningen och ungefär lika lång tid för ut-

bildningen i pluton och kompani. Nu kommer från försvarsrevisionen förslag om en vinterutbildning, som man dessutom kallar repetitionsövning, på 25 dagar. Om rekrytutbildningen kräver tre veckor, skulle man sålunda efter revisionens förslag få summa summarum fyra dagar för utbildning i pluton och kompani. Och sedan skulle man kalla detta för repetitionsövning!

Uppfattningen inom försvarsberedningen 1914 sammanfattas sålunda: att vinterutbildningen kräver sådana snöförhållanden, att skidloppning är möjlig och verklig vinterförläggning kan ske; att vinterutbildning först och främst måste vara rekrytutbildning; att vinterutbildning kräver en tid av sex veckor; och att vinterutbildningen för att med gott resultat kunna bibringas under ovan angiven tid förutsätter en föregående vanlig rekrytutbildning, som lämpligen icke kan bibringas å mindre tid än omkring tre månader. Men vidare framhålles särskilt att mot förslaget att förlägga hela vinterutbildningen till en repetitionsövning måste ur flera synpunkter mycket allvarliga anmärkningar göras. I och för sig skulle en dylik anordning göra ett betänkligt intrång på repetitionsövningarna såsom sådana, enär ju dessa övningar hava det viktiga ändamålet att tillgodose truppförbandens utbildning, men den föreslagna vinterövningen på grund av denna övnings hela natur måste ägnas övervägande åt rekrytutbildning i vinterförfarande — — —. Härtill kommer att vinterövningens utförande med tre årsklasser på en gång skulle medföra svårigheter dels i fråga om förläggningen och dels i fråga om tillgången på vinterutbildat befäl och underbefäl.

Till dessa vägande invändningar skulle jag vilja foga ännu en. Jag anser, att det skulle innebära de allra största vådor för de värnpliktiga att kommendera dem till en repetitionsövning på vintern, utan att de förut ha erhållit någon föregående vinterutbildning. Denna repetitionsövning under vintern, som för övrigt icke bleve någon repetitionsövning, skulle dessutom förläggas till samma tid som rekrytskolan pågår med vissa andra värnpliktiga. Man har i ett annat sammanhang från motionärernas sida framhållit, att man för att kunna tillräckligt tillgodose behovet av befäl och underbefäl måst dela upp klasserna i omgångar. Nu får man i en hast så gott om befäl och underbefäl, att man kan föreslå att repetitionsövningen förläggas till samma tid som rekrytskolan.

Resultatet av min granskning på denna punkt måste bli, att det är bättre med ingen vinterutbildning alls än med en så dåligt anordnad utbildning, som den här föreslagna. Och när man här framhåller som oundgängligen nödvändigt, att våra värnpliktiga skola utbildas under vintern, kan jag ju tillåta mig den erinringen, att denna erfarenhet icke är så gammal, den är endast ifrån år 1914.

Jag kommer nu till den tredje anmärkningen, som gick ut på att genom minskningen i antalet och omfattningen av repetitionsövningarna skulle Kungl. Maj:ts förslag väsentligt reducera befälets mest givande och betydelsefulla utbildningstillfällen. Detta påstående är i vad det gäller omfattningen, så vitt därmed förstås repetitionsövningarnas längd, direkt felaktigt. Jag har redan påpekat, att Kungl. Maj:ts förslag

*Om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.
(Fortn.)*

Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.

(Forts.)

innebär, att repetitionsövningarna vid infanteriet skola som hittills omfatta 30 dagar, medan motionärerna föreslagit minskning av dagantalet till 25. Då vidare motionärerna så starkt understryka de militära auktoriteternas önskan om tre årsklasser för repetitionsövningarna anser jag mig böra erinra därom, att lika kraftiga uttalanden gjorts mot en minskning av *dagantalet* för repetitionsövningarna. Sålunda framhölls i motiveringen till Kungl. Maj:ts proposition 1914 i försvarsfrågan, att någon inskränkning i den för dessa övningar anslagna tiden — 30 dagar — så långt ifrån vore möjlig, att tvärtom en ökning av dagantalet skulle vara behöflig. En av försvarsberedningarna 1914 verkställd utredning hade visat, att efter borträkandet av söndagar, tid för handräkning, tjänstledighet, in- och utlämning av persedlar m. m. återstod endast 22 effektiva utbildningsdagar av de 30 dagarna. Med revisionens förslag att minska repetitionsövningarna med 5 dagar skulle man komma ned till 17 å 18 effektiva dagar, och om man betänker, att man på denna tid icke blott skall uppfryska de värnpliktigas förut inlärd färdigheter utan dessutom skall ha övningar i olika förband samt därjämte deltaga i vissa fall i de stora fälttjänstövningarna, så är det alldeles uppenbart, att denna minskning kommer att ur militär synpunkt välla stora olägenheter.

Beträffande minskningen av antalet repetitionsövningar kan det vara skäl att uppmärksamma ordalagen i generalstabschefens uttalande i svaret på försvarsrevisionens frågor rörande 1920 års klass. Han säger, att antalet repetitionsövningar bör *så vitt möjligt* bibehållas. Det är sålunda icke så kategoriskt, som man velat göra gällande från motionärernas sida. Det bör kanske också erinras därom — herr Kvarnzelius gjorde det icke, när han för övrigt gjorde sina jämförelser — att ända till och med år 1910 hade de värnpliktiga vid infanteriet endast tvenne repetitionsövningar. Ändock voro årsklasserna den tiden av väsentligt ringare storlek än nu. I repetitionsövningarna 1904 deltog t. ex. endast 27,000 man värnpliktiga. 1910 var antalet ungefär detsamma. Jag tror icke, att någon här, i synnerhet ifrån den sidan, där man på sin tid varit med om att slåss mot de militaristiska anspråken, skall våga göra gällande, att ända till 1910 befälet för vår armé icke kunde utbildas.

Ett tillstötande skäl som gjort, att jag nu ansett mig kunna förorda en minskning av repetitionsövningarnas antal är, att, såsom i propositionen framhållits, 1920 års klass och sannolikt även de närmast följande årsklasserna äro väsentligt talrikare än tidigare årsklasser. Med hänsyn härtill vågar jag ytterligare understryka den mening, som reservanterna inom försvarsrevisionen hävdad, nämligen att det är tillräckligt med två repetitionsövningar med hänsyn till vad som är oundgängligen nödvändigt för att möjliggöra bedrivandet av övningar i större förband. Jag har i likhet med utskottet gjort vissa beräkningar, och jag kan på förhand meddela, att jag i detalj känner utskottets beräkningar, som sedan herr Ekman skall uppbygga oss med, men jag har kommit till något annorlunda resultat i fråga om det antal värnpliktiga, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att deltaga i repetitionsövningarna.

Vid årets inskrivningsförrättningar ha 62,557 man prövats. Till

jämförelse kan nämnas, att 1912 prövades 41,507 man. Av de sålunda i år provade ha 48,068 inskrivits. Från detta antal skall, enligt en på kommandoexpeditionen verkställd beräkning, dragas 14,560 man för tilldelning till härens specialvapen och marinen samt icke vapenföra. Från dragas ytterligare 500 man från fastlandet, vilka fullgöra sin tjänstgöring på Gottland, återstå 33,000 man. Om ytterligare frånräknas de 358 man, som inskrivits inom Gottlands inskrivningsområde, så återstår att fördelas på 27 infanteriregementen 32,642 man vapenföra eller 1,209 man per regemente. Härifrån skall sedan dragas 8 %, som avgå före inställelsen till första tjänstgöringen, 13 % som avgå under första tjänstgöringen antingen genom befrielse eller genom överföring till icke vapenföra, samt 0.7 %, som avgå under första repetitionsövningen. Det återstår då 25,945 man eller 961 per regemente. Mellan första och andra repetitionsövningen beräknas ytterligare en avgång av 2 % och den klass, som inrycker till andra repetitionsövningen, skulle alltså omfatta 25,426 man eller 942 man per regemente. Två sådana klasser tillsammans göra 1,903 man per regemente. Nu har man emellertid inom utskottet ansett, att från denna siffra bör dragas, dels de värnpliktige, som skulle fullgöra endast en repetitionsövning, dels förstärkningskontingenter till härens specialvapen och marinen, dels kontingenter till Svea och Göta livgarden, Karlskrona och Vaxholms grenadjärer samt Norrbottens regemente samt vapenföra studenter, som endast ha en repetitionsövning, tillsammans 341 man per regemente. Visserligen anser jag, att denna beräkning är mycket rundligt tilltagen. Det är min uppfattning, att även om man skall medgiva att värnpliktiga vid infanteriet kommanderas i viss utsträckning till tjänstgöring vid andra vapenslag, så bör man icke göra denna tilldelning större, än som är absolut nödvändigt, ty det ligger stort berättigande i den invändning, som göres från militärt håll och som går ut på, att man icke onödigtvis bör minska infanteriets storlek till specialvapnens fördel, då ju ändock infanteriet är det viktigaste vapenslaget inom armén. Jag skall emellertid för tillfället acceptera denna siffra på 341 man. Drages den ifrån de siffror, som jag förut nämnt, skulle den slutliga i repetitionsövningen deltagande kontingenten bli 42,174 man eller 1,562 man per regemente. Detta är ungefär 200 man mer än utskottet kommit till; men jag underställer gärna mina siffror kontrollräkning, och jag vidhåller att de äro riktiga. Jag har försökt att göra dem med all möjlig noggrannhet. Till jämförelse med mina slutsiffror kan jag nämna, att i 1914 års proposition räknades med en styrka på 43,200 man vid repetitionsövning, i repetitionsövningen 1912 deltog 42,459 man och år 1914 uppgick antalet till 47,370 man. Det förefaller mig alltså, som om jag med stöd av dessa siffror är berättigad att ytterligare stryka under den uppfattningen, att man kan erhålla tillräckligt stora truppstyrkor för befälets utbildning med två repetitionsövningar. Jag bör emellertid för fullständighetens skull även göra den erinran, att detta förhållande, att de i repetitionsövningen deltagande klasserna minskas till två, kommer att inträffa först år 1922. I år deltaga nämligen 1917, 1918 och 1919 års klasser samt nästa år 1918, 1919 och 1920 års klasser.

Ett skäl, som för mig varit starkt bestämmande, när det gällt

*Om andrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

att föreslå minskningar i repetitionsövningarnas antal, har varit de uppenbara fördelarna för de värnpliktiga av att få fullgöra värnplikts-tjänstgöringen under så ringa antal år som möjligt. Försvarsrevisionen, som nu anser Kungl. Maj:ts förslag alldeles omöjligt, meddelar i sitt betänkande, att man haft under omprövning att göra en minskning i repetitionsövningarnas antal från tre till två, och man framhåller, att ur de värnpliktigas synpunkt sett måste det innebära en bestämd fördel att få värnpliktstjänstgöringen fördelad på så få år som möjligt, och med hänsyn till de med varje inkallelse förenade kostnaderna skulle en dylik anordning jämväl ur statsfinansiell synpunkt vara att föredraga. Det är dessa synpunkter, jämte de övriga av mig tidigare framhållna, som bestämt mig för att icke böja mig för de militära kraven, utan föreslå den anordning, som upptagits i den kungl. propositionen.

Det är emellertid ganska anmärkningsvärt, att medan motionärerna sålunda koncentrera sig på anmärkningar mot minskningen av antalet repetitionsövningar och själva vilja för infanteriet, det viktigaste vapen-slaget, minska dagantalet i fråga om repetitionsövningarna och icke alls beakta de olägenheter, som därmed följa, så vaknar man till livlig insikt om behovet av det gamla dagantalet, när man ser att Kungl. Maj:t för de vapenslag, som ha mer än 30 dagar per repetitionsövning, föreslår en nedsättning till 30 dagar. Utskottet säger härom följande: »Med hänsyn därtill, att det visat sig förenat med avsevärda svårigheter, att under den bestämda tiden medhinna vad som under repetitionsövningarna bör genomgås och i betraktande av repetitionsövningarnas ökade betydelse efter första tjänstgöringens avkortande har utskottet icke ansett sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag.» Nu är det dock på det olyckliga sättet, att här ha också de militära myndigheterna haft vissa uttalanden. De militära myndigheter, som av försvarsrevisionen tillfrågades, huru en tjänstgöring på 180 dagar vid specialvapnen borde fördelas, svarade, att beträffande kavalleriet, samt fält- och positionsartilleriet borde repetitionsövningarna under sådana förhållanden minskas från 42 till 35 dagar samt för fästningsartilleriet och ingenjörstrupperna från 35 till 30 dagar. Detta är ungefär detsamma, som under övergångsåren 1902 till 1907 och delvis ända fram till 1914 var gällande. Det saknas sålunda icke erfarenhet om att man på denna kortare tid kan medhinna viss utbildning, och om man nu här anför, att det tillkommit nya stridsmedel, tror jag dock herrar Kvarnzelius och Ekman skola medge, att dessa ha framför allt tillkommit för infanteriet. Om man överhuvud kan gå med på nedsättningar i fråga om dagantalet vid repetitionsövningarna, kan man göra det med mindre risk beträffande specialvapnen än beträffande det vapenslag, som enligt herrarnas egen utsago erhållit så många helt nya uppgifter genom krigets erfarenheter.

Dessa äro de huvudsakliga anmärkningar som framställts mot det kungl. förslaget. Jag har försvarat detta förslag genom att bemöta anmärkningarna, och jag har därvid fått tillfälle att också rikta vissa anmärkningar mot motionärernas förslag, som säges vara så överlägset. Jag skall anföra endast ännu ett litet exempel beträffande »överlägsenheten» hos detta förslag.

Man har sökt med ljus och lykta, på dragande kall och ämbetets vägnar, för att finna anmärkningar mot den kungl. propositionen och man har funnit *en* verklig anmärkning. Kungl. Maj:t har i fråga om repetitionsövningarna föreslagit, att sjukbärarna vid trängen skulle fullgöra 30 dagar, men sjukvårdarna endast 25 dagar. Detta har för-
anletts därav, att det ansetts vara av stor betydelse, att sjukvårdarna ha en längre första tjänstgöring. På denna lilla omständighet hakar emellertid utskottet upp sig och säger: Se där! Så går Kungl. Maj:t till väga. Och vederbörande i utskottet ha blivit så glada över denna upptäckt, att de glömt bort att undersöka, hur det i fråga om dessa värnpliktiga stod till med revisionens alias motionärernas förslag, som nu också är utskottets förslag. Utskottet och motionärerna föreslå, att övningstiden lämpligen delas på det sättet, att första tjänstgöringen för sjukbärare skall fullgöras på sommaren, men för sjukvårdare på vintern. Hur man kommit till det resultatet, har jag mycket svårt att förstå: men jag har sökt förklaringen däri, att man tidigare har utbildat sjukvårdare på vintern. Det finnes emellertid en liten omständighet, som det ärade utskottet icke tycks ha uppmärksammat och det är den att de värnpliktiga i allmänhet tidigare lågo inne även på vintern. Nu är det ju meningen, att man skall lägga huvudmassan på sommaren. Sjukvårdsmännen skola utbildas vid sjukhusen. d. v. s. vårda de sjuka vid den trupp, som ligger inne. Det måste då anses ganska anmärkningsvärt, att man skulle hålla sjukvårdare inne under den tid på året, när man har den minsta truppstyrkan inne, men låta dem rycka ut, då det största antalet trupper rycker in och det största behovet av sjukvårdsmän föreligger. Det bör påpekas, att enligt instruktionen för manskapsutbildningen vid trängtruppernas sjukvårdskompani, skall första perioden av utbildningen för samtliga värnpliktiga sjukvårdare förläggas vid kompani och omfatta sex veckor, men den andra perioden, som skall förläggas vid sjukhusen, omfatta tre månader. Jag vill naturligtvis icke göra något större nummer av det misstag, som i denna punkt begåtts inom revisionen och som borde ha uppmärksamrats! av utskottet, då redan för 1919 års klass sjukvårdsmännens utbildning är förlagd till sommaren. Men det förefaller mig, som om, när man talar om sitt överlägsna förslag, man icke skall gå till väga på det sättet, att man silar mygg men sväljer kameler.

Det har vidare lyckats utskottet att leta upp ännu en anmärkning. Jag har beträffande uttagningen av underbefäl och fackmän sagt, att jag icke kan vara med om, att dessa uppdelas i grupper, utan de böra efter uttagningen tjänstgöra på en gång. Det står i fullkomlig överensstämmelse med det resonemang jag fört om förläggningen av övningstiden. När jag föreslår förläggandet av övningstiden för infanteriet företrädesvis till sommaren och att under vintern endast mindre grupper för vård- och vakttjänst skall ligga inne, vore det ju meningslöst att ur dessa senare smärre grupper uttaga fackmän och underbefäl. De böra naturligtvis uttagas ur den större gruppen. Detsamma bör ske beträffande trängen. Utan att jag egentligen förstår anledningen, föreslår nu utskottet att även vid trängen man skall täcka hela året med värnpliktiga, under det hittills en sådan anordning icke ansetts

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

behövlig. Kungl. Maj:t föreslår även här att tjänstgöringen skall ske på sommaren, och det är då naturligt, att uttagningen av underbefäl och fackmän sker på samma tid. Men utskottet har gjort den stora upptäckten, att man också har intendenturtrupperna. Där skulle det med hänsyn till magasinistjänsten kunna hända, att alla tre grupperna bleve lika stora. Då säger utskottet mycket glatt: Aha! Då måste det uttagas 42 % av mellangruppen under sommaren! Jag måste säga, att ett sådant sätt att rida upp på bagateller, sannerligen icke visar, att man ledes av någon önskan om saklig kritik. Det hade varit naturligare, om man framhållit inom utskottet, att Kungl. Maj:t icke syntes ha tillräckligt beaktat den omständigheten att vid intendenturtrupperna de tre omgångarna kunna bli lika stora, men jag vill påpeka, att i lagförslaget finnes intet hinder för att beträffande intendenturtrupperna uttagningen av underbefäl och fackmän fördelas på de tre grupperna. Det gäller här lämplighetsåtgärder, som i många fall måste överlämnas till Kungl. Maj:t, och varför de icke även på denna punkt skulle kunna överlämnas till Kungl. Maj:t, har jag litet svårt att förstå.

Beträffande specialvapnens utbildningstid skall jag icke vidare orda. Jag har redan framhållit, att Kungl. Maj:t där har gått på ned-sättning av dagantalet för repetitionsövningarna. Jag vill ytterligare framhålla, att jag har ansett, att det är viktigare att där göra minsta möjliga avknappning på första tjänstgöringen, rekrytutbildningen. När man sedan från motionärernas sida framhållit, att det är egendomligt att Kungl. Maj:t nu har ökat tiden för dessa värnpliktiga utöver vad reservanterna inom försvarsrevisionen föreslagit, är väl dock detta faktum endast ett bevis på, att Kungl. Maj:t verkligen försökt att utarbeta och framlägga ett genomtänkt förslag och icke accepterat något bara därför, att det kom från den eller den sidan.

Jag skulle också, innan jag slutar, vilja göra ett par små påpekanden gent emot utskottet beträffande vintergruppen vid infanteriet. Det är att märka, att utskottet gjort mycket stort väsen av att vård- och vakt-tjänstare skulle få bara en repetitionsövning, att de icke skulle erhålla någon militär utbildning, att repetitionsövningar äro så viktiga etc. Men själv har man för vintergruppen vid infanteriet, som kanske skulle omfatta omkring 7,000 man av hela antalet värnpliktiga av årsklassen, föreslagit, att denna skall fullgöra två repetitionsövningar i omedelbar följd efter första tjänstgöringen. Men vidare har man föreslagit, att det eventuellt skall bli en repetitionsövning på vintern, vilken, såsom jag visat, icke kan bli repetitionsövning utan rekrytskola. Resultatet blir då, att denna grupp på 7,000 man icke skulle få någon repetitionsövning alls enligt utskottets förslag. Vidare är det en annan liten egendomlighet, som jag anför endast för att bevisa, att man icke från utskottets sida har någon anledning att söka göra gällande, att dess förslag är tillräckligt genomtänkt. Man föreslår, att de värnpliktiga, som från infanteriet skulle överföras till specialvapnen, skulle erhålla en sammanlagd utbildningstid av 210 dagar. Vad skola dessa värnpliktiga göra? De skola i viss mån ersätta dem, som ombesörja vård- och vakttjänsten. De komma att bli ett slags icke vapenföra, som tilldelas dessa vapenslag. Då det icke är meningen att göra någon överföring,

icke meningen att öka specialvapnens mobiliseringsstyrka utan endast lämna viss förstärkning, kan man med skäl fråga, varför då för dessa föreslås 210 dagar, man föreslår endast 180 dagar för icke vapenföra? Vad motiverar en sådan skillnad, 210 mot 180? Man kan icke säga, att i det ena fallet skola de värnpliktiga ligga inne på vintern och i det andra på sommaren, ty de icke vapenföra torde komma att ligga inne både sommar och vinter, och man vet för övrigt icke, på vilka perioder man skall sätta in dem som särskilt skola tjänstgöra vid specialvapnen.

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

Utskottets förslag innebär icke bara en skillnad på 30 dagar i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Det innebär i vissa fall en ökning av den nu faktiska utbildningstiden för de värnpliktiga. Man har dock inom försvarsrevisionen framhållit, att nu borde man vid avvägningen i fråga om övningstiden taga stor hänsyn till behovet av arbetskraft inom produktionen och till de statsfinansiella synpunkterna. Det förefaller mig, som om Kungl. Maj:ts förslag på ett betydligt bättre sätt tillgodoser dessa synpunkter än utskottets förslag gör. Det har redan påpekats, att utskottets förslag måste innebära en förlust av omkring $1\frac{1}{2}$ miljon dagsverken. Det duger icke att komma med den invändningen, att man icke får multiplicera siffran 48.000 med 30, utan en uträkning grundad på riktiga siffror visar, att den angivna ungefärliga förlusten i dagsverk är faktisk. Herr Kvarnzelius har sagt, att besparingen för statsverket icke blir så stor; i förhållande till utgifterna i dess helhet vore det en bagatell. Jag har emellertid den uppfattningen, att *kan* man spara 10 miljoner, så är det dock 10 miljoner, och om herr Kvarnzelius sätter sig och räknar, får han icke så svårt att komma upp till denna siffra. Jag håller därför före, att ur statsfinansiell synpunkt och ur synpunkten av behovet av arbetskraft i produktionen, innebär Kungl. Maj:ts förslag stora företräden framför utskottets förslag. Utskottet har heller icke kunnat visa, att Kungl. Maj:ts förslag rent militärt är av det slag, att man absolut icke kan acceptera det. Jag instämmer med reservanten, när han sade, att det kan vara av värde, att, innan försvarsrevisionen avger sina slutliga förslag, få pröva en övnings-tid av den korthet, som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Och om jag skall sluta, i likhet med herr Kvarnzelius, med att efterhöra vad folket skulle svara, om man tillfrågade det samma. Han framställde frågan på det sättet: Vill ni ha 105 dagars första tjänstgöring och tre repetitions-övningar om 25 dagar eller 65 dagars första tjänstgöring och 8 repetitionsövningar om 11 dagar? Då skulle folket genast svara: Naturligtvis vilja vi ha de 105 dagarna och tre repetitionsövningar om 25 dagar. Men om herr Kvarnzelius skulle gå ut och fråga folket: Vill ni ha 90 dagar plus två gånger 30 dagar, eller 105 dagar plus tre repetitions-övningar om 25 dagar, så skulle folket svara, att det tycker att 90 plus 30 plus 30 skulle kunna räcka; och eftersom jag också tycker det skulle kunna räcka, så hemställer jag, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall, herr talman, be att få inleda mitt anförande med ett par anmärkningar. Den ena anmärkningen skulle vara den, att herr statsrådet i sitt anför-

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

rande ett par gånger beklagat sig över den ton, som man använt från motionärernas och reservanternas sida. Jag undrar, om man ej verkligen kan anse, att *om* någon anmärkningsvärd ton har förekommit, så skulle det med skäl kunna påpekas från vår sida. För min del får jag säga, att ett sådant statsrådsanförande, när det gäller att sakligt utveckla ett föreliggande lagförslag av den innebörd, som detta äger, har jag aldrig hört. Jag ber också inledningsvis få säga, att när det gäller att åberopa sig på militära myndigheter skillnaden mellan herr statsrådets sätt och försvarsrevisionens sätt därvid är den, att medan försvarsrevisionen åberopar sig på de militära myndigheterna *för det förslag, som revisionen framlägger*, så kan herr statsrådet icke på någon punkt göra detta för det förslag, som herr statsrådet förordar, utan är hans möjlighet att använda de militära myndigheterna begränsad till de fall, då det gäller att kritisera förslag, som revisionen framlagt. Då duga de militära myndigheterna för herr statsrådet att använda. Men vilken åberopar de militära myndigheterna på det riktigaste sättet, de, som åberopa dem för sitt eget förslag, eller den, som icke på någon punkt får anslutning av dessa myndigheter? Att de vända sig också mot andra nedsättningsförslag än herr statsrådets borde eljest icke utgöra synnerlig fröjd för hans eget.

Härefter skall jag be att få lämna en liten redogörelse — jag beklagar, att det kommer att taga någon tid, men jag skall koncentrera mig — för den uppgift, som förelagat för revisionen i detta fall. Den skisserades i det protokoll, som fördes, då revisionen tillsattes, i följande ordalag (det var den förutvarande liberala samregeringen, som gav uppdraget):

»På ett betydelsefullt område har dessutom Kungl. Maj:t funnit sig böra föreslå och riksdagen vid innevarande urtima möte bifallit provisoriska förändringar, som äro av beskaffenhet att påkalla överväganden om ytterligare anordningar av samma provisoriska art. Jag syftar på beslutet om nedsättning av den första utbildningstiden för vissa kategorier av 1919 års värnpliktiga. I sin skrivelse rörande detta ärende har riksdagen uttalat, att man måste räkna med att en liknande åtgärd kan komma att behöva vidtagas jämväl med avseende å värnpliktiga, tillhörande 1920 års klass, och att man således har att motse ett provisorium, som sannolikt kommer att beröra minst två årsklasser värnpliktiga. Riksdagen framhåller, att det under sådana förhållanden måste ligga synnerlig vikt uppå att de åtgärder, som under provisoriet vidtagas, bliva så tillfredsställande, som omständigheterna det medgiva. I detta hänseende ger riksdagen uttryck åt den uppfattningen, att synnerligen starka skäl tala för att jämväl de värnpliktiga, som tilldelats specialvapnen — varunder i detta sammanhang också torde inbegripas marinen — ävensom studenter och med dem i värnpliktshänseende likställda, komma i åtnjutande av en avkortning i den för dem nu föreskrivna utbildningstiden. På grund härav har riksdagen funnit det angeläget att frågan härom upptages till behandling i så god tid, att förslag i ämnet om möjligt hinna före-

läggas nästkommande års riksdag. Jag ansluter mig till riksdagens mening, att dessa frågor böra ofördröjligen upptagas. Därvid bör jämväl beaktas, vad riksdagen i sin skrivelse anført rörande de icke vapenföra samt de trängen och intendenturtrupperna tilldelade värnpliktiga.»

Härav framgår, att den uppgift, som tilldelats revisionen beträffande 1919 och 1920 års klasser samt de klasser, som kunde ifrågakomma, innan ett förslag till ny försvarsreform hunnit framläggas och en ny försvarsordning antagas, innebar att, i anslutning till riksdagens fattade beslut, försöka åstadkomma nedsättning och jämkning jämväl för de av riksdagens tidigare beslut icke omfattade specialvapnen, men därvid tillse, att de åtgärder, som skulle föreslås för provisorietiden, bleve så tillfredsställande som möjligt. Och Kungl. Maj:t har själv i sin proposition därom uttalat, att det som borde ske vore, att man, med *vidhållande av den förefintliga organisationen*, intill dess att frågan om det framtida ordnandet av vårt försvarsväsen i sin helhet kunde lösas, framlade provisoriska förslag. Den första reservanten, som uppträdde här, sade också, att vad man borde göra skulle »*man göra utan att rubba på den försvarsorganisation, som finnes*» under provisorietiden. Det är således den uppgift, som det ålåg revisionen att lösa.

Beträffande då den del av uppgiften, som avser att ordna ett provisorium, bör såvitt jag förstår frågan vara denna: vilketdera av de alternativ, som man har att välja emellan, löser i överensstämmelse med dessa direktiv uppgiften på det riktiga sättet? Därefter och enbart därefter är det väl som riksdagens beslut bör fattas.

När det emellertid inom revisionen gällde att vidtaga denna jämkning för de nu närmast liggande årsklasserna, ansågo åtskilliga ledamöter det vara helt naturligt, att man skulle ansluta sig till riksdagens beslut om en första utbildning av 120 dagar med tre repetitionsövningar på sammanlagt 90 dagar och så stannat vid detta och därmed kommit upp till en sammanlagd övningstid av 210 dagar. Men med hänsyn till önskvärdheten att i fråga om nedsättning gå så långt det med bibehållande av den nuvarande organisationen vore möjligt, så gjordes inom försvarsrevisionen ytterligare undersökningar, om icke riksdagens beslut om en första utbildningstid av 120 dagar för infanteriet kunde ytterligare jämkas ned. Det resultat man därvid kom till var, att sådan möjlighet förelåg. Vid dessa förberedande undersökningar nåddes i allt väsentligt enighet i revisionen. Det lägsta alternativ, som revisionen för sin del ställde under de militära myndigheternas bedömande, upptog nämligen för infanteriet en sammanlagd utbildningstid av 180 dagar. I det beslut, vari man sålunda fann sig böra underställa de militära myndigheterna bland andra förslag i fråga om provisorieåren ett lägsta alternativ på 180 dagar, förenade sig såvitt man då kunde förstå jämväl de socialdemokratiska reservanterna och därmed även nuvarande statsrådet och chefen

Om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.
(Forts.)

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.*

(Forts.)

för lantförsvarsdepartementet, vilken då tillhörde revisionen. Visserligen hade enskilda ledamöter påyrkat kortare tid och andra alternativ, men det beslut, som fattades, innebar, att man skulle *som ett lägsta alternativ* stanna vid 180 dagar.

När sedermera de militära myndigheternas förslag återkom, så visade det sig, att man med användande av de anvisningar, som de militära myndigheterna givit beträffande en så förkortad utbildningstid, men också med därtill fogade kompletterande omläggningar och anordningar, kunde komma fram till denna lägre tid av sammanlagt 180 dagar utan att rubba på försvarsorganisationen. Under den tid detta utredningsarbete pågick, varvid jag för min del och åtskilliga av mina kamrater sökte så långt möjligt intränga i detta ärende, förelågo från andra sidor inom revisionen — jag anser mig böra yttra något härom, då andra gjort det — endast löst framkastade dagantal. Så hade exempelvis en av de socialdemokratiska ledamöterna framkastat förslag om sammanlagt 90 dagar och en annan förslag om 130 dagar ett för allt. En tredje ledamot, herr Nilsson i Vibberbo, hade föreslagit 160. Men när man sedermera frågade vederbörande, huru de var för sig ville tillämpa detta dagantal, och i vilken utbildningsplan detta dagantal skulle ingå, så erhöll man därpå icke något som helst svar. På högersidan förordade man då 300 och 240 dagar med ungefär samma förfaringssätt. Det var först sedan man från liberalt håll framlagt ett förslag om hur man tänkt sig fördelningen och utnyttjandet av de 180 dagarna och sålunda på det sättet kunde anvisa en sammanhängande utbildningsplan inom denna tid — det var först därefter något verkligt förslag från annat håll framkom. Tidigare fick man den bestämda uppfattningen, att ungefär samma majoritet, som diktat beslutet beträffande 1919 års klass, nu skulle uppnå enighet om en nedsättning av dagantalet till 180. Sålunda, först efter det då från liberalt håll förelåg ett förslag om 180 dagar och en plan rörande deras användande, framkom man från socialdemokratiskt håll med ett förslag om 150 dagar, varvid man förklarade att man i stort sett var tillfredsställd med de anordningar, omläggningar och anvisningar, som uppgjorts för det liberala förslaget. Man ville i allt väsentligt tillgodogöra sig utbildningsplanen för detta förslag, men man ville sänka dagantalet med 30.

När det, med anledning av sistnämnda yrkande, sedermera gällde att bilda sig en bestämd uppfattning om huruvida det vore möjligt att sänka dagantalet till 150, så kom jag efter noggrann prövning till den fasta övertygelsen, att detta icke vore möjligt — jag skall strax ange varför. För min del måste jag nämligen taga bestämt avstånd från det sätt att betrakta dessa frågor, som den ärade talaren på Malmöbanken gjorde gällande, då han sade, att han, när Kungl. Maj:t beslutat att i vissa fall öka dagantalet för vissa vapen gent emot vad reservanterna föreslagit, även om han icke var övertygad om att detta dagantal vore nödvändigt, dock i alla fall kunde gå med därpå, därför att Kungl. Maj:t föreslagit

det. Den ledande principen för mig har nämligen varit och är att icke gå med på någon enda dags övning, som jag icke funnit betingad av den uppgift, försvarsrevisionen gått att lösa. Jag kan således säga, att jag icke kunnat följa det betraktelsesätt i detta avseende, som man från reservanternas sida för fram, då man nu förklarar, hur man kunnat acceptera ett dagantal, om vars nödvändighet man säger sig icke vara övertygad.

Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.

(Forts.)

När det sålunda gällde att undersöka, huru 150 dagar skulle appliceras och slås ut på de olika utbildningsuppgifterna och på de olika årgångarna, så möttes man till en början av meddelandet, att accepten innebar krav på *fullständig strykning av all vinterutbildning*. Nu ber jag få säga, att detta står i den mest klara och bestämda strid mot vad man tidigare just på vänstersidan, såväl från socialdemokratiskt som liberalt håll, gjort gällande i fråga om vår utbildning. På den sidan har man sagt, att det är meningslöst och orimligt, att man utbildar våra värnpliktiga, men icke tillämpar denna utbildning på vinterförhållanden, de förhållanden, varunder man, om verkligen organisationen skall på allvar tagas i bruk och sålunda tjänstgöra på det sätt, utbildningen avser, utgår ifrån att organisationen skall kunna tjänstgöra. Jag har en hel del uttalanden i detta avseende, vilka dels varit gemensamma för vänstern och dels kommit från mina egna meningsfränder, dels från socialdemokrater. Jag skulle kunna återge flera sådana, men jag skall endast anföra *ett* uttalande på denna punkt, som fullständigt samlat det frisinnade partiet vid det tillfälle, när det gällde att från dess sida framlägga dess uppfattning om, på vilket område försvarsreformer vore påkallade. Det var i den motion, som partiet väckte år 1914. Där yttrade man sig på följande sätt: »Den omfattande undersökning, som genom försvarsberedningarna kommit till stånd, har emellertid med långt större eftertryck, än tidigare skett, riktat allmänna uppmärksamheten på nödvändigheten av att våra värnpliktiga utbildas icke blott för sommartjänst utan ock för vintertjänst. Vårt lands läge är sådant, att vi måste tänka oss möjligheten av krigsföring i ett nordsvenskt vinterlandskap med djup snö och under sträng köll. Men ett fälttåg under dylika omständigheter är något annat än ett sommarfälttåg. Det förutsätter färdighet att uppträda på skidor vid förflyttningar utanför de banade vägarna, erfarenhet om de ändamålsenligaste medlen att skydda sig mot köldens verkningar samt förtrogenhet med de särskilda förfaringssätt, som måste komma till användning vid marscher, förläggningar och strider under vinterförhållanden m. m. En trupp, som under ett vinterfälttåg i Norrland har att kämpa med fiender, vilka erhållit vinterutbildning, men som själv saknar sådan, måste anses vara på förhand så gott som tillspillogiven.» Då det gällde uppgifter att under provisoriet bibehålla försvarsorganisationen som helhet i ungefär dess nuvarande skick, och när uttalanden av dylik art kunna åberopas från olika vänsterhåll, från socialdemokrater såväl som liberaler, då måste jag säga mig, att ett provisorium, som

Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

på denna punkt skulle innebära, att all vinterutbildning strykes, omöjligt kunde förenas med de direktiv, försvarsrevisionen erhållit. För min del måste jag säga, att *det var fullständigt omöjligt* att i denna punkt vara med om ett förslag, som strök bort denna del av utbildningen.

Nu har här sagts, att den utbildning, som på det sättet erhålles, icke skulle vara så synnerligen mycket värd. Däremot kunna ställas uttalanden av en hel del militärer, som just beteckna en vinterutbildning, sedan sommarutbildningen blivit given truppen, en vinterutbildning, som på detta sätt i form av repetitionsövning lägges på det övriga, såsom det lämpligaste och riktigaste förfaringssättet, när det gäller att bibringa vinterutbildning. Jag skall be att i detta avseende få föredraga ett yttrande, som är avgivet av en högre militär. Han sade i detta sammanhang, att »det synes vara en oskattbar fördel, att sommartrupp utbildningen är ett fullbordat faktum vid den delade linjen, då vinterutbildningen börjar» — han var en del av dem, som 1914 uppträdde för den delade linjen. »Dennas senare del kan sålunda få karaktären av en mindre repetitionsövning, med eller utan vinterfälttjänstgöringar, *ett utbildningsideal av allra största värde.*» Den del av försvarsberedningen, som då förordade sommarutbildning, betecknade också en dylik utbildning som en synnerligen lämplig anordning.

Emot detta förslag anföras nu från statsrådsbänken uttalanden av sådana militära myndigheter, som ville ha vinterlinjen d. v. s. sådana, som icke ville vara med om den delade linjen, därför, att man ville ha en mycket längre hela vintern omfattande utbildning. Men är det ett rimligt resonemang av herr statsrådet m. fl. att emot revisionens förslag nu anföra uttalanden, som avsågo att skapa en vida längre utbildningstid än den revisionen nu föreslår, en utbildning, som — i olikhet med vad föreslås i regeringspropositionen — till sin väsentliga del skulle förläggas till vintern? Det är, så vitt jag förstår, alldeles orimligt. Däremot är det logiskt och riktigt och konsekvent, att, om man förkortar utbildningstiden men vill bevara organisationen, man därvid söker bibehålla en utbildning, som man förklarar vara oundgängligen nödvändig, men söker tilllämpa densamma på ett sätt, som sammanhänger med omläggningen av hela utbildningen från vinterutbildning till sommarutbildning. Sålunda, mig föreföll det uppenbart, att revisionen bröte mot det direktiv som blivit den given nämligen att uppehålla organisationen, om man på detta sätt ströke vinterutbildningen ur utbildningsplanen för det nuvarande provisoriet. Men lika väl förklara nu såväl herr statsrådet som herr Nilsson i Malmö, att när det sker så skapas ett provisorium »utan att man rubbar på den försvarsorganisation, som finnes».

En annan sak, som jag för min del också måste fästa synnerlig uppmärksamhet vid, det var, att i den nuvarande försvarsorganisationen *stammen* är en synnerligen integrerande del och, man kan gott säga, en del, som utgör själva kärnan, själva ryggraden, i den

nuvarande försvarsorganisationen. I försvarsrevisionen ha såväl reservanterna som herr statsrådet — det skulle ha varit önskvärt, att han varit här närvarande, för att jag skulle ha kunnat rent sakligt få erinra om åtskilligt; någon polemik för övrigt skall jag inte uppta — både reservanterna och herr statsrådet, säger jag, ha förklarat gång på gång, att det var nödvändigt att tillse, att stammen under provisoriet uppehölls till antal och beskaffenhet. Sådana uttalanden ha även gjorts av herr Nilsson i Malmö och av oss alla inom revisionen. Det är en uppgift, som vi samtliga mena vara nödvändig att fylla. Då frågar jag: hur verka då förslagen om 180 dagar och 150 dagar på denna del av den nuvarande försvarsorganisationen?

Därvid har man då först att ge akt på, att enligt de beräkningar, som skulle ligga till grund för nuvarande försvarsorganisation, stammen skulle uppgå till ett sammanlagt antal av 13,186 man. Nu är det så, att vakanser ha uppstått till den grad, att, enligt den sista uppgift, som kom revisionen till handa, innan detta arbete avslutades, stammen uppgick till endast 6,586 man. Sålunda, stammen i den nuvarande organisationen är beräknad till 13,186 man, det faktiskt förefintliga antalet vore 6,586. Inom försvarsrevisionen voro vi eniga om, att det borde ordnas så, att man skulle söka förstärka denna del av organisationen.

Vad inträffar nu med detta förslag om 150 dagar, som framställts från regeringens sida? Jo, det inträffar, att stammens utbildningsförhållanden — d. v. s. utbildningen av den lilla del, vi ha kvar av stammen — försvåras och försämras just genom ett förslag sådant som det av Kungl. Maj:t framlagda och av reservanterna förordade, därför att det icke ställer till stammens förfogande det för utbildningsarbetet nödvändiga manskapsmaterialet. Man säger sålunda i försvarsrevisionen från socialdemokratiskt håll och från det nuvarande statsrådets sida, att i fråga om stammen är det nödvändigt, att vi under provisoriet uppehålla den nuvarande organisationen, men man framkommer med ett förslag, som på den punkten icke blott ökar stammens antal, utan som därtill för det återstående antalet — jag har angivit siffrorna — försvårar utbildningstillfällena på det sätt, som här är angivet. Stå dessa handlingar i överensstämmelse med de givna direktiven och med förklaringarna, att man under provisorietiden icke skall rubba på försvarsorganisationen? Menar man, vad man säger då statsrådet deklarerar att »med bevarande av den förefintliga organisationen alla rubbade ingrepp böra undvikas tills frågan om det framtida ordnandet av vårt försvarsväsen i dess helhet föreligger?» Det är statsrådets *egen* förklaring, att detta är uppgiften med provisoriet för 1920 års klass. Men jag frågar: finns det överensstämmelse i detta avseende mellan förutsättningarna för det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, och det resultat, som förslaget obestriddligt kommer att ge?

Även på en annan punkt har man måst säga sig, att förslaget rubbar själva organisationen. Enligt den nuvarande organisationen erhålla ju alla värnpliktiga viss militär utbildning. Vi veta ju, att

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

för infanteriet ha vi enligt grunderna för den nuvarande försvarsorganisationen en första utbildningstid av 250 dagar. Denna skall enligt revisionens förslag minskas till 105 dagar och enligt reservanternas förslag till 90 dagar. Militär utbildning meddelas nu alla vapenföra värnpliktiga. Här komma emellertid reservanterna och herr statsrådet fram med ett förslag, som från verklig vapenutbildning undantar 3,680 man årligen. Det är det antal, som skulle för infanteriets vidkommande inkallas i de båda första omgångarna och som endast skulle ha att ägna sig åt vård- och vakttjänst. Jag tror, att det skulle bli första gången, som man någonstades i världen organiserar sitt försvar så, att man av de vapenföra värnpliktiga inkallar månadsvis åtskilliga tusental utan att de bli bibringade någon som helst militär utbildning.

Nu kan man däremot säga: vård- och vakttjänst ingår ju också i den militära utbildningen. Ja, detta skall jag medgiva. Men ingen blir militärt utbildad genom att göra *endast* vård- och vakttjänst. Det är ju uppenbart. Sålunda skulle enligt herrarnas förslag från den verkliga utbildningen årligen undantagas ett antal av över 3,000 man, som skulle inkallas enbart för andra uppgifter. Även detta måste jag beteckna som en klar och ostridig rubbning i den nuvarande organisationen och sålunda som ett ingrepp, vilket står i strid med de givna direktiven.

Därav följer också, såvitt jag förstår, att en så bedriven utbildning som den statsrådet föreslår och reservanternas förorda måste på ett sådant sätt påverka befälets egen utbildning, att den blir en helt annan än den nuvarande försvarsorganisationen avser att giva. Det är uppenbart, att när den egentliga utbildningen för värnpliktiga kommer att ske endast under den tid på sommaren, då den större gruppen är inkallad, även befälets egen utbildning, som ju består i praktisk tillämpning på trupp av teoretiskt erhållna kunskaper kommer att bli en annan än nu.

Jag vill därför säga, att så länge man bibehåller och skall bibehålla och har för avsikt att bibehålla den nuvarande organisationen, går det inte att göra det på det sätt, som Kungl. Maj:t och reservanternas i försvarsrevisionen här ha gjort, ty det är inte samma organisation, vare sig i fråga om manskapets antal, i fråga om befälets utbildning, i fråga om övningarnas syfte och beskaffenhet, som kvarstår, sedan man vidtagit denna åtgärd. Och då uppgiften ju varit den tydligt angivna att bibehålla denna organisation, har jag måst känna mig förhindrad att vara med om ett förslag, som står i så klar och direkt strid med de givna direktiven.

I Danmark, där man också gjort inskränkningar i försvarsanstalterna, har man icke förfarit på det sättet, att man minskat antalet dagar på detta sätt för truppen, utan där har man inkallat en mindre del av truppen än den, som eljest allmänligen skulle vara inkallad. Och det är uppenbarligen så, att när det gäller att ordna vår försvarsfråga och i detta avseende åstadkomma ett förbilligande, så måste det ske, såvitt jag förstår, genom att man skapar en annan

organisation, genom att man frågar sig: hur stor trupp skola vi ha och av vilka skola dessa bestå, av värnpliktiga eller av värvade? Med ett ord, det blir fråga om en helt annan organisation än den nu gällande. Men den uppgift, som nu närmast förelegat försvarsrevisionen, har varit uppgiften att skapa ett provisorium, som *bibehåller organisationen* men i övrigt nedsätter dagantalet m. m. så långt som det låter sig nedsätta. Det är ur denna synpunkt jag bestämt vill göra gällande, att försvarsrevisionens förslag är den undre gräns man kan komma till, om man vill följde de givna direktiven.

Jag skall inte söka besvara herr statsrådet på alla de erinringar, som han gjorde, ty det skulle kammaren icke önska på grund av den tid, som detta skulle fordra. Då han sade: »detta är ett första led i ett allvarligt avrustningsarbete», måste jag emellertid säga mig, att i den mån han *däri lägger någonting annat och mera*, än de givna direktiven för försvarsrevisionens arbete på denna punkt innebära, kommer han ju i strid med sig själv. Vill statsrådet nu under provisorietiden uppehålla försvarsorganisationen i enlighet med direktiven och överlämna frågan om det fortsatta avrustningsarbetet till behandling i samband med den fråga om en ny organisation, som föreligger som en andra uppgift, gör han det, så kan han icke på en gång ställa upp kravet på bibehållande av den nuvarande organisationen och samtidigt beteckna det såsom nödvändigt att med hänsyn till det allmänna avrustningsarbetet ytterligare lätta på uppgiften, ty det är, såvitt jag förstår, två resonemang, som det icke går att förena med varandra.

Han sade också, att vi böra ha mod att visa den goda viljan att nedsätta vår försvarsberedskap. Ja, det vill jag säga, att det har även revisionen och de medlemmar, som utarbetat det förslag, som nu föreligger från revisionen visat. Genom ett bifall till revisionens förslag ha vi här i Sverige med större tydlighet, med mera obestriddlig klarhet än något annat land för närvarande visat beredvillighet att vara med om att nedsätta försvarsberedskapen. Intet annat land har vidtagit en så planmässig och så omfattande och så betydelsefull och i förhållande till den tidigare utbildningstiden långtgående nedsättning, som försvarsrevisionens förslag innebär. Att då emot detta förslag komma och säga, att vi skola gå längre och minska övningstiden med ytterligare 30 dagar, därför att man skall visa mod och god vilja att nedsätta övningstiden, det resonemanget kan, såvitt jag förstår, icke med framgång föras.

Herr statsrådet erinrade också om, att vi i försvarsrevisionen sagt, att den nuvarande situationen icke påkallade »någon högre grad av krigsberedskap». Ja, det ha vi sagt, och det är just därför, att vi tro, att ställningen för Sveriges vidkommande för närvarande är annorlunda än för något år sedan, som vi ansett, att man kunnat och bort vidtaga de lättnader revisionen föreslår. Men därifrån och till den förklaring, som reservanterna och Kungl. Maj:t givit, nämligen att man icke räknar med, att här åsyftade värnpliktiga

Om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.
(Forts.)

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

någonsin skulle komma att behöva inkallas till en krigsmobilisering är, såvitt jag förstår, steget dock rätt betydligt. Om man räknar med att under dessa år trupper icke skola på något sätt komma att användas vid någon krigsmobilisering, då frågar jag: vad är det då för anledning att göra som Kungl. Maj:t har gjort, förorda ökning av utbildningstiden på vissa punkter? Är det så, att man utgår ifrån, att dessa årsklasser icke under några förhållanden skola behöva krigsmobiliseras, är man säker på det, och vågar man dekretera, att det bör vara den grundläggande synpunkten, då är det, såvitt jag förstår, det rena, klara slöseriet att som Kungl. Maj:t gjort med reservanternas förslag föreslå en ökning av tjänstgöringstiden. Då förklarar man ju på förhand, att själva ändamålet med utbildningen icke existerar. Ett sådant sätt att argumentera är, efter min mening, omöjligt att upprätthålla.

Herr statsrådet gjorde i ett par fall gällande, att försvarsrevisionens förslag skulle innebära 70 dagars längre utbildningstid på vissa punkter än Kungl. Maj:ts förslag. Därvid förfor statsrådet på det sättet, att han för försvarsrevisionens förslag räknade hemförlovningstiderna med. Däremot räknade han nettosiffror för sina egna förslag. Han räkande sålunda en kortare hemförlovningstid för det förslag, som han själv förordade, men en längre hemförlovningstid för försvarsrevisionens förslag. Kan man och bör man med skäl argumentera och räkna på det sättet? Det är såvitt jag förstår oriktigt, och däremot måste man bestämt reagera. Vill man framkalla en bild i fråga om olikheten i offer efter båda förslagen, måste man räkna på samma sätt för båda förslagen och på det sättet jämföra förslagen med varandra.

Med vad jag nu anfört — jag skall inte längre upptaga kamarens tid — har jag angivit de huvudsakliga skäl, som förelegat för vår uppfattning, att det nu under provisorietiden icke är möjligt att gå längre än försvarsrevisionen gjort. Jag vill emellertid i detta sammanhang säga, att denna utbildningstid omöjligen i något hänseende kan eller bör eller får tillmätas prejudicerande betydelse för fortsättningen. Vad som senare kommer att inträffa måste bli beroende på beskaffenheten av den organisation man väljer och det mål man ställer upp för denna organisation. Det har också uttryckligen blivit angivet, att en sådan innebörd icke i något hänseende får inläggas i vad försvarsrevisionen här föreslagit. Det är en anordning, som gäller under provisorietiden och har till uppgift och mål det, som har angivits just i de av Kungl. Maj:t i revisionen tilldelade uppgifterna.

Jag vill nu endast tillägga, att jag har ofantligt svårt att förstå, hur här avgivna reservationer skola kunna vara vägledande för kamarens ledamöter. Det finnes reservationer, däri reservanternas uppträda och reservera sig emot beslut och förslag, vartill de själva bidragit med sina egna röster. I fråga om exempelvis utbildningstiden för flottan röstade herr Nilsson i Vibberbo för det förslag, som ligger i försvarsrevisionens hemställan och ställningen i försvarsrevi-

sionen var i det ögonblicket sådant, att denna hans röst var avgörande. Nu återfinnes han även på den punkten bland reservanterna emot det beslut, som genom hans röstning på denna punkt åstadkoms. Jag måste säga, att reservationer, som äro tillkomna på det sättet, kan man inte tillmäta stort värde, och jag ber att om åtskilliga socialdemokratiska reservanters ståndpunkt få säga: Jå det nu föreslagna dagantalet icke grundar sig på deras egen övertygelse om vad som är nödvändigt — ty i detta avseende ha de gång på gång deklarerat sin anslutning till en hel del andra förslag än det, som nu föreligger — utan då de gå på sin reservation ur den synpunkten, att man måste gå med på förslaget, därför att Kungl. Maj:ts föreslagit det, även om de inte tro, att den föreslagna övningstiden behöves, ja, då bör väl omöjligen ett sådant resonemang kunna få vara för kammaren väglödande.

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

För min del ber jag ännu en gång få betyga, att jag vid behandlingen av denna fråga har haft till sikte att åstadkomma så stor lättnad som det varit möjligt, att förverkliga direktiven så långt som det förefunnits några som helst möjligheter därtill. Och då jag tror, att det i detta avseende inte går att komma längre än försvarsrevisionen föreslagit, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr talman! Jag skall icke försöka gå in på någon granskning av de båda otillfredsställande förslag, som här föreligga, utskottets förslag och Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan begränsa mig till att konstatera, att Kungl. Maj:ts förslag innebär en väsentligt större nedsättning i vår försvarskraft än utskottets förslag och därför är för landets intressen sämst. Det gäller nu att undersöka de skäl, som anförts såsom berättigade till en dylik stark nedsättning, och då vill jag följa det anförande, som herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet här hade. I slutet av detta sitt anförande sade han, att om till svenska folket ställdes den frågan, vilketdera förslaget som vore det riktiga, skulle folket förklara, att 150 dagar för infanteriet vore tillräckligt, och sålunda fälla utslaget till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Och därefter tillade herr statsrådet, att eftersom han har samma mening som folket, önskar han, att Kungl. Maj:ts förslag måtte antagas.

Emellertid hade han tidigare i sitt anförande påpekat, varför han hade den uppfattningen, att man kunde tillmötesgå en dylik önskan hos vårt folk om en så väsentlig nedskrivning av vårt försvar. Han anförde såsom ett bland de viktigaste skälen, att nationernas förbund kommit till stånd och att Sverige, när vi inträdde i detta förbund, framförde till makterna ett bestämt uttalande om att vi fäste synnerligen stor vikt vid, att de militära rustningarna kraftigt begränsades. Jag blev något förvånad, när jag fann, att statsrådet därmed slutade och icke gick vidare i fråga om detta skäl. Man hade kunnat vänta, att han skulle anført, vad makterna svarade på ifrågavarande uttalande från vår sida, eller huru man

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

över huvud taget handlat i världen, sedan vi gjorde ett dylikt uttalande. Något svar ha vi ju icke fått. Om vi däremot se omkring oss i världen, finna vi, att icke blott stormakterna, utan även de mindre staterna anse det vara deras nationella plikt att hålla uppe sitt försvar under denna tid, som kanske är lika kritisk som någon annan under krigsperioden, särskilt för de små staternas självständighet och oberoende. Herr statsrådet gjorde gällande, att de små staterna borde vara särskilt intresserade av att en avrustning komme till stånd, just därför, att de icke gärna kunna hålla sitt försvar vid sådan styrka, att de i likhet med de större makterna kunde säkert skydda sin självständighet. Ja, det är alldeles riktigt. De mindre staterna ha större intresse än de stora staterna i detta fall. Men det är icke nog med att ha intresse av en viss sak, utan det fordras också, att denna sak realiseras på det sätt, som detta intresse kräver. Och det är åtminstone för mig alldeles uppenbart, att vi icke ha intresse av en nedsättning av försvaret, ifall denna nedsättning endast skulle förekomma hos oss, men icke hos alla, ty då skulle vi utan vidare sätta vår nationella tillvaro på spel. Vi skulle bli en lekboll i händerna på de övriga makterna, såväl de större som de mindre.

Det sades från herr statsrådets sida, att man icke borde frukta att gå i spetsen för avrustningen. Man måste ha mod att göra detta. Ja, jag får erkänna, att herr statsrådet besitter ett mod, som åtminstone vida överstiger det, som jag för min del skulle anse som det allra största. Jag kan icke förstå, hur man kan ha mod att i en tid som den närvarande avrusta och därmed låta landets oberoende bero på rena tillfälligheter eller stämningar hos andra makter. Jag tycker, att detta är ett mod, som icke bör karakteriseras såsom mod, utan såsom lättsinnigt spel med det värderikaste, som vi över huvud taget äga.

De bägge skäl, som till sist anfördes för denna väsentliga nedsättning i enlighet med det kungl. förslaget, nämligen att vi behöva armar för vår produktion och att vi behöva göra besparingar, då statens utgifter ju redan äro så stora, äro för visso skäl, som hava sin betydelse. Det är väl ingen, som vill underkänna dessa skäl, men var och en torde inse, att de bli futtiga skäl, om man ställer dem emot vad man riskerar genom en alltför stark nedsättning av våra försvarskrafter. Man vill spara armarna för produktionen, men vad skulle världen säga, om ett folk, vilket nyss antagit en lag om åttatimmarsarbetsdag, nu skulle undergräva sin försvarskraft blott och bart för att få tillräcklig arbetskraft för sin industri. Det är någonting oerhört, att ett folk skulle kunna handla på ett dylikt sätt utan att bliva föremål för förakt. och att vara föremål för förakt är svårt för den enskilde, men det är ödesdigert för ett folk. Vad åter statens finanser beträffar, hava alla förklarat sig besjälade av en önskan att hålla utgifterna tillbaka så mycket som möjligt. Emellertid har det dock visat sig, att medel i alla fall hava beviljats till åtskilliga stora utgifter, vilka i vikt och betydelse uppenbarligen icke stå i något som helst

rimligt förhållande till vikten och betydelsen av att vi hava vårt försvar i ett sådant skick, att vi äga åtminstone någon utsikt att kunna försvara oss.

För min del får jag säga, att jag skulle önska, att det uttalande, som i dag gjorts från statsrådsbänken i denna fråga, måtte stanna inom dessa väggar och framför allt icke komma utanför landets gränser, ty det kan icke vara möjligt annat, än att ett dylikt uttalande från en regeringsledamots sida, denna kolossala blindhet för den nuvarande politiska situationen, denna enorma likgiltighet för landets möjlighet att försvara sig, skulle hos utländska regeringar och utländska folk väsentligt undergräva det anseende och den aktade ställning, som Sveriges rike hittills har åtnjutit. Ett dylikt uppträdande från regeringshåll kan icke undgå att hos dem, vilka vilja bereda oss obehag och göra intrång i våra rättigheter, väcka den meningen, att svenskarna kan man i själva verket behandla hur som helst, de äro ett folk, som, när det gäller försvaret av landets självständighet, är så likgiltigt, att det hellre än att upprätthålla sitt försvarsväsen något så när drager in på några miljoner, medan det på lyx, överflöd och andra onyttiga ting offerar de största summor.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Herr greve och talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inskränka mig till att säga endast ett par ord.

Vad beträffar min principiella ståndpunkt i denna fråga, så har jag den uppfattningen, som för övrigt torde vara allmän, att alla de nedsättningar och inskränkningar i vår försvarsbörda, som utan våda kunna ske, också böra vidtagas. Men sedan kan naturligtvis uppfattningen vara olika om hur långt ned man kan gå. För min del tror jag, att försvarsrevisionens majoritet och i överensstämmelse därmed utskottet särskilt i vissa delar gått längre än vad som egentligen är tillrådligt. Att jag likväl för min del utan tvekan förenat mig med utskottet om dess förslag, beror därpå, att detta förslag dock i avgörande hänseenden är så betydligt överlägset den kungl. propositionen. Utskottets förslag möjliggör dock att bevara den nuvarande organisationen och att bevara ett verkligt försvar. Såvitt jag kan finna, gör icke den kungl. propositionen detta.

För övrigt skall jag icke gå in på något vidare bemötande av vad departementschefen och reservanterna anført. Endast en punkt skall jag upptaga till bemötande. Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet ville göra gällande, att det skulle vara tillräckligt med två årsklasser vid repetitionsövningarna. Han stödde detta påstående först därpå, att man enligt 1901 års härordning under övergångstiden hade endast två årsklasser inne vid repetitionsövningarna, och att detta hade gått bra. Det förefaller mig verkligen högst egendomligt, att herr statsrådet fullkomligt

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

råkade glömma, att vi under denna tid hade en stam icke bara på papperet utan en stam, som fanns i verkligheten. Vi hade enligt 1892 års härordning tusen indelta nummer per regemente fulltaliga. Dessa nummer funnos i början av 1900-talet, men sedan dess har den indelade stammen efter hand minskat i antal. Detta gör en oerhörd skillnad, då det gäller att bedöma frågan, om man skall hava två eller tre årsklasser vid repetitionsövningarna.

Sedan anförde herr statsrådet siffror, som skulle visa, att även med två årsklasser manskapsstyrkan skulle bli tillräcklig för repetitionsövningar. Herr statsrådet ansåg väl, att detta skulle bevisa sanningen av vad i propositionen och av reservanterna säges, att det vore möjligt att bedriva övningarna i fältstarka förband. Tyvärr ha de siffror, som nu framlades, icke varit tillgängliga för utskottet. Det hade varit synnerligen önskvärt, att man fått granska dessa siffror i förväg. Att nu granska dem är naturligtvis uteslutet. Jag har då för min del ingenting annat att göra än att döma mellan de olika siffror, som föreligga, å ena sidan de siffror, som förelågo redan för utskottet, utarbetade med den största samvetsgrannhet av synnerligen sakkunnig person, och å andra sidan de siffror, som herr statsrådet nu framlagt i debatten. Jag får då verkligen säga, att för min del måste jag tillerkänna vitsord åt de siffror, som utarbetats av den sakkunnige personen. Jag har den största aktning för herr statsrådet, men hans sakkunskap på det militära området förefaller mig ej vara överväldigande stor att döma av hans föregående anförande. Jag har för övrigt själv försökt att i någon mån granska dessa siffror. Visserligen är min sakkunskap på det militära området ej så synnerligen stor, men jag har åtminstone vana att bedöma siffror. Såvitt jag kan finna, föreligger ingen anledning att framställa någon anmärkning mot de siffror, som framförts av den sakkunnige. Resultatet av de beräkningar, som förelåg för utskottet, var, att med två årsklasser skulle manskapsstyrkan vid infanteriregementena uppgå till 1,360 man. Enligt departementschefens utredning skulle det bli 1,560 man, alltså tvåhundra man mera. Om vi nu acceptera statsrådets beräkning, så få vi likväl komma ihåg, att från dessa 1,560 man avgå till en början 100 man, som icke fått någon som helst militär utbildning och som icke kunna instickas i kompanierna vid repetitionsövningarna. Vidare avgå minst 200 man, som behövas för kulsprutekompani, belyningsavdelning, sjukbärraravdelning, staber och så vidare. Det återstår således, om dessa 300 man frånräknas, 1,260 man för 12 kompanier, det vill säga något över etthundra man per kompani. Då nu fältstyrkan för ett kompani är 230 man, är det mig fullständigt obegripligt, även om man godkänner dessa siffror, hur man kan säga, att man opererar med fältstarka förband. Jag kan emellertid ej tillerkänna de av herr statsrådet i dag framlagda siffrorna vitsord, utan nödgas hålla på dem, som förelågo för utskottet, och enligt dessa kommer manskapsstyrkan per kompani upp till allenast 80 man, vilket naturligtvis är fullständigt otillräckligt.

Så är det ännu en sak, som för mig är avgörande. Här säges av herr statsrådet, att vi med all sannolikhet för de närmaste åren kunna räkna med lika stora årsklasser som 1920 års. Det är mig fullständigt obegripligt, hur man kan komma med ett sådant påstående. 1920 års klass har uppnått en alldeles abnorm storlek på grund av att en mängd värnpliktiga, som förut haft uppskov i avvaktan på värnpliktsfrågans lösning, nu mönstrats och inskrivits. Dessutom är det tydligt, att det föreligger även andra faktorer, vilka äro svåra att bedöma. När man skall bedöma denna sak för framtiden, måste man nog se till hur det varit förut. Ja, att vi skola komma ned till de låga siffror, som förekommo före år 1914, är ju ej troligt, för såvitt icke emigrationen börjar igen. Börjar den ånyo, ha vi oerhört låga siffror att vänta. Men även om emigrationen icke börjar, så lär det knappast finnas någon som helst utsikt att räkna med så stora årsklasser som 1920 års. Den årsklassen innehar rekord, kan man säga.

*Om ändrad
utbildningstid
för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

Sålunda, för framtiden kan man icke räkna med så stora årsklasser, varigenom styrkan per kompani kommer att ytterligare väsentligt minskas. Och att operera med sådana förband, som det då blir, kan naturligtvis icke skänka befälet vidare utbildning. Jag fruktar, att dessa truppförband komma att se föga bättre ut än de, som jag minnes från min skoltid, då vi hade militärövnin-gar i skolan. Då bestodo halvtropparna av stänger, som två man buro emellan sig för att fylla ut luckorna. Något bättre kan det möjligen bli i detta fall, men icke mycket.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen hemställde, under erinran om vad han förut yttrat rörande hållandet av ett utskottssammanträde denna dag, att den pågående överläggningen måtte få avbrytas för att återupptagas vid kammarens aftonsammanträde.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 358, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till vissa näringsidkare i anledning av genomförandet av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 235, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
